

Vad är hållbar havsplanering?

Synen på hållbarhet på nationell och kommunal nivå

Lina Jeppsson
Masterarbete 30 hp
Masterprogrammet för Fysisk Planering
Blekinge Tekniska Högskola
2017-05-23

Författare: Lina Jeppsson

Titel: Vad är hållbar havsplanering? – Synen på hållbarhet på nationell och kommunal nivå

Nyckelord: hållbarhet, havsplanering, fuzzy concepts, kunskapssyn

Handledare: Christer Persson

Examinator: Johan Vaide

Blekinge Tekniska Högskola: Institutionen för fysisk planering

Program: Masterprogram i strategisk fysisk planering

Kurs: Masterarbete i fysisk planering FM2559 Nivå: D-uppsats

Omfattning: 30 hp

Utgivningsort: Karlskrona Datum: 2017-05-23

Sammanfattning

Havsplanering sker på både nationell och kommunal nivå och båda planeringsnivåer strävar mot målet hållbar utveckling. Kommuner och stat planerar samma havsområde varför det är önskvärt att planeringen stämmer överens. Uppsatsens syfte är att därför undersöka hur hållbarhet konstrueras på de två planeringsnivåerna och om det finns förutsättningar för överensstämmelse.

Genom en fallstudie studeras fallen Kristianstads kommuns havsområde och Norra Bohusläns kommuners havsområde. Dessa kommuners havsområden omfattas av såväl kommunala som nationella havsplaner. De nationella planerna har tagits fram av den statliga myndigheten Havs- och vattenmyndigheten. Dokumentstudier och semistrukturerade intervjuer genomförs för att ta reda på hur hållbarhet konstrueras.

Resultatet är att hållbarhet innebär att havet måste bevaras, men också användas. Hållbarhet innebär att använda havets resurser men att göra det försiktigt och att bevara naturen. På den nationella nivån syns ett något större fokus på bevarande. Detta utgör den största skillnaden i synsätt på de två planeringsnivåerna. Gällande de kunskapssyner som ligger bakom så är den nationella nivån influerad av såväl planparadigmet som miljöparadigmet. Det går inte att avgöra vilket paradigmet som dominerar. På den kommunala nivån dominerar planparadigmet. Avvägningar mellan olika intressen är mycket centralt på båda nivåer och konstruktionerna av hållbarhet är likartade på de två nivåerna. Det finns förutsättningar för överensstämmelse.

Innehåll

1.0 Inledning.....	6
1.1 Bakgrund - Nationell och kommunal havsplanering.....	6
1.2 Problemställning.....	7
1.2.1 Problemformulering	8
1.2.2 Syfte	8
1.2.3 Frågeställning	8
1.3 Disposition	8
2.0 Teoretiskt ramverk	9
2.1 Hållbarhet – ett fuzzy concept.....	9
2.2 Kunskapssyner i planeringen	12
2.2.1 Olika kunskapskategorier	13
2.2.2 Två olika kunskapssyner i planeringen – miljöparadigmet & planparadigmet.....	14
3.0 Metod	18
3.1 Fallstudie som forskningsdesign	18
3.1.1 Materialet och fallen.....	19
3.2 Datainsamlingsmetoder	19
3.2.1 Semistrukturerade intervjuer	19
3.3 Diskursanalys och diskursteoretiskt förhållningssätt	21
3.3.1 Laclau och Mouffes diskursteori.....	23
3.3.2 Diskursteoretisk ansats för att studera planering.....	24
3.4 Metodkritik.....	26
4.0 Synen på hållbarhet i havsplaneringen – Analys av planer och intervjuer	27
4.1 Havs- och vattenmyndighetens konstruktion av hållbarhet	27
4.1.1. Utkast till nationella planer för Östersjön och Västerhavet	29
4.1.2 Intervjuer med Havs- och vattenmyndigheten	34
4.1.3 Sammanfattningsvis	39
4.2 Kristianstads kommuns konstruktion av hållbarhet	41
4.2.1 Kust- och havsplanen ”Attraktiv kust, livskraftigt hav” och intervju med Kristianstads kommun.....	42
4.2.2 Sammanfattningsvis	49
4.3 Norra Bohusläns konstruktion av hållbarhet.....	50
4.3.1 Blå översiktsplan för Norra Bohuslän och intervju med Tillväxt Bohuslän.....	51
4.3.2 Sammanfattningsvis	59
4.4 Att samarbeta för överensstämmelse.....	59

5.0 Synsätt i havsplaneringen – Analys & diskussion	60
5.1 Synen på hållbarhet	60
5.2 Hållbarhet – ett fuzzy concept.....	63
5.3 Relationen mellan kommunal och nationell nivå.....	64
5.4 Kunskapssyner i havsplaneringen	66
5.4.1 Lees kunskapskategorier	66
5.4.2 Miljöparadigmet och planparadigmet	67
6.0 Slutsats	69
7.0 Källförteckning.....	71
7.1 Tryckta källor	71
7.2 Internetkällor	72
7.3 Lagar, direktiv & förordningar	73
7.4 Intervjuer	73
7.5 Figurer	74
8.0 Bilagor	75
8.1 Intervjuguide (en av de fyra).....	75

1.0 Inledning

1.1 Bakgrund - Nationell och kommunal havsplanering

År 2014 beslutade EU om ett havsplaneringsdirektiv för att hantera det höga trycket på havet. Direktivet ska införlivas i varje lands lagstiftning och medlemsländerna ska ha tagit fram nationella havsplaner senast 2021. (Havs- och vattenmyndigheten 2015) I Sverige införlivades direktivet samma år som det kom genom att bestämmelser om havsplanering lades till i Miljöbalken och kompletterades med en havsplaneringsförordning. Uppgiften att ta fram nationella havsplaner tilldelades den nybildade Havs- och vattenmyndigheten (HaV) i egenskap av statlig myndighet och det har nu tagits fram tre utkast till nationella havsplaner för Bottniska viken, Östersjön respektive Västerhavet som ska skickas till regeringen 2019. (Havs- och vattenmyndigheten 2016)

Den nyttillkomna svenska lagstiftning som rör havsplanering gäller för den nationella nivån. Enligt Miljöbalkens fjärde kapitel ska det tas fram havsplaner för de tre havsområdena och syftet med havsplaneringen är att bidra till en långsiktigt hållbar utveckling. I det sammanhanget ges också regeringen makt att meddela förbud eller begränsningar för verksamheter och åtgärder i havsområdena om det krävs för att uppnå planernas syfte. (SFS 1998:808) Formerna för havsplaneringen beskrivs mer utförligt i Havsplaneringsförordningen där det bland annat redogörs att förslagen till nationella havsplaner ska bestå av en karta och en planbeskrivning och att planen ska utformas så att den integrerar näringspolitiska mål, sociala mål och miljömål. (SFS 2015:400)

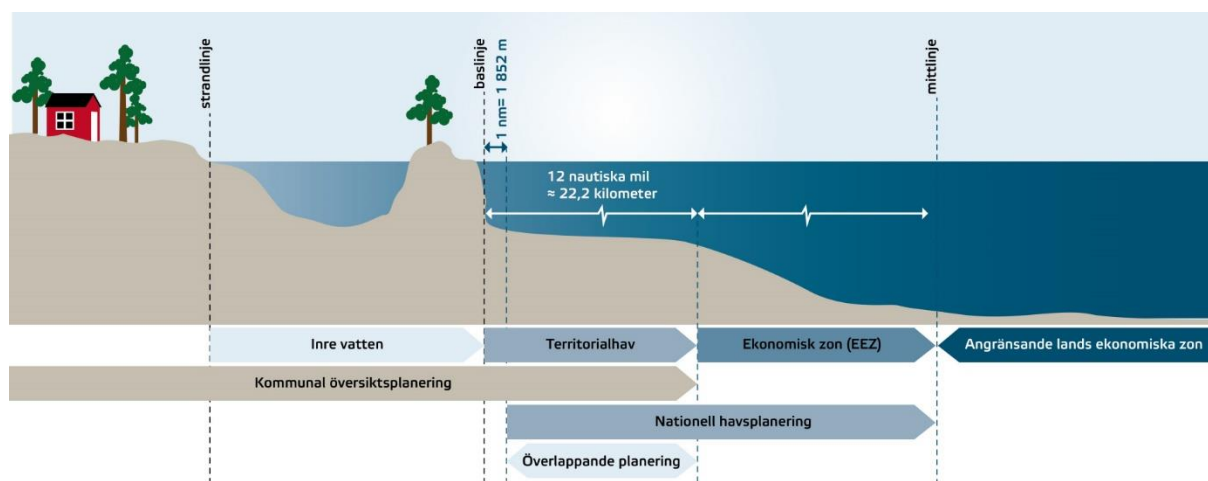
Havsplanerna är strategiska planer med stora drag och få detaljer. Planerna omfattar territorialhavet och ekonomisk zon samt områdena på ytan, över ytan, under ytan, på botten och i havsbotten. De tas fram på grund av de många intressen som ska samsas i och på havet och eftersom många har anspråk på det. Enligt Havs- och vattenmyndighetens hemsida ska ekosystemen sätta ramarna för hur havet ska användas, så att dess resurser kan användas idag såväl som i framtiden. (Havs- och vattenmyndigheten 2016) De nationella havsplanerna kommer att utgöra vägledning till myndigheter och kommuner när de vill använda havsområdena och planerna ska vara en del av kommunernas och myndigheternas beslutsunderlag. (Havs- och vattenmyndigheten 2015: 8)

Kommunal översiktsplanering för havet och de nationella havsplanerna kommer att omfatta samma geografiska område i territorialhavet. Enligt plan- och bygglagen har kommunerna ansvar för översiktlig planering av land, kust och territorialhav i och med det kommunala planmonopolet. Territorialhavet sträcker sig tolv sjömil ut från baslinjen och en sjömil från baslinjen tar även de nationella havsplanerna vid. Planerna kommer således att överlappa varandra och detta syns i bilden nedan. Detta gör att planerna bör överensstämja och fungera tillsammans så långt det är möjligt, men det är de nationella planerna som ska vara vägledande för kommunerna. Kommunernas ansvar sträcker sig också in mot kust och land och Havs- och vattenmyndighetens ansvar fortsätter ut mot den så kallade ekonomiska zonen. (Boverket 2015)

Havs- och vattenmyndigheten uppmanar kommunerna att ta fram översiktsplanering för havet och gärna skapa en mellankommunal samverkan, för att ta ett helhetsgrepp om de frågor som rör kust och hav. Det delas ut ett så kallat KOMPIS-bidrag (kommunal planering i statlig samverkan) för kommunal översiktsplanering av havet. Havs- och vattenmyndigheten har fördelat 22 miljoner kronor till landets kustlänsstyrelser som länsstyrelserna sedan delar ut till beviljade kommuner under 2016 och 2017. Det anses viktigt att kommunerna arbetar med dessa frågor så snart som möjligt så att de kommunala och nationella planerna stämmer överens. Enligt Länsstyrelserna är det önskvärt ”att den statliga och kommunala planeringen harmonierar så långt det är möjligt i överlappsområdet”. (Länsstyrelserna 2017) Länsstyrelserna har uppdraget att stötta kommunerna i planeringen av havsområden och att samordna kommunernas medverkan i den nationella planeringen (i och med synpunkter på utkastet). (Länsstyrelserna 2017) (Havs- och vattenmyndigheten 2017)

Än så länge har endast Kristianstads kommun samt kommunerna i Norra Bohuslän varsin plan för kust och hav respektive hav, som dock inte är antagna ännu, men även andra kommuner har påbörjat arbetet med fysisk planering av havet. Blekinges fyra kustkommuner har påbörjat arbetet med att ta fram en gemensam havsplan med länsstyrelsens hjälp och många fler kommuner har fått KOMPIS-bidrag för arbete med havsplaner eller andra åtgärder som relaterar till havsplanering. (Länsstyrelserna 2017)

Havsplanerna ska bidra till en långsiktigt hållbar utveckling, enligt Miljöbalken. (SFS 1998:808) Kommunernas havsplanering har sin utgångspunkt i plan- och bygglagen och även denna utgår ifrån att främja hållbarhet. (SFS 2010:900)

Figur 1: Illustration över hur planerna på de två nivåerna överlappar varandra. Illustration: Boverket 2015

1.2 Problemställning

Havsplanering är ett nytt område i svensk fysisk planering och ett unikt område då planeringen sker på både nationell och lokal nivå. De nationella havsplanerna från Havs- och vattenmyndigheten omfattar områden som även hör till kommunernas ansvar, enligt det kommunala planmonopolet. Att de framtida nationella och kommunala översiktsplanerna för

havet kommer att omfatta delvis samma område innebär att det är viktigt att de överensstämmer i så hög grad som möjligt. Av denna anledning uppmanar Havs- och vattenmyndigheten kommunerna att ta fram egna planer och att engagera sig i processen med de nationella havsplanerna.

Ett mål för både den nationella havsplaneringen och den kommunala översiktsplaneringen är att bidra till hållbarhet. Begreppet finns införlivat i den lagstiftning som samhällsplaneringen och havsplaneringen omfattas av. Så långt tycks såväl den kommunala som den nationella nivån sträva mot samma mål. Hållbarhet är dock ett begrepp med flera definitioner och betydelser och har blivit kallat för ett fuzzy concept – ett otydligt begrepp. I och med detta är det upp till planernas avsändare att välja hur begreppet ska definieras och vilka åtgärder som ska falla inom ramen för hållbar utveckling. Det finns en mängd olika sätt att se på hållbar utveckling och det finns ingen självklar formel för att uppnå det. (De Roo & Porter 2006)

1.2.1 Problemformulering

Två planeringsnivåer ska planera samma havsområden. Den statliga och den kommunala havsplaneringen strävar båda mot hållbarhet, men hållbarhetsbegreppet är ett otydligt begrepp som kan definieras på flera olika sätt. Det är inte självklart att den statliga respektive kommunala planeringsnivån har samma konstruktion av begreppet hållbarhet. Det är därför osäkert om de två nivåerna kommer att planera för hållbarhet på samma sätt.

1.2.2 Syfte

Uppsatsen syftar till att ta reda på hur hållbarhet konstrueras av kommuner och av Havs- och vattenmyndigheten. Genom detta kan uppsatsen lyfta de förutsättningar som finns för planeringen att stämma överens.

1.2.3 Frågeställning

Övergripande fråga:

Hur konstrueras och definieras hållbarhet i kust- och havsplanering?

Följande frågor används för att kunna besvara den övergripande frågeställningen:

1. Hur förstår, beskriver och värderar olika myndigheter ett begrepp som hållbarhet?
2. Hur vägs olika hållbarheter mot varandra?
3. Hur ska hållbarhet uppnås? (Med vilka medel/strategier?)

1.3 Disposition

I kapitel 1 ges en bakgrund till ämnet och problem, syfte och frågeställning presenteras.

I kapitel 2 presenteras det teoretiska ramverket. För att sätta empirin i ett sammanhang används teorier om fuzzy concepts och om kunskapsyner. Här ingår också tidigare forskning om kunskapsyner i planeringen.

I kapitel 3 presenteras forskningsdesign och metoder. Diskursteori är den metod som används för att svara på frågeställningen.

I kapitel 4 presenteras konstruktionen av hållbarhet på nationell och kommunal nivå.

I kapitel 5 analyseras empirin utifrån det teoretiska ramverket. Det diskuteras också hur väl konstruktionerna av hållbarhet på de olika nivåerna stämmer överens.

I kapitel 6 presenteras de slutsatser som kan dras av studien. I slutsatsen besvaras frågan om hur hållbarhet konstrueras på de två nivåerna.

2.0 Teoretiskt ramverk

Det teoretiska ramverket innefattar teorier om hållbarhetsbegreppets otydlighet samt om kunskapssyner i planeringssammanhang. Både teori och forskningsöversikt presenteras i detta kapitel eftersom den forskning som används i uppsatsen relaterar starkt till teorierna om kunskapssyner. Att integrera teori och forskningsöversikt bidrar därför med en större tydlighet. Resultaten från studien kommer att analyseras utifrån såväl teorier som tidigare forskning.

Kapitlet innehåller teorier och forskning om kunskapssyner på de två planeringsnivåerna central och lokal nivå. Denna litteratur är relevant för uppsatsen eftersom havsplanering på central och lokal nivå studeras.

2.1 Hållbarhet – ett fuzzy concept

Hållbar utveckling är ett begrepp som fick sin spridning i och med Bruntlandkommissionens rapport *Vår gemensamma framtid* år 1987. En hållbar utveckling definieras där som ”en utveckling som tillfredsställer dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov”. Några år senare, under FN:s Riokonferens om miljö och utveckling, togs handlingsprogrammet Agenda 21 fram. Syftet med handlingsprogrammet var att uppnå en hållbar utveckling och det antogs mål och riktlinjer för att bekämpa fattigdomen och skydda miljön. I Bruntlandrapporten lyfts tre aspekter inom hållbar utveckling – ekologisk, ekonomisk och social – som sedan utvecklas i och med Agenda 21. Hållbarhetsbegreppet fick ytterligare erkännande i och med Agenda 21. (Boverket 2016)

Inriktningen ”hållbar utveckling” har fått stort genomslag och det är ett politiskt mål såväl nationellt som globalt. (NE: 2017) Att de tre hållbarhetsaspekterna ska samspela är en politisk överenskommelse. (Boverket 2015) I såväl Bruntlandrapporten som Agenda 21 lyfts fysisk planering fram som ett verktyg för att uppnå hållbar utveckling. (Persson 2013: 301) Såväl Miljöbalken som Plan- och bygglagen anger hållbar utveckling som ett mål och begreppet används ofta i kommunernas översiktsplanering. (Persson 2013) (SFS 1998:808) (SFS 2010:900) Begreppet har blivit etablerat i det svenska myndighetssamhället bland annat genom de två lagarna samt i och med de nationella miljömålen för hållbar utveckling.

(Bergman & Bylund 2012: 220) Arbetet med att uppnå hållbarhet ligger till stor del på den kommunala nivån och handlar om lokala prioriteringar. (Keskitalo & Liljenfeldt 2012: 100)

Från att begreppet hållbar utveckling och de tre tillhörande hållbarhetsaspekterna presenterades i Brundtlandrapporten 1987 har de använts och definierats otaliga gånger. (De Roo och Porter 2007: 8) Brundtlandrapporten har bidragit med en definition av begreppet hållbar utveckling men det finns andra definitioner och begreppet har dessutom en inneboende otydlighet. Inom fysisk planering används många otydliga föreställningar och begrepp, vilket De Roo och Porter (2007) benämner "fuzzy notions" eller "fuzzy concepts". De Roo och Porter lyfter begreppet hållbarhet som ett av vår tids mest uppenbara och viktiga fuzzy concepts. Fuzzy concepts är begrepp som har minst två olika meningar (Markusen 2003, s. 702). Det är begrepp som representerar en intention, medan innebörden är otydlig och otillräckligt definierad. (De Roo och Porter 2007: 1–2, 10) Problem som följer med detta är bland annat att önskade resultat inte uppnås i den utsträckning som förväntas. (De Roo och Porter (2007: 1)

Aktörer kan utöva makt med hjälp av dessa otydliga begrepp genom att välja vilken definition av begreppet som presenteras. Det kan finnas en agenda hos aktören som gör att den väljer att presentera en specifik definition av ett begrepp. Otydliga begrepp kan användas i politiska sammanhang för att ena olika aktörer och hållbarhet kan ses som ett exempel på ett sådant begrepp. (Markusen 2003, s. 704)

Otydligheten i hållbarhetsbegreppet beror å ena sidan på att begreppet saknar en noggrann och entydig definition och å andra sidan på att det inte finns självklara sätt att arbeta mot målet hållbar utveckling. Hållbar utveckling används ofta som en politisk inriktning, men det finns en otydlighet och oenighet i vad som ska göras i praktiken. Det saknas specifika verktyg för handling. (De Roo och Porter 2007: 8) Hållbarhetsbegreppet och vad som bör göras för att uppnå hållbarhet missförstås ofta. Därför får åtgärderna ibland mycket svag effekt eller till och med motsatt effekt än den förväntade. (De Roo och Porter 2007: 2) När det kommer till praktisk implementering av hållbarhet så måste begreppet alltid definieras av de aktörer som är inblandade. Här finns utmaningar med att alla inte ser och förstår problemet som finns framför dem på samma sätt. Dessutom handlar hållbar utveckling om att agera eller genomföra förändring och det finns ofta ett motstånd hos inblandade aktörer om förändringarna påverkar deras livsstil. (De Roo och Porter 2007: 8–9)

Fuzzy concepts ses trots ovanstående inte enbart som någonting negativt. Trots den kritiska vinkeln menar De Roo och Porter att det vore ett dåligt alternativ att försöka ersätta dessa otydliga begrepp med begrepp som har tydliga innebörder. Vekligheten är så pass komplex och dynamisk att detta vore olämpligt. De menar dock att planeringen måste anpassas efter karaktären hos dessa otydliga begrepp. Inför varje problem måste inblandade aktörer förklara och diskutera de föreställningar, begrepp och mål som de ser och så långt det är möjligt enas om en gemensam förståelse (De Roo och Porter 2007: 10). Meadowcroft (2007, s. 300) menar att begreppet hållbarhet inte nödvändigtvis måste vara tydligt. Det uppkom inte för att användas som ett verktyg utan som en normativ referenspunkt som bidrar med ett fokus.

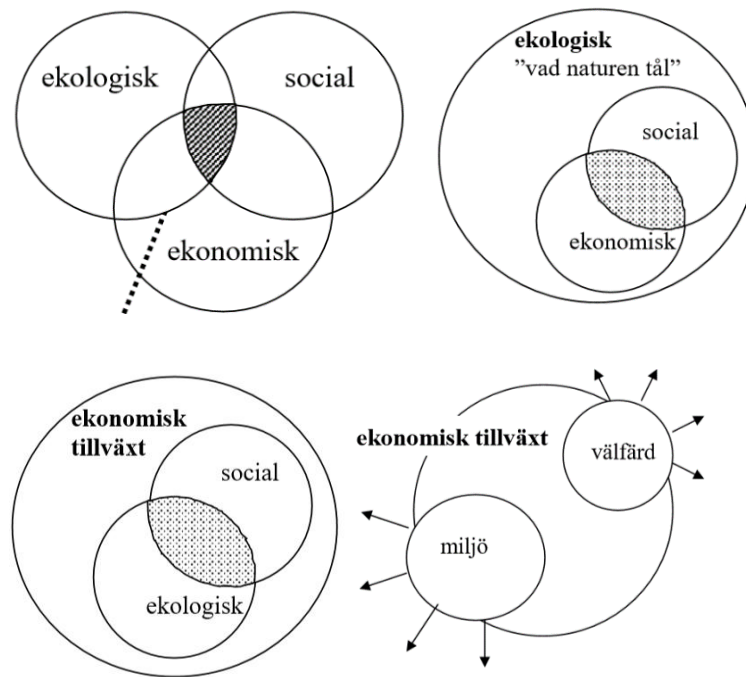
Healey (2006: 23–24) lyfter att hållbarhetsdiskurserna bidragit med att man antagit ett mer holistiskt och integrerat sätt att styra på lokal nivå. De ekologiska och sociala faktorerna har

satts på agendan och givits ett stort värde tack vare hållbarhetsbegreppet. Målet är ofta att ekologiska och sociala faktorer ska kunna kombineras med ekonomisk utveckling och denna viljeriktning har bidragit med någonting positivt. Som Markusen (2003, s. 704) beskriver det så kan nya otydliga begrepp bidra med att öppna upp för ett nytt fokus på områden som tidigare har fått bristfällig uppmärksamhet.

Även Emmelin och Lerman (2006: 21) lyfter att begreppet hållbarhet har en mångtydig karaktär. Några välkända definitioner av hållbarhet tas upp av dem genom ett antal modeller (2006: 21–26). Dessa olika modeller innebär olika sätt att se på hållbarhet och således olika sätt att arbeta för hållbarhet. Emmelin och Lerman menar att begreppets styrka och svaghet är att det kan skapa konsensus på en övergripande nivå, samtidigt som det kan finnas stora skillnader i den egentliga synen på hantering av tillväxt och hantering av naturen. Olika intressenter säger sig arbeta mot hållbarhet, samtidigt tolkar de begreppet på vitt skilda sätt. Enligt vissa ses miljöhänsyn som det viktigaste intresset, enligt andra ses tillväxten som det viktigaste intresset. Emmelin och Lerman menar att olika intressenter bör förhandla om vad hållbarhet innebär, eftersom det finns olika definitioner. Hållbarhetsmodellerna är förhållningssätt men de innehåller inte några fördefinierade strategier för hur intressenterna ska agera. (Emmelin & Lerman 2006: 21) Detta kan bekräftas av De Roo och Porters teori om hållbarhetsbegreppets otydlighet.

Nedan ges tre utvalda exempel på hållbarhetsmodeller som anses relevanta för uppsatsen:

1. *Brundtlandkommissionens modell*: Hållbarhet är att alla tre villkoren uppfylls – ekologisk, ekonomisk och social utveckling. Utifrån denna modell ses hållbarhet som en avvägning av tre likvärdiga områden. Dessutom kan det uppstå positiva effekter av att alla tre aspekterna uppnås. Detta illustreras i figuren nedan, genom att de tre ringarna möts i mitten. På en allmän policynivå diskuteras hållbarhet ofta utifrån denna modell. Begreppet diskuteras då utifrån att samtliga aspekter *kan* kombineras, utan problem. (Emmelin & Lerman 2006: 22)
2. *Den ekologiska modellen*: Den ekologiska hållbarheten ses som en ram och naturen eller miljön ska sätta gränser för vad som kan genomföras inom det mänskliga samhället och i form av socioekonomisk utveckling. Men det är inte självklart vilka avvägningar som ska göras och vilka åtgärder som kan accepteras när naturen ”sätter gränser”. (Emmelin & Lerman 2006: 23) Hållbarhetsbegreppet har sitt ursprung i att konsumtion inte ska överstiga systemens långsiktiga förmåga och detta synsätt ligger närmast denna modell (Emmelin & Lerman 2006: 21).
3. *En ekonomisk modell*: Den ekonomiska hållbarheten utgör en ram och sätter gränser för vilken nivå av miljövård och välfärd som är möjlig. (Emmelin & Lerman 2006: 23)
4. *”EU-praktikens” modell*: Den ekonomiska tillväxten sätter ramarna. Synsättet innebär att miljöhänsyn hindrar vissa åtgärder. Samtidigt anses både miljöhot och välfärdsfrågor utgöra hot mot den ekonomiska tillväxt som är målet. (Emmelin & Lerman 2006: 23–24)

Figur 2, 3, 4 & 5: Brundtlandkommissionens modell, den ekologistiska modellen, en ekonomistisk modell och "EU-praktikens" modell. Samtliga figurer: Emmelin & Lerman 2006

2.2 Kunskapssyner i planeringen

Det sätt som en aktör förstår och definierar hållbarhet kan grunda sig i den kunskapssyn som aktören har. Precis som det finns flera förhållningssätt till hållbarhet så finns det flera förhållningssätt till kunskap. Synen på kunskap påverkar också den praktiska planeringen. De senaste decennierna har inneburit ett skifte i synen på kunskap inom planeringsforskningen och samhällsvetenskapen i allmänhet. Detta lyfter Rydin (2007: 52–53) i artikeln *Re-examining the role of knowledge within planning theory*. Kunskap har tidigare setts som en enhet, där ett enda svar som kan bevisas går att finna. Inom modernismen har det setts som att det, genom kunskap, går att räkna ut och kontrollera vad som är det bästa för allmänheten och att planeringen kan uppnå detta. Uppfattningen är att mer och bättre kunskap leder till framgång och planerarna är experter i och med att de besitter specialistkunskap. På senare tid så har detta "modernistiska konsensus" brutits ner, som Latour uttrycker det.

Nu, enligt ett postmodernistiskt synsätt, ses kunskap ofta som någonting socialt konstruerat. Detta innebär att kunskapen påverkas av det sociala sammanhang som den ingår i och att de institutioner som presenterar kunskap inte kan garantera en neutral presentation. Skiftet i synen på kunskap märks i den samhällsvetenskapliga litteraturen och miljöpolicy litteratur, bland annat genom att det talas om att det finns något inneboende multipelt i kunskap och att det finns flera sätt att veta någonting på. Det argumenteras också att det inte bara är experter, däribland planerare, som kan komma med kunskap utan att kunskap finns hos en mängd aktörer. Detta gör att det finns olika former av kunskap från en mängd källor. (Rydin 2007: 52–54) Sammanfattningsvis så ser Rydin (2007) att kunskap är någonting socialt konstruerat, multipelt och även bestående av anspråk som antingen kan bestridas eller erkännas.

2.2.1 Olika kunskapskategorier

Lee (2017: 3–5) beskriver olika kunskapssyner i ett brittiskt planeringssammanhang. Hon undersöker hur stort genomslag olika sorters kunskap får i beslutsprocessen i planering. Fallet som studeras är en bedömning av ett bygglov för en storskalig vindkraftspark vid Englands södra kust. Lee vill visa att planeringen är full av olika sorters kunskaper som bekräftas i olika hög grad i beslutsfattandet. Hon lyfter också att kunskap är socialt konstruerat utifrån juridiska och sociala processer. (Lee 2017: 22) För att förklara de olika kunskaperna använder hon fyra kunskapskategorier. De två kategorierna expertkunskap/teknisk kunskap och lekmanakunskap/lokal kunskap är sedan tidigare välkända. De två ytterligare kategorierna är kunskap som är absorberat inom systemet samt professionell planerarkunskap. Dessa förklaras mer ingående nedan.

Lees undersökning belyser också synen på landskapet. Det finns en tvetydig syn på kunskap om landskapet. Etablering av vindkraftsverk utgör ett belysande exempel för att undersöka synen på landskap och sjölandskap då det ofta finns meningsskiljaktigheter gällande vindkraftverk. (Lee 2017: 3)

Den kunskapskategori som Lee identifierar som absorberat inom systemet kallar hon för ”prior institutional knowledge claims”. Inom denna kategori spelar olika beteckningar för landskapet stor roll. I beslutet som Lee studerar lyfter planerarna att platsen har blivit utnämnd till ”världsarv”. Detta utgör en viktig grund för beslutet. I det föreslagna projektet som utgör studiens fall påverkas bara världsarvsplatsen *indirekt* men beteckningen påverkar ändå beslutet i hög grad och bygglov för vindkraftsparken beviljas inte. Det finns även annan beteckning för ”outstanding natural beauty” på platsen, vilket också spelar in i beslutet. Denna kunskap innehåller således en uppfattning om att bevarande är det rätta ju större tillgångarna beskrivs vara. Landskap som inte har beteckningar ges mindre värde. (Lee 2017: 12–13, 16) I fallet ses denna kunskapskategori som någonting som man vet om världen, som någonting självklart. Att bevarande av landskapet är viktigt beror på att det finns beteckningar för landskapets värde och i svåra avvägningar ger detta kunskapskrav en viss stabilitet till beslutsfattandet, menar Lee. (Lee 2017: 21–22)

Expert- eller teknisk kunskap är kunskap som är ”tekniskt inramade bidrag”, framtagna med formaliserade metoder och med strävan mot objektivitet. I Storbritannien finns till exempel en skala för bedömning av påverkan på landskapet som hänvisar till känsligheten och värdet för landskapet. Bedömningarna utgår i stort sett från dessa kategorier för beräkningar gällande påverkan på landskapet. Vanligen får denna kunskapskategori stort genomslag i beslut gällande vindkraftsparker och beslut om miljö överlag, även om Lees studie utgör ett undantag. Lees resultat bekräftar dock det vanligen synliga resultatet, att expert-/teknisk kunskap tar större plats än lekman-/lokal kunskap i beslutsfattande gällande miljö. (Lee 2017: 17–18, 22)

Det är alltså vanligt att kunskapskategorin lekmanakunskap negligeras i miljörelaterade beslut, menar Lee. Ofta diskuteras lekmanakunskapens perspektiv i de brittiska planeringsprocesserna/bedömningarna, men annan kunskap och andra faktorer brukar ändå få större genomslag. I Lees fall exemplifieras lokal kunskap genom Bournemouth Borough Council:s beskrivning av att vindkraftsparken skulle störa landskapets naturliga skönhet.

Skönheten anses vara av samhällsekonomiskt värde. Dessa lokala bidrag har inte förlitats på i bedömningen. (Lee 2017: 19–20)

Planerarnas egen kunskap kommer in i fallet som Lee undersöker, som en fjärde kunskapskategori. Planerare bedömer bygglovsansökan utifrån de tre andra kunskapskraven så det kan ses som något paradoxalt att lyfta deras kunskap som en kategori, men Lee menar att den visar sig tydligt i hennes fall. Planerarna gör ofta bedömningar på ett annat sätt än så som bedömningarna görs i en bygglovsansökan. För det specifika fall som Lee studerar har planerarna dessutom valt att göra ett besök på platsen som ansökan gäller, vilket inte krävs utifrån nationell policy men är en del av planerarpraktiken. Beslutet är således i slutändan upp till planerarnas bedömning. (Lee 2017: 20–22)

Det finns överlag skillnader i hur man ser på lokal- och lekmanakunskap respektive teknisk-/expertkunskap på central respektive lokal nivå, så också i detta fall. I artikeln konstateras också att kunskap är konstruerat, och det på olika sätt utifrån den specifika juridiska och sociala processen. (Lee 2017: 22, 24)

Lee har inte för avsikt att lyfta någon av kunskapskategorierna som mer lämplig än någon annan men vill visa vilket gensvar respektive kategori fått. Det handlar om hur olika sorters bidrag – och således olika sorters kunskap – har bemötts och värderats i beslutfattandet. Lees resultat skiljer sig dock från vanligen synliga resultat kring relationen mellan kunskap på lokal respektive central nivå när det gäller vindkraft. På nationell nivå finns policies för att öka förnyelsebar energi, varför lokala åsikter och även tydlig visuell inverkan på landskapet får ett svagare inflytande på grund av vad som anses viktigt på den centrala nivån. Det får så positiva klimateffekter att det överväger det negativa. Men i Lees fall så anses påverkan vara så stor att det positiva *inte* överväger det negativa – och här har detta förklarats med att landskapet har ett stort värde, bland annat i form av ett världsarv. Lee har svårt att se och förklara skillnaden mellan detta fall och andra liknande som leder till att resultatet skiljer sig från mängden. Skillnaden i bedömning kan dock ligga i att det föreslagna vindkraftsprojektet var väldigt stort och att lokaliseringen eventuellt kan anses vara ”värre”, som hon uttrycker det. (Lee 2017: 6–7)

2.2.2 Två olika kunskapssyner i planeringen – miljöparadigmet & planparadigmet

Så som Lee lyfter bedöms kunskap på olika sätt i planerings-sammanhang. I ett svenskt sammanhang är miljöparadigmet och planparadigmet två olika kunskapssyner. I en rapport om de problem som finns med styrning av markanvändning och miljö förklarar Emmelin och Lerman att mark- och miljöfrågor domineras av dessa två tankesätt och styrfilosofier. Emmelin och Lerman menar att de båda är nödvändiga men också till viss del svårförenliga. Paradigmen kan även ses som diskurser eftersom de innebär två olika förhållningssätt till planeringsfrågor som i sin tur påverkar hur frågorna styrs och hanteras. Miljö- och planparadigmen utmärker generellt sett miljöbalken respektive plan- och bygglagen i svensk lagstiftning. Men det är inte genomgående och paradigmen märks i olika hög grad i olika delar av lagstiftningen. (Emmelin & Lerman 2006: 11–12)

Ett paradigmskifte är mer än ett synsätt. I den traditionella meningen, införd av Thomas Kuhn, börjar det som ett teoretiskt perspektiv. Detta perspektiv sätter därpå ramarna för vilken vetenskaplig forskning som genomförs och empiriska observationer anpassas till det rådande paradigmet. Vetenskapens och allmänhetens inställning påverkas av det rådande paradigmet. Ett paradigmskifte innebär ett skifte i hur människor ser på världen eller en aspekt av världen. Planeringens värderingar och etiska tänkande har genomgått förändring under 1900-talet och enligt Taylor kan värderingar och etiskt tänkande sammanfattas som ett paradigmskifte. Taylor betonar att planering inte är en vetenskap, men menar ändå att begreppet paradigmskifte kan användas i planeringssammanhang. Det motiveras genom att planering är en praktik som genomför förändringar i den fysiska miljön utifrån olika värderingar. (Taylor 1998: 157–159, 167)

Miljöparadigmet är ett tankemönster och en styrfilosofi som utgår ifrån att beslut ska tas utifrån vad naturen tål och utifrån expertkunskap och vetenskapliga bedömningar. Paradigmet handlar om att naturliga tillstånd ska eftersträvas. Naturliga tillstånd kan relateras till estetiska aspekter och biologisk mångfald. Det kan också beröra påverkan på miljön och klimatet genom ingrepp och utsläpp. De naturliga och hälsosamma tillstånden ska eftersträvas enligt paradigmet. I vissa fall ses naturen och miljön som en kollektiv nytta och i andra fall som ett egenvärde, men i lagstiftningen dominerar det tidigare. Det ses som att naturen har ett värde för människans skull genom att den säkrar hälsa och välbefinnande. (Emmelin & Lerman 2006: 12–13) Den ekologiska modellen dominerar miljöparadigmet och ekologisk hållbarhet ses som en ram (Emmelin & Lerman 2006: 23).

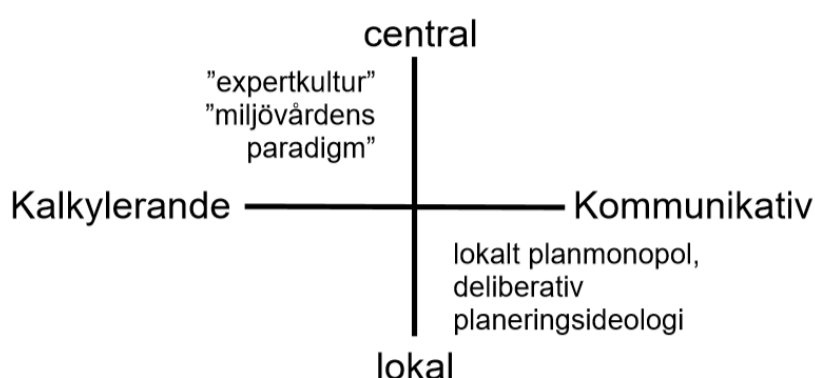
Frågor om vad naturen tål ses som någonting som naturvetenskapen och experter är bäst lämpade att hantera och förhållningssättet innebär att det genom vetenskapen är möjligt att konstatera vad naturen tål och därigenom ta beslut. Miljöfrågorna blir uppdelade i olika områden, och talet om helhetssyn och ”hållbar utveckling” går därför inte igenom i praktiken, menar Emmelin och Lerman. Diverse normer och villkor inom miljöparadigmet påverkar också möjligheten till handling inom planering och tillväxt. Planeringens handlingsutrymme blir begränsat. (Emmelin & Lerman 2006: 12–13)

Planparadigmet som tankemönster och styrfilosofi handlar om avvägningar. Inom planparadigmets filosofi är olika intressen värda att tas på allvar men de är inte nödvändigtvis förenliga, därför krävs avvägningar. I planeringen finns det ett behov av att väga enskilda mot allmänna intressen. Inom detta paradigmskifte krävs också deltagande och samarbete mellan de som berörs av det beslut som ska tas. (Larsson 2014: 34–36) (Emmelin & Lerman 2006: 12) Planparadigmet präglar plan- och bygglagen och planeraryrket som är relativt nytt i Sverige medan det har en längre historia i andra länder. Fysisk planering handlar om avvägningar och att forma framtiden – men i praktiken handlar det om att göra en spelplan för övriga aktörer där de har handlingsutrymme att forma framtiden. (Emmelin & Lerman 2006: 14)

Inom miljöparadigmet ses ofta hållbar utveckling som ett tillstånd som kan uppnås medan det inom planparadigmet ses som en pågående avvägningsprocess. Hållbar utveckling ses ofta som ett nytt paradigmskifte som kan förena de båda paradigmen genom att det finns ett gemensamt mål. Men som tidigare beskrivits så innebär detta gemensamma mål ofta olika synsätt och därmed olika åtgärder. (Emmelin & Lerman 2006: 16, 22–25)

2.2.2.1 Olika kunskapssyner på olika planeringsnivåer

Larssons avhandling *Law and spatial planning* behandlar den motsättning som finns mellan den centrala och lokala nivån i beslutsprocessen inom fysisk planering. Studien visar att olika typer av kunskap berättigas på olika planeringsnivåer (Larsson 2014: 99). Larsson studerar beslut av lokalisering av 3G-master samt lokalisering av vindkraftverk och studerar vilken typ av kunskap som besluten baseras på. Studien utgår ifrån det som beskrivits om miljö- och planparadigmet ovan. Det undersöks bland annat om besluten till störst del är baserade på kunskap utifrån uträkningar eller på kunskap utifrån kommunikation, i bygglovsprocessen. (Larsson 2014: 61, 99, 113) Dessa två kunskapssyner kallas för kalkylerande rationalitet respektive kommunikativ rationalitet och de är synliga i miljöparadigmet respektive planparadigmet. (Emmelin & Lerman 2006, Larsson 2014) Figuren nedan illustrerar detta:

Figur 6: Modell över miljö- och planparadigmet, kalkylerande respektive kommunikativ rationalitet samt hur detta förhåller sig till central och lokal nivå. Figur: Emmelin & Lerman 2006

Emmelin och Lerman tar upp att de två paradigmen är synliga i olika grad på lokal respektive central nivå. Miljöparadigmet dominerar det centrala och planparadigmet dominerar det lokala. Inom miljöparadigmet anses beslut grundade på vetenskaplig kunskap vara det rätta. Denna vetenskapliga kunskap ska tas fram genom rationella processer. Detta innebär en kalkylerande rationalitet. Beräkningarna kan röra hur utsläpp påverkar befolkningen och miljön och detta kan leda till kvantitativa villkor för utsläpp eller normer för hur höga utsläppen får vara. (Emmelin & Lerman 2006: 14–15)

Den kunskapssyn som dominerar den lokala nivån handlar om att göra avvägningar mellan olika intressen och att olika berörda aktörer ska kommunicera i en demokratisk process. Konsensus anses viktigare än vetenskaplig korrekthet och denna typ av kunskapssyn består av en kommunikativ rationalitet. I denna kunskapssyn ses det som mer värdefullt att beslut tas genom att alla berörda aktörer får möjlighet att komma till tals. Enligt en kalkylerande rationalitet anses experters beräkningar vara viktiga i beslut, medan demokratin anses viktigare enligt en kommunikativ rationalitet. (Emmelin & Lerman 2006: 15)

Det finns olika åsikter om huruvida beslut fattas bäst på central nivå med en överblick eller på lokal nivå där det finns en närhet till frågan. Inom miljöparadigmet ses även en central överblick som en viktig utgångspunkt för lokala beslut. Det som är av värde på en central nivå ses då som överordnat de lokala värdena. (Emmelin & Lerman 2006: 14–15)

Någonting som också påverkar beslutsfattandet inom miljöfrågor är relationen expertkunskap och politik. Politiken har i olika hög grad en påverkan på vilken expertis som ska gälla i frågan och därmed vilken aspekt inom frågan som blir viktigast. Strandskyddet är ett exempel, där expertisen kan kretsa runt vitt skilda delar, exempelvis människans behov eller biologisk mångfald. Eftersom vetenskapen ofta tar stor plats inom naturvården har de biologiska frågorna en tendens att ges större utrymme. (Emmelin & Lerman 2006: 19–20)

Den lokala nivån har en stor roll i den svenska planeringen och det skapas ofta spänningar när det sätts upp mål på nationell nivå som ska implementeras på lokal nivå. Larssons exempel är projekt med vindkraftverk och 3G-master. Dessa projekt initieras och styrs från nationell nivå medan de sedan ska administreras på lokal och regional nivå. Det är de svenska kommunerna som innehar ansvaret att sätta upp ramarna för lämpliga och olämpliga platser för diverse verksamheter. Både i Sverige och internationellt finns det ofta ett stort motstånd mot vindkraftverken från privatpersoner, medan man på nationell nivå gärna vill utöka förnybar energi. (Larsson 2014: 12, 45–47)

Olika typer av kunskap uppfattas som legitim på de olika planeringsnivåerna i studien av processen för lokalisering av 3G-master (Larsson 2014: 99). Att invånare är rädda för strålning tas inte hänsyn till i bygglovsprocessen, eftersom det finns vetenskapliga fakta som säger att det inte är farligt. Lagar på central nivå och expertkunskap får styra besluten, det vill säga den kalkylerande rationaliteten. (Larsson 2014: 113–114)

Studien visar också på att olika typer av kunskap uppfattas som legitim under olika tillfällen i processen. (Larsson 2014: 99) I processen ser Larsson tendenser mot en kommunikativ rationalitet i ett tidigare skede, där boende ges möjlighet att säga sin mening och överklagar beslut på grund av rädsla för strålning. Men överklagandena leder nästan aldrig (1 av 37 gånger) till att bygglovets upphävs. I början av processen syns en kommunikativ rationalitet eftersom berörda intressenter ges möjlighet att delta och överklaga beslut. Eftersom detta deltagande inte förändrar besluten är de kommunikativa dragen i slutändan svaga. Expertkunskaper avgör att invånarnas bidrag inte påverkar besluten. Men även lagar påverkar besluten. (Larsson 2014: 64–65)

En centralistisk kunskapssyn är också tydlig i den statliga offentliga miljöprocessutredningen SOU 2008:86 om vindkraft, som Larsson studerar. Synsättet är att kommunerna inte ska få påverka om vindkraftverk byggs eller inte – det vet man bäst på central nivå, inte lokal. Från statligt håll finns i detta fall således en tydlig ståndpunkt som hamnar inom den kalkylerande rationaliteten och miljöparadigmet då man anser att man på nationell nivå kan avgöra vad som är de objektivt bästa lägena för placering av vindkraftverk. Kommunerna har dock den politiska makten på lokal nivå vilket krockar med den centrala kalkylerande rationaliteten. Från centralt håll ses det som en stor risk att kommunerna utgör ett hinder. Problemen med detta synsätt är att man inte anpassar sig till hur systemet faktiskt ser ut eftersom man vill ta beslut på nationell nivå som sedan ska lösas på lokal nivå av myndigheter och allmänhet. Det finns därför problem med hur nivåerna i planeringssystemet relaterar till varandra. (Larsson 2014: 62–63)

Även Lee (2017: 4–5, 19–22) tar upp hur olika typer av kunskap får olika starkt genomslag på de olika planeringsnivåerna. Lokal kunskap/lekmanakunskap bekräftas ofta i låg grad i

centrala beslut om miljöfrågor. Däremot får ofta teknisk kunskap/expertkunskap stort genomslag och dessa bidrag avgör ofta hur beslut tas. Lees studie bekräftar att teknisk kunskap/expertkunskap får genomslag i högre grad än lokal kunskap/lekmannakunskap när det gäller beslut om miljö.

De teorier och den forskning som presenterats ovan visar tydligt hur olika kunskapssyner påverkar den praktiska planeringen. Därför påverkar aktörernas olika kunskapssyner den planering som ska sträva mot hållbarhet. Det har också visats att olika kunskapssyner på de olika nivåerna i planeringssystemet ofta innebär att planeringen hanteras på olika sätt på olika nivåer.

3.0 Metod

I kapitlet presenteras den forskningsdesign och de metoder som använts för att svara på uppsatsens frågeställning. I slutet av kapitlet presenteras tillvägagångssättet för analysen.

3.1 Fallstudie som forskningsdesign

I uppsatsen studeras hållbarhet och kunskapssyner på två nivåer inom fysisk havsplanering. Uppsatsen är en kvalitativ fallstudie av Kristianstads kommuns havsområde samt Norra Bohusläns havsområde. De två kommunernas havsområden utgör fallen. Kristianstads kommuns havsområde omfattas av Kristianstads kommuns Kust- och havsplan samt den nationella planen för Östersjön. Norra Bohusläns havsområde omfattas av en kommunal havsplan för Norra Bohuslän samt den nationella planen för Västerhavet. Havs- och vattenmyndigheten har tagit fram de nationella planerna. Därmed representerar Kristianstads kommun och Norra Bohusläns kommuner den kommunala nivån, medan Havs- och vattenmyndigheten representerar den nationella nivån.

Att studera ett fall handlar om att undersöka utmärkande drag och komplexiteten i just det fall som är utvalt. (Bryman 2012: 66) Fallstudien ger forskaren möjlighet att gå på djupet i en fråga och belysa det generella genom att studera någonting specifikt. (Denscombe 2016: 91–92) Det generella som kan belysas är hållbarhet och kunskapssyner på olika nivåer i havsplaneringen, genom de specifika fallen Kristianstads kommuns och Norra Bohusläns kommuners havsplanering på kommunal och nationell nivå.

Denna studie ämnar ta reda på hur hållbarhet konstrueras. Att kunna ta reda på vad det otydliga begreppet hållbarhet innebär för de tre aktörerna i denna studie (Kristianstads kommun, Norra Bohusläns samarbete samt Havs- och vattenmyndigheten) kräver en djup och noggrann undersökning och detta kan göras genom en fallstudie. Syftet är att ta fram en noggrann beskrivning av vad hållbarhet är och därför bedöms en kvalitativ fallstudie vara nödvändig. Kvalitativa studier är djupgående (Denscombe 2016: 92, 416). I denna uppsats bedöms det vara mer lämpligt att undersöka två enheter djupt än många enheter ytligt.

Yin (2007: 76) rekommenderar flerfallsdesign eftersom enfallsdesign riskerar att säga för lite om det generella. Två fall studeras i denna uppsats och detta bedöms ge en större trovärdighet

till slutsatserna än om enbart ett fall skulle studeras. I fallstudier uppmuntras även forskaren att använda flera insamlingsmetoder då det möjliggör en helhetssyn (Denscombe 2016: 93). Därför genomförs analys av såväl dokument som intervjuer.

3.1.1 Materialet och fallen

Det finns få publicerade kommunala havsplaner. De två planer som finns att tillgå är Kristianstads kommuns Kust- och havsplan samt Norra Bohusläns Blå översiktsplan (Strömstad, Tanum, Sotenäs och Lysekils kommuner). Den tidigare var på samråd 2016 och den senare var på samråd under tiden som uppsatsen skrevs. Kristianstads kommuns havsområde omfattas av den nationella planen för Östersjön och Norra Bohusläns havsområde omfattas av den nationella planen för Västerhavet varför dessa två valts ut för att representera den centrala nivån. De nationella planerna är i dagsläget tidiga utkast och Havs- och vattenmyndigheten tar emot synpunkter på förslagen fram till och med april 2017. Samråd är planerat 2017–2018.

Materialet som studien utgår ifrån är således planering i ett tidigt skede. Det är viktigt att betona att planerna ännu inte lett till konkreta verkningar, då de inte är antagna än. Därmed går det bara att utläsa ett synsätt, en konstruktion, inte en handling. Den sociala konstruktionen påverkar de handlingar som sker enligt Winther Jørgensen och Phillips (2000: 11–12). Därför är det fruktbart att studera konstruktionen av hållbarhet, i det tidiga skede som havsplaneringen befinner sig. I framtiden kan synen på hållbarhet komma att påverka de handlingar som sker.

3.2 Datainsamlingsmetoder

I denna uppsats genomförs datainsamling med hjälp av såväl intervjuer som dokument. Samtliga intervjuer transkriberas. Dokument och transkriberade intervjuer analyseras med ett diskursteoretiskt tillvägagångssätt.

3.2.1 Semistrukturerade intervjuer

Intervjuer har genomförts med fyra tjänstemän som arbetar med havsplanering. En tjänsteman på Kristianstads kommun har intervjuats. En tjänsteman på Tillväxt Bohuslän har intervjuats, då Tillväxt Bohuslän är den arena för samverkan som Norra Bohusläns havsplanering sker inom. Två tjänstemän på Havs- och vattenmyndigheten, med ansvar för Västerhavetsplanen respektive Östersjöplanen, har intervjuats.

Intervjuer är en datainsamlingsmetod där utvalda personer svarar på forskarens frågor. Det fokuseras således på självrapportering, vad människor säger. Denscombe beskriver att intervjuer är tidskrävande då det tar tid att resa, att genomföra intervjun och att transkribera den. Det är också ofta kostsamt om det innebär resor och det bör övervägas om intervjuer är nödvändiga i det specifika fallet. (Denscombe 2016: 263–265) I denna uppsats bedöms intervjuer utgöra en viktig datainsamlingsmetod utöver dokumentstudier, då dokumenten som finns att tillgå är relativt få och eftersom de är på en översiktlig/övergripande nivå. Genom

intervjuer möjliggörs en djupare analys av hållbarhet i havsplaneringen. Det ges möjlighet att ställa riktade frågor som berör hållbarhet såväl som följdfrågor kring planernas innehåll.

Intervjuer kan vara värdefulla när forskaren vill undersöka komplexa frågor och få reda på information som nyckelpersoner inom ämnet besitter. Det är intervjupersonens ståndpunkter forskaren vill åt i en kvalitativ intervju. (Bryman 2002: 300, Denscombe 2016: 265) Det är lämpligt att komplettera analys av planer med intervjuer med nyckelpersoner för att få möjlighet att komma djupare in i resonemangen hos de myndigheter som upprättat planerna. Detta är viktigt inte minst på grund av att det erbjuds mycket få explicita definitioner av hållbarhet i planerna.

I kvalitativa studier är semi- eller ostrukturerade intervjuer mer lämpliga än strukturerade intervjuer. I semistrukturerade intervjuer har ett antal frågor förberetts och utgör grunden för undersökningen. Intervjupersonen ges möjlighet att utveckla sina svar och prata fritt i viss mån. Det ges också möjlighet att som forskare själv utveckla sina frågor och ställa följdfrågor under intervjuens gång. Ordningen på frågorna kan ändras under intervjun och nya frågor kan uppkomma om det passar för sammanhanget. (Bryman 2002: 300) (Denscombe 2016: 266–267) Eftersom ett så utförligt och fylligt material som möjligt eftersöks anses denna intervjustruktur vara lämplig. Det finns möjlighet att förbereda ett antal frågor om vad hållbarhet innebär. Samtidigt kan intervjupersonerna utveckla sina resonemang fritt.

Att olika konstruktioner och kunskapssyner ska jämföras talar också för att genomföra semistrukturerade intervjuer då en liknande intervjuguide kan användas för samtliga intervjuer (Bryman 2002: 304). Svaren rör sig inom samma ämnen och frågor. Detta ger resultatet att intervjuerna har en form av struktur, vilket ger större möjlighet till jämförelse. Intervjuguiden presenteras under nästa rubrik.

Intervjuerna har genomförts ansikte mot ansikte samt via telefon. Intervjun med Kristianstads kommun genomfördes på Kristianstads kommunhus, ansikte mot ansikte. Övriga intervjuer genomfördes via telefon, då intervjupersonerna befann sig i Göteborg samt Bohuslän. Det bedömdes vara för tidskrävande att resa till intervjupersonerna i Göteborg och Bohuslän från Karlskrona. Enligt Denscombe (2009: 28–29) kan intervjuer ansikte mot ansikte ge mer detaljerade och fylliga data, men det är inte alltid fallet. Svaren från telefonintervjuerna i denna studie bedöms vara av samma kvalitet och fyllighet som svaren från intervjun ansikte mot ansikte. Dessutom gavs större möjlighet att anteckna under telefonintervjuerna, utan att det störde intervjupersonerna.

Citat från intervjuerna används i analysen, därför finns vissa förtydliganden om deras utseende i figuren nedan.

Förtydligande av intervjuцитat:

Kursivt = ett ord sagt med betoning

[] = eget tillägg

(.) = paus

... = fortsättning på en mening eller ett resonemang

Figur 7: Förtydliganden om intervjuцитatens utseende.

3.2.2.1 Intervjuguide

Frågorna nedan har ställts till samtliga informanter:

- Vad är det övergripande målet med havsplaneringen?
- Vad är hållbarhet i havsplaneringen?

Vad är ekologisk hållbarhet?

Vad är ekonomisk hållbarhet?

Vad är social hållbarhet?

- Hur hanterar ni dessa aspekter separat och tillsammans? Hur resonerar ni kring dem?
Är någon aspekt överordnad? Är något intresse överordnat?

I övrigt har intervjutillfället använts för att komma djupare in i resonemang och begrepp som upptäckts i respektive plan. Varje intervjuguide har således även utformats utifrån upptäckter från de olika planerna. Intervjuerna har också använts för att ta reda på *hur* myndigheterna vill arbeta mot hållbarhet. Frågan nedan är ett exempel:

- Hur hanterar ni balansen mellan att nyttja havet mer och bevara resurser?

En av intervjuguiderna finns som bilaga.

3.3 Diskursanalys och diskursteoretiskt förhållningssätt

Diskursanalys är en metod för att ta reda på hur begrepp konstrueras och används. I en diskursanalys studeras språket och analysen går ut på att fundera över hur någonting sägs. (Börjesson 2003: 21) Hur hållbarhetsbegreppet konstrueras och används är fokus för diskursanalysen i denna uppsats.

En diskurs är enligt Winther Jørgensen och Phillips (2000: 7, 11–12):

”...ett bestämt sätt att tala om och förstå världen (eller ett utsnitt av världen)”

Att studera diskursen genom diskursanalys introducerades av filosofen Michel Foucault som utvecklade teori och begrepp och genomförde empiriska undersökningar med denna utgångspunkt. Vissa av hans synsätt går fortfarande igen i de flesta varianter av diskursanalys, medan andra delar utesluts. Något som skiljer sig åt mellan Foucaults synsätt och påföljande varianter är att de senare anser att det finns flera diskurser som existerar samtidigt eller som kämpar mot varandra, till skillnad från en enda diskurs per historisk epok. (Winther Jørgensen och Phillips 2000: 19–20).

Uppfattningen inom diskursanalys är att diskursen konstituerar den sociala värld som är föremål för undersökningen. (Bryman 2012: 528) Forskningspraxisen inom diskursanalys utgörs av en analytisk mentalitet och man söker efter syftet bakom det som presenteras. (Bryman 2002: 348) En diskursanalys kan genomföras på både text, tal och bild. Forskaren studerar det som är implicit i lika hög grad som det som är explicit och lika mycket det som är frånvarande som det som står, hörs eller syns. På så sätt skiljer den sig från till exempel innehållsanalys och grundad teori. (Denscombe 2016: 398–399)

Gemensamt för samtliga former av diskursanalys är att man som diskursanalytiker har ett socialkonstruktionistiskt förhållningssätt och en teoretisk inställning inom strukturalism eller poststrukturalism. Därför kommer diskursanalysen med såväl filosofiska premisser som teoretiska utgångspunkter och kan inte användas som en metod lösryckt från dessa utgångspunkter. (Winther Jørgensen och Phillips 2000: 10) (Börjesson 2003: 25) Det socialkonstruktionistiska synsättet går ut på att vi människor kategoriserar och framställer världen. Vår kunskap om världen är därför inte en objektiv sanning och våra världsbilder kunde ha varit annorlunda och kan förändras. Genom social interaktion byggs kunskap och en konstruktion av världen och dessa sociala konstruktioner får i sin tur konkreta sociala konsekvenser genom social handling. (Winther Jørgensen och Phillips 2000: 11–12) I uppsatsen antas utgångspunkten att verkligheten är en social konstruktion och att språket påverkar social handling. I uppsatsen studeras hur hållbarhet konstrueras och används i planeringen. Det sätt som havsplaneringens aktörer talar om hållbarhet kommer att påverka sociala handlingar i havsplaneringen.

Strukturalistisk och poststrukturalistisk språkfilosofi hävdar att vårt tillträde till verkligheten alltid går genom språket. Genom språket skapas speglingar av verkligheten och språket är dessutom bidragande till att skapa verkligheten. (Winther Jørgensen och Phillips 2000: 15) Winther Jørgensen och Phillips ser socialkonstruktionismen som en bredare kategori där poststrukturalismen ingår. (Winther Jørgensen och Phillips 2000: 12–13) Till skillnad från strukturalismen så ser poststrukturalismen interaktionen mellan läsare och text som en viktig del av meningsskapandet och det betonas att mening skapas när läsaren tolkar en text. (Börjesson 2003: 28) Diskursteori är en poststrukturalistisk ansats. Enligt diskursteorin ses alla praktiker som diskursiva. (Winther Jørgensen och Phillips 2000: 25–26) Diskursanalysen kan ha vitt skilda teoretiska utgångspunkter men måste ha en gemensam utgångspunkt i det som beskrivits ovan om att språket konstruerar verkligheten. (Börjesson 2003: 26) (Tunström 2009: 22)

3.3.1 Laclau och Mouffes diskursteori

Inom det diskursanalytiska fältet finns det en mängd teorier och metoder och således olika angreppssätt för att tillämpa diskursanalys. De olika angreppssätten har både likheter och skillnader, de skiljer sig åt i vissa av de filosofiska och teoretiska utgångspunkterna och i att de har olika fokus i den konkreta analysen. Winther Jørgensen och Phillips gör en indelning i tre grupper av diskursanalytiska angreppssätt innehållandes teorier och metoder som lämpar sig för att genomföra samhällsforskning. Den typ av diskursanalys som valts ut för uppsatsen är diskursteori. (Winther Jørgensen och Phillips 2000: 7–9) Inom diskursteorin ses allt som diskurs, alla strukturer och alla aktiviteter, medan kritisk diskursanalys ser diskurs enbart i text, tal och andra semiotiska system. (Tunström 2009: 24) (Winther Jørgensen och Phillips 2000: 25–26)

Inom diskursteori utgår man ifrån att sociala fenomen aldrig är färdiga eller totala därför studerar man vilken diskurs som finns just vid den bestämda tidpunkten. (Winther Jørgensen och Phillips 2000: 27, 31) Diskursteori är den mest poststrukturalistiska teorin av de typer som Winther Jørgensen och Phillips (2000: 12–13) tar upp.

En del av den diskursteoretiska praktiken är att anta ett dekonstruktivistiskt synsätt. Dekonstruktion är en upplösning av den hegemoniska diskursen. Det vill säga att visa på att den inte är beständig och att en viss bestämning blir naturlig på grund av den hegemoniska diskursen. I diskursanalysen dekonstruerar forskaren det som ses som det naturliga och visar därmed att så som världen ser ut är ett resultat av politiska processer med sociala konsekvenser. (Winther Jørgensen och Phillips 2000: 56)

För att ta reda på hur hållbarhet konstrueras krävs en närläsning av texter. Betydelser och innehåll som olika myndigheter lägger i begreppet hållbarhet måste undersökas. Inom diskursteori letar forskaren efter det som sägs och hur det sägs, så som i alla diskursanalytiska inriktningar. Diskursteoretisk analys kan genomföras med hjälp av ett antal analytiska begrepp och dessa analytiska begrepp gör undersökningen i denna uppsats möjlig. De kommer att beskrivas nedan. Diskursteori erbjuder ett systematiskt och noggrant tillvägagångssätt för att fånga konstruktionen av hållbarhet. Eftersom konstruktioner från olika avsändare ska jämföras är det viktigt att kunna vara konsekvent i tolkningarna av texterna.

I boken *Diskursanalys som teori och metod* presenterar Winther Jørgensen och Phillips den diskursteori som Laclau och Mouffe är upphovsmän till. Eftersom diskursteori innehåller få konkreta riktlinjer så utvecklar Winther Jørgensen och Phillips hur man kan översätta teorin till en metod och ett praktiskt tillvägagångssätt, med inspiration från andra författare. (Winther Jørgensen och Phillips 2000: 14, 31, 57) Winther Jørgensen och Phillips (2000) ger tydlighet i och visar användning för begreppen. De har tagit fram sätt att applicera dessa begrepp i en konkret analys.

Samtliga begrepp är inte relevanta för studien i denna uppsats. Begreppen *nodalpunkter* och *tecken* har valts ut. I en diskursteoretisk analys undersöks hur tecken knyts samman med andra tecken för att ta reda på hur diskursen är organiserad. Nodalpunkter är särskilt viktiga, eller privilegierade, tecken. Andra tecken får sin betydelse genom att relateras till denna

nodalpunkt. Som ett exempel får tecknet symptom sin betydelse genom att relateras till nodalpunkten kropp. Nodalpunkter och tecken säger inte mycket i sig själva men får sitt innehåll när de genom *ekvivalenskedjor* sätts samman med andra tecken. (Winther Jørgenssen och Phillips 2000: 32–33, 57–58) I uppsatsens analys söks de tecken som ger nodalpunkterna sitt innehåll. I denna studie ses de centrala begreppen som bygger upp konstruktionen av hållbarhet som nodalpunkter. Begreppet hållbarhet är också en egen nodalpunkt som samtliga tecken samlas kring.

3.3.2 Diskursteoretisk ansats för att studera planering

Tunström inspireras av Laclau och Mouffes diskursteori i sin avhandling *På spaning efter den goda staden*. Hon studerar diskursen om staden utifrån tidskriftsartiklar samt dokument skrivna av statliga myndigheter. Hon uttrycker det som att staden som idé och begrepp är i fokus. I och med det diskursteoretiska angreppssättet utgår Tunström ifrån att stad är någonting diskursivt konstruerat, vilket innebär att vissa betydelser har inkluderats och andra exkluderats. Det som inte nämns är också intressant. Tunström menar därför att de som talar om staden i hennes empiriska material är aktörer som har makt över hur stadsutvecklingen ska förstås. Hon frågar sig vad dessa avsändare fyller de centrala begreppen och tankekategorierna med för innehåll. (Tunström 2009: 21, 25, 27, 48) På samma sätt går denna uppsats ut på att undersöka vad kommunerna och Havs- och vattenmyndigheten fyller hållbarhetsbegreppet med för innehåll. De begrepp som kopplas ihop med hållbarhet och de prioriteringar som görs inom ramen för det som sägs vara hållbar utveckling undersöks. De begrepp som kopplas ihop med hållbarhet måste undersökas vidare för att ta reda på vad myndigheterna fyller dem med för innehåll. Definitionen av de ord som myndigheterna relaterar till hållbarhet måste förstås för att deras konstruktion av hållbarhet ska förstås.

I analysen utgår Tunström från centrala begrepp och hur de används. (Tunström 2009: 29) Hon studerar *centrala teman, termer och begrepp* för konstruktionen av staden och det urbana. I och med detta finner hon vissa begrepp, argument och resonemang som återkommer eller som framstår som särskilt signifikativa, vilka hon sedan analyserar. (Tunström 2009: 46)

Liksom Tunström hittar svaren på sina frågeställningar genom att söka begreppsdefinitioner av centrala begrepp i diskursen (Tunström 2009: 46), kan frågeställningen i denna uppsats besvaras genom begreppsdefinitioner. Explicita och implicita begreppsdefinitioner identifieras i texterna. Så som i Tunströms studie är även den mer övergripande argumentationen intressant. (Tunström 2009: 47) Resonemang som förekommer i samband med begreppen är mycket viktiga i studien. Därför söks även rationaliteter och interventioner, inte bara definitioner. Analysen ska bidra till en förståelse för hur hållbarhet konstrueras genom att begrepp definieras. På samma sätt gör Tunström (2009: 43) men med resultat kring hur den goda staden konstrueras.

När man använder ett diskursanalytiskt angreppssätt kan man med fördel kombinera diskursanalysens teoretiska utgångspunkter med andra teoretiska utgångspunkter och skapa sig ett eget teoretiskt ramverk. Övriga teorier ska dock passa ihop med det diskursanalytiska förhållningssättet och de teoretiska utgångspunkterna. (Winther Jørgenssen och Phillips 2000: 10) Som Börjesson (2003: 25) uttrycker det så handlar det om att ge sitt studieobjekt ett

meningsfullt sammanhang. Utöver att studien har ett diskursteoretiskt angreppssätt så sätts empirin även in i ett sammanhang av teorier om otydliga begrepp och teorier om kunskapssyner.

3.3.2.1 Diskursanalysen – arbetssättet och presentation av analys

Nodalpunkterna pekades inte ut av kommunerna och Havs- och vattenmyndigheten. De har identifierats genom den diskursteoretiska analysen. Analysen inleddes genom en noggrann läsning av planerna. Genom denna läsning kunde vissa nodalpunkter och tecken identifieras. Sedan analyserades de transkriberade intervjuerna utifrån ett diskursteoretiskt tillvägagångssätt. Samtliga nodalpunkter kunde avgöras när både planer och intervjuer analyserats.

Nodalpunkterna är ibland begrepp som används intill begreppet hållbarhet alternativt i samma mening eller stycke. Men långt ifrån samtliga av dessa begrepp är nodalpunkter. Nodalpunkter har också identifierats utifrån planerna och intervjuerna i sin helhet. Begrepp som i hög grad relaterar till hållbarhet i respektive plan identifieras som nodalpunkter. Detta har kunnat avgöras genom *hur* dessa begrepp behandlas. Begreppen bedöms utifrån hur ofta de tas upp såväl som *hur* de beskrivs. Det är en personlig tolkning och tolkningarna underbyggs genom att många citat och referat används. Genom detta finns en transparens i analysen.

De begrepp som bedöms vara viktigast för konstruktionen av hållbarhet benämns som nodalpunkter i analysen nedan. De begrepp som i sin tur ger nodalpunkterna innehåll och innebörd benämns som tecken. Att vissa begrepp inte bedöms utgöra nodalpunkter handlar inte nödvändigtvis om att begreppen är obetydliga. Syftet med diskursanalysen har varit att ta fram det allra mest centrala, varför vissa begrepp plockats ut och andra uteslutits. Genom ett exempel från Kristianstads kommuns plan kan tolkningarna förklaras. I Kristianstads kommuns plan kopplas hållbarhet och tillväxt ihop i följande mening:

”Hållbar tillväxt innebär att den ekonomiska tillväxten ska samspela med miljömässig och social utveckling.” (Kristianstad 2016: 24)

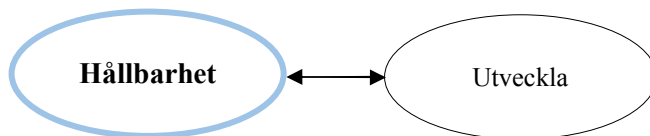
Tillväxt skulle kunna ses som en nodalpunkt eftersom begreppet finns i direkt anslutning till begreppet *hållbar*. Men utifrån planen i sin helhet bedöms inte tillväxt vara tillräckligt centralt för att utgöra en nodalpunkt. I stället bedöms *ekonomisk hållbarhet* utgöra en nodalpunkt. Tillväxt är enbart ett tecken som ger nodalpunkten ekonomisk hållbarhet sitt innehåll.

Det är dock inte enbart nodalpunkter och tecken som har varit viktiga för att kunna ta reda på vad hållbarhet innebär. De resonemang och förhållningssätt som upptäckts i samband med dessa nodalpunkter och tecken har varit lika viktiga.

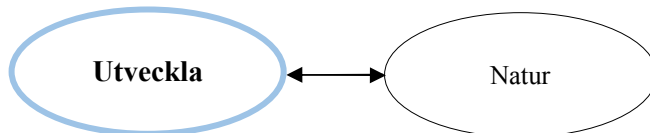
Konstruktionen av hållbarhet presenteras genom att de centrala begreppen – nodalpunkterna – utgör rubriker. I presentationerna nedan visas inledningsvis hur hållbarhet och de tre hållbarhetsaspekterna konstrueras av de tre respektive myndigheterna. Därefter presenteras de ytterligare nodalpunkter/centrala begrepp som upptäckts. Ett exempel på rubrik är *utveckla*. Utveckla är en nodalpunkt. Under rubriken förklaras nodalpunktens innehåll utifrån

resonemang och ytterligare tecken. De diskursteoretiska begreppen (nodalpunkt och tecken) skrivs ut på vissa ställen i kapitel 4 för att ge tydlighet i hur analysen är genomförd.

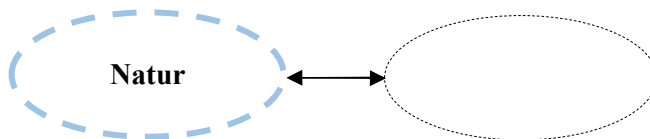
I och med att samtliga nodalpunkter bygger upp konstruktionen av hållbarhet är avgränsningarna mellan dem inte alltid självklara. *Utveckla* kopplas samman med *hållbarhet* och tvärtom. Se figuren nedan. Definitioner av olika begrepp kan höra hemma under flera rubriker varför vissa upprepningar förekommer. Ibland återkommer samma hänvisning till texten under flera rubriker. Att presentera analysen med hjälp av begreppsrubriker bedöms vara ett lämpligt sätt att tydliggöra de centrala begreppen och, inte minst, underlätta läsningen.

Figur 8. Hållbarhet är en nodalpunkt. Utveckla är ett tecken som ger hållbarhet sitt innehåll.

Figur 9. Utveckla är även en nodalpunkt. Natur är ett tecken som ger utveckla sitt innehåll.

Figur 10. I denna undersökning fortsätter inte analysen längre än såhär, men i ett annat sammanhang hade även natur kunnat utgöra en nodalpunkt.

3.4 Metodkritik

En diskursanalys består av forskarens tolkning av texter, genom insikter och intuition, därför är en studie som genomförs genom diskursanalys svår att verifiera. (Denscombe 2009: 396–397) Intersubjektiviteten är en utmaning. Att flera personer ska kunna genomföra en undersökning på samma sätt och komma fram till samma resultat kan vara svårare i en studie som utförs genom diskursanalys. För att öka tydligheten krävs det att tolkningar underbyggs och att referat och citat används. (Bergström & Boréus 2012: 42–43) Den diskursanalys som följer innehåller därför en stor mängd citat. Det har också noggrant beskrivits ovan hur tolkningar och analys har gjorts.

Det är viktigt att ställa sig främmande till den diskurs man studerar. Detta gäller särskilt om föremålet för undersökning ligger nära en själv och där man kanske till och med själv är en del av diskursen. (Winther Jørgensen och Phillips 2000: 28) Hållbarhetsdiskursen ligger nära mig, som blivande planerare. Utifrån utbildning och arbetslivserfarenhet har jag skapat mig en

bild av vad hållbarhet ”är”. Att det som sägs och skrivs om hållbarhet är en diskurs och en konstruktion måste vara en utgångspunkt i min studie.

4.0 Synen på hållbarhet i havsplaneringen – Analys av planer och intervjuer

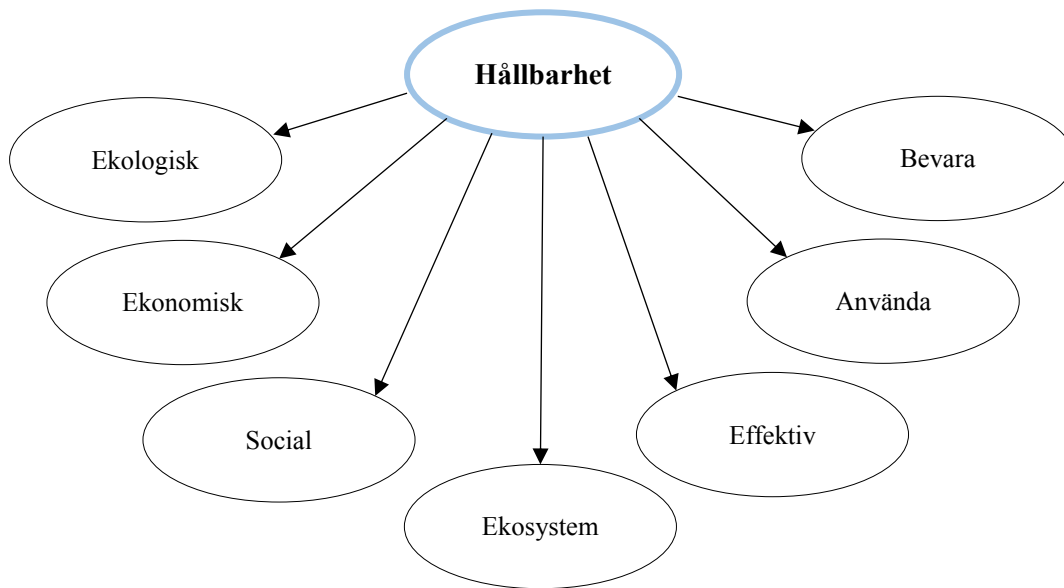
I kapitlet presenteras analysen av de fyra planerna och de fyra intervjuerna. Analysen har genomförts med ett diskursteoretiskt tillvägagångssätt.

4.1 Havs- och vattenmyndighetens konstruktion av hållbarhet

Konstruktionen av hållbarhet i den nationella havsplaneringen studeras genom analys av Östersjöplanen och Västerhavsplanen samt analys av två intervjuer. De två nationella planerna har tagits fram av samma arbetsgrupp på Havs- och vattenmyndigheten. Planerna innehåller i stort sett samma konstruktion av hållbarhet och stora delar av textinnehållet är detsamma. De geografiska rekommendationerna ser olika ut, men de motiveras utifrån samma synsätt och samma resonemang. Planernas innehåll kommer därför att presenteras tillsammans, som Havs- och vattenmyndighetens konstruktion och således konstruktionen av hållbarhet i havsplaneringen på nationell nivå. Därefter presenteras konstruktionen av hållbarhet som framgår av de två intervjuerna med tjänstemän på HaV. Under rubrik 4.1.1 presenteras analysen av HaV:s Östersjöplan och HaV:s Västerhavsplan. Under rubrik 4.1.2 presenteras analysen av de två intervjuerna med tjänstemän på HaV.

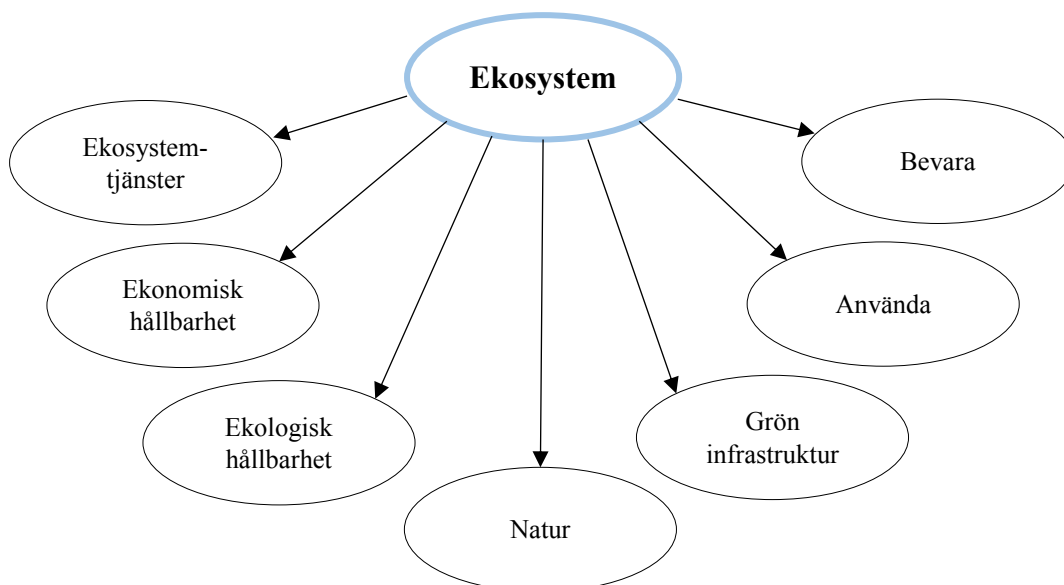
I planerna och det transkriberade intervjumaterialet söks de nodalpunkter och tecken som relaterar till hållbarhet. Nodalpunkterna – de centrala begreppen tillika privilegierade tecknen – i Östersjöplanen och Västerhavsplanen är *ekonomisk, ekologisk och social hållbarhet, ekosystem, använda, bevara och effektiv*. *Hållbarhet* är den nodalpunkt som samtliga ovanstående begrepp ger innehåll till. Därför börjar analysen med en beskrivning av hur hållbarhet presenteras i materialet.

Figur 10 illustrerar vilka tecken som ger innehåll till nodalpunkten *hållbarhet*.

Figur 11: Nodalpunkt och tecken. Hållbarhet är ekonomiska, ekologiska och sociala aspekter. Hållbarhet är att ekosystemen och tillhörande ekosystemtjänster finns att tillgå nu och i framtiden. Hållbarhet är också effektivitet samt att använda och bevara.

Ett av de tecken som ger innehåll till nodalpunkten hållbarhet är *ekosystem*. I denna studie ses dessa tecken som nya nodalpunkter som måste undersökas. Figur 11 illustrerar vilka tecken som ger innehåll till nodalpunkten ekosystem.

Figur 12: Nodalpunkt och tecken. Ekosystem bidrar med ekosystemtjänster. Ekosystemen bidrar till ekonomisk och ekologisk hållbarhet. Ekosystemen är natur och det naturliga, tillsammans bildar de en grön infrastruktur. Ekosystemen ska användas men också bevaras.

Genom dessa analyser framträder HaV:s konstruktion av hållbarhet, vilken presenteras nedan.

4.1.1. Utkast till nationella planer för Östersjön och Västerhavet

Hållbarhet

De nationella havsplanernas mål för havets användning är effektivitet och hållbarhet och syftet med havsplanerna är att bidra till en långsiktig hållbar utveckling (Havs- och vattenmyndigheten 2016a: 62, Havs- och vattenmyndigheten 2016b: 76). Målet om hållbarhet och effektivitet är tydligt och syns i följande citat:

”Vi är många som ska samsas om havet. Havsplanering är till för att visa hur havet ska användas effektivt och hållbart, nu och i framtiden.” (Havs- och vattenmyndigheten 2016a: 3, Havs- och vattenmyndigheten 2016b: 3)

Det beskrivs dock inte vad effektivitet innebär. Innebörden måste läsas mellan raderna och analysen av innebörden följer under rubriken *Effektiv* nedan.

Många vill använda havet, vilket HaV ser som en utmaning. I följande citat beskriver HaV hur detta ska hanteras:

”Vi är många som ska samsas om havet och vi är på många sätt beroende av det. Vi behöver använda oss av havets tillgångar samtidigt som vi behöver bevara dem för framtiden. Havsplanering är ett av flera verktyg för att förvalta haven.” (Havs- och vattenmyndigheten 2016a: 8, Havs- och vattenmyndigheten 2016b: 8)

Det kan det tolkas som att hållbarhet och effektivitet anses kunna hantera det faktum att många ska samsas om havet samt hantera balansen mellan att använda och bevara. *Effektiv, använda* och *bevara* är tecken som ger begreppet hållbarhet innehåll. Nedan utgör de egna nodalpunkter och således rubriker.

Följande citat visar HaV:s bild av hållbarhet och av havsplaneringen i stort:

”Havsplanerna ska ge rumsliga förutsättningar för hållbar utveckling, god livskvalitet och attraktiva miljöer regionalt och lokalt. Havsplaneringen ska bidra till att bevara viktiga natur- och kulturvärden, ta hänsyn till landskapsbilden och skapa förutsättningar för utveckling av havsanknutna näringar och friluftsliv.” (Havs- och vattenmyndigheten 2016a: 26, Havs- och vattenmyndigheten 2016b: 32)

Utifrån detta citat kan utläsas att havsplaneringen ska bidra till bevarande och utveckling och också att god livskvalitet och attraktiva miljöer är det övergripande målet som bevarande och utveckling kan bidra till att uppnå. Det framgår också både i ovan citat och på andra ställen att HaV ser havsplaneringen som ett verktyg som ska hantera de rumsliga aspekterna. Det tas upp att havsplaneringen kan ge rumsliga förutsättningar för hållbarhet, men det beskrivs inte vidare *hur* detta kan göras på ett hållbart sätt och vad det innebär att havsplaneringen ger rumsliga förutsättningar för hållbarhet. (Havs- och vattenmyndigheten 2016a: 9, 26 Havs- och vattenmyndigheten 2016b: 9, 32)

Visionen uttrycker mer explicit vad en hållbar användning av havet innebär:

”Vi har en hållbar användning av havet när vårt nyttjande av havets utrymme och resurser är i balans med havets långsiktiga förmåga att upprätthålla de ekosystemtjänster som vi människor behöver.” (Havs- och vattenmyndigheten 2016a: 15, Havs- och vattenmyndigheten 2016b: 15)

En hållbar användning handlar enligt citatet ovan om att nyttja havets utrymme och resurser samt att upprätthålla ekosystemtjänster. Att både nyttja och samtidigt upprätthålla är en hållbar användning.

Nedan presenteras de nodalpunkter som är centrala i HaV:s konstruktion av hållbarhet.

Hållbarhetsaspekterna

Hållbarhet kopplas ihop med begreppen ekologisk, ekonomisk och social. Ibland används begreppet miljömässig i stället för ekologisk och de förefaller ha samma innebörd enligt HaV. Följande citat är ett exempel på hur de tre aspekterna tas upp tillsammans:

”Samverkan mellan teknikområden har skapat tusentals arbetstillfällen och bidrar till en hållbar utveckling miljömässigt, socialt och ekonomiskt.” (Havs- och vattenmyndigheten 2016a: 15, Havs- och vattenmyndigheten 2016b: 15)

Det är tydligt att HaV ser det som viktigt att samtliga aspekter tas upp, även om deras innebörd sällan förklaras. Texterna erbjuder mycket få definitioner för de tre aspekterna, men den diskursteoretiska analysen gör att implicita innebörder går att finna. Visionen tar upp samtliga aspekter i samband med sjöfart:

”Planen ska också skapa förutsättningar för en hållbar sjöfart. Havsplanerna ska ge förutsättningar för ekologiskt, socialt och ekonomiskt hållbar sjöfart. Det gäller såväl närsjöfart som fjärrsjöfart. Sjöfarten ges tillräckligt utrymme för att kunna växa, samtidigt som havsplanerna bidrar till ökad sjösäkerhet som medför färre olyckor och att riskerna för utsläpp av olja eller andra ämnen, liksom andra störningar minimeras.” (Havs- och vattenmyndigheten 2016a: 40)¹

Innebörden för social hållbarhet är otydlig. Det framgår inte vad social hållbarhet är och det är svårt att finna kopplingar till andra tecken. Den sociala aspekten skulle kunna handla om det som tas upp om ökad sjösäkerhet och färre olyckor – men det är bara en gissning. Det finns eventuellt en koppling mellan socialt hållbar utveckling och god livskvalitet utifrån följande citat:

”Allmänna intressen i planeringen av mark och vatten är intressen som bidrar till att uppnå samhällsmål för en ekonomisk, social och miljömässig hållbar utveckling. Havsplanerna visar grunddragen för användningen av havet. I planerna redovisas därför allmänna intressen av väsentlig betydelse för att vi ska nå våra övergripande samhällsmål. God livskvalitet, vattenbruk, koldioxidlagring, och system för samhällsviktiga funktioner är exempel på allmänna intressen av väsentligt betydelse som på olika sätt kan komma att finnas med i havsplanen.” (Havs- och vattenmyndigheten 2016a: 63, Havs- och vattenmyndigheten 2016b: 77)

¹ Ordval skiljer sig något i Östersjöplanen men budskapet är detsamma.

Innebörden för den ekologiska aspekten går att finna genom att söka kopplingar till andra tecken. Den ekologiska aspekten har att göra med naturvärden, vilket i sin tur bland annat innebär ekosystemtjänster. Ekosystemansatsen och att ta hänsyn till miljön ger begreppet hållbarhet innehåll och ekosystemansatsen och ekosystemtjänster rör sig inom den ekologiska/miljömässiga aspekten. (Havs- och vattenmyndigheten 2016a: 18, 40 Havs- och vattenmyndigheten 2016b: 18, 47)

Den ekonomiska aspekten har betydligt fler tydliga kopplingar än den sociala. Sjöfart, fiske och tillväxt är de tecken som har starkast koppling till den ekonomiska aspekten. Enligt ovanstående citat har det ekonomiska bland annat att göra med att sjöfarten tillåts växa. Det beskrivs på andra ställen i planerna att sjöfarten har stor betydelse såväl samhällsligt som ekonomiskt. (Havs- och vattenmyndigheten 2016a: 36, Havs- och vattenmyndigheten 2016b: 42) Sådär skriver HaV om tillväxt:

”Havsplanerna ska övergripande ge rumsliga förutsättningar så att utvecklingsbehov och mål om hållbar tillväxt tillgodoses samtidigt som havsplanerna bidrar till att god havsmiljö nås och upprätthålls. En viktig utgångspunkt för havsplaneringen är att hållbar tillväxt förutsätter väl fungerande ekosystem.” (Havs- och vattenmyndigheten 2016a: 26, Havs- och vattenmyndigheten 2016b: 32)

Tillväxt relaterar bland annat till att ekosystemtjänsterna upprätthålls och det ses således som någonting som kan mätas i ekonomiska termer. (Havs- och vattenmyndigheten 2016a: 54, Havs- och vattenmyndigheten 2016b: 66) HaV vill se både tillväxt och hållbarhet. Naturen och ekosystemen ska bevaras samtidigt som tillväxt och utvecklingsbehov tar plats, det är då hållbarhet uppnås. Hållbarhet är därför i stor utsträckning relaterat till bevarande och att inte överutnyttja ekosystemen. Men att använda ekosystemens resurser för tillväxtens skull ses också som hållbarhet.

Ekosystem

Ekosystemansatsen är en ansats som ska tillämpas enligt Havsplaneringsförordningen varför den tas upp i de nationella havsplanerna. (Havs- och vattenmyndigheten 2016a: 62, Havs- och vattenmyndigheten 2016b: 76) Ansatsen kommer ursprungligen från FN:s konvention om biologisk mångfald och det är en slags arbetsmetod eller förvaltningsstrategi för att målen inom konventionen ska kunna uppnås. (Naturvårdsverket 2016) Målen är ”att biologisk mångfald ska bevaras och nyttjas hållbart, samt att nyttan av genetiska resurser ska fördelas på ett rättvist sätt”. (Naturvårdsverket 2016) Detta skriver Naturvårdsverket, som också har givit ut en rapport om ekosystemansatsen. Naturvårdsverket skriver även att ”Ansatsen lyfter fram att ekosystemen har en viktig funktion när det gäller att producera ekosystemtjänster som vi människor är beroende av.” (Naturvårdsverket 2007: 8) Inom ekosystemansatsen lyfts att ekonomiska och sociala faktorer ska inkluderas för att bevarande och hållbart nyttjande ska kunna uppnås. (Naturvårdsverket 2016, Naturvårdsverket 2007: 3, 8, 10) Ansatsen finns också med i Havsplaneringsdirektivet från EU. (2014/89/EU)

I havsplanerna nämns ekosystemtjänsterna ofta som mycket viktiga för havet och för människorna, vilket också framgick tidigare. För HaV innebär ekosystemansatsen att bevara

och skydda naturen och se till att den påverkas negativt i så liten utsträckning som möjligt. Positiv utveckling av ekosystemtjänster gynnar näringarna, menar HaV. Det beskrivs att yrkesfiske och marin turism är näringar som är beroende av ekosystemtjänster. HaV går inte närmare in på hur, men berättar i stället hur ekosystemen kan skyddas. Bevarande och skydd av ekosystemen är således vad som menas med en ”positiv utveckling”. Områden med särskilt höga naturvärden pekas ut. HaV beskriver att de genom havsplaneringen kan föreslå omläggning av sjöfartsrutter eller undvika fysisk exploatering på dessa platser. Havsplanerna anger geografiska rekommendationer där naturvärdena bör skyddas. I den praktiska tillämpningen av planerna måste det göras avvägningar om aktiviteter och verksamheter kan tillåtas eller inte. (Havs- och vattenmyndigheten 2016a: 58, Havs- och vattenmyndigheten 2016b: 72) Den tolkning som kan göras är att HaV vill öka medvetenheten om havets naturvärden så att beslut kan tas därefter, men att aktiviteter till havs inte måste upphöra.

Vid en första anblick kan det uppfattas som att begreppet ekosystem har sin viktigaste koppling till den ekologiska aspekten, men det finns också en stark koppling till den ekonomiska aspekten då de ekosystemtjänster som ekosystemen erbjuder är av stor vikt för de marina näringarna. Det beskrivs att ekosystemen är viktiga för att trygga turism-, besöks och fiskenäringarna. Ekosystemtjänsterna som ekosystemen bidrar med är till exempel fisk, upplevelser, mat och syre. Ekosystemansatsen går enligt planerna ut på att räkna ut verksamheters påverkan på naturen och att beakta detta i planeringen. (Havs- och vattenmyndigheten 2016a: 9, 13, 26, 58, Havs- och vattenmyndigheten 2016b: 9, 13, 32, 71) Enligt ekosystemansatsen är ekosystemtjänsterna någonting som människorna är beroende av (Naturvårdsverket 2007: 8). Ekosystemansatsens inställning är därmed mycket tydlig i de nationella havsplanerna.

Sammanfattningsvis ska ekosystemen skyddas och ekosystemtjänsterna upprätthållas. Detta görs genom att havsplanerna föreslår områden med viktiga naturområden. Naturområdena ska skyddas genom att verksamheters påverkan ska undvikas eller vara så liten som möjligt. Samtidigt är ekosystemtjänsterna viktiga för att turism och marina näringar ska kunna bedrivas. HaV:s syn på ekosystemansatsen är därför relativt lik HaV:s konstruktion av hållbarhet i stort, då det handlar om att både kunna använda och bevara.

Effektiv

Effektivitet anges som en central komponent för havsplaneringen, då man strävar efter en effektiv och hållbar användning. HaV erbjuder inte någon utförlig förklaring kring vad effektiv innebär för dem. Det går dock att finna vissa tecken och resonemang som ger innehåll till denna nodalpunkt. Utifrån implicit information i planerna innebär effektivitet att utnyttja havets utrymme till flera olika verksamheter, exempelvis förnybar energi och sjöfart. Det beskrivs också att fiskenäringen ska skötas ”resurseffektivt”. Effektivitet relaterar också starkt till att sjöfarten/transporterna ges god framkomlighet och inte ska behöva ta vad som anses vara onödiga eller onödigt långa vägar. Generellt verkar effektivitetsaspekten handla om att använda havets utrymme effektivt eftersom många aktörer och många intressen ska samsas om samma utrymme. Det handlar om yteffektivitet såväl som resurseffektivitet. (Havs- och vattenmyndigheten 2016a: 15, 33, 36, 40, Havs- och vattenmyndigheten 2016b: 15, 39, 40, 42, 48) Planerna erbjuder begränsade förklaringar om vad nodalpunkten *effektiv* innebär.

Under intervjuerna ges tillfälle att komma djupare in på vad *effektiv* innebär och detta presenteras längre fram, under rubrik 4.1.2.

Använda och bevara

Att använda/nyttja och samtidigt bevara havets tillgångar är centralt för HaV:s syn på havsplanering och hållbarhet, vilket också framgått ovan. Det finns en tydlig koppling mellan bevara och naturvärden. Naturvärden och ekosystem med tillhörande ekosystemtjänster förefaller vara det som ska bevaras i störst utsträckning. Nodalpunkten bevara tas ofta upp i följande sammanhang:

”Område där bevarande av naturvärden är prioriterad användning.” (Havs- och vattenmyndigheten 2016a: 18, Havs- och vattenmyndigheten 2016b: 18)

Denna mening förekommer flera gånger, när plankartan ska förtydligas. De prioriterade områdena har markerats ut på karta och ska användas som en rekommendation. Yrkesfiske, sjöfart, försvarsverksamhet och vindkraftsanläggningar kan anpassas för att ta hänsyn till naturen. Fasta installationer eller rörliga aktiviteter som stör områdets naturvärden ska inte tillåtas på områden där naturvärden prioriteras. Det måste dock utredas vidare om en aktivitet kan anses störa naturvärden. I Västerhavsplanen beskrivs också att man vill utreda vidare hur olika verksamheter bör anpassas till naturvärdena. Anledningen till att naturvärden ska bevaras är att artspecifika egenskaper och ekosystemens funktionalitet ska bevaras. Ekosystemtjänster måste finnas kvar så att de kan gynna människan. (Havs- och vattenmyndigheten 2016a: 56, 58, Havs- och vattenmyndigheten 2016b: 68, 71–72) Det är således tydligt att starka naturvärden har identifierats, men att omfattningen av bevarande och skydd kommer att beslutas längre fram. Skydda är ett tecken som ger innehåll till nodalpunkten bevara.

Havet ska också användas och flera olika intressen ska samsas om dess utrymme. Det finns många anspråk på havet och alla måste få plats. (Havs- och vattenmyndigheten 2016a: 9 Havs- och vattenmyndigheten 2016b: 9) I Västerhavsplanen beskrivs det att dessa intressen måste samsas på en trång och mycket liten yta eftersom havsområdet är litet (Havs- och vattenmyndigheten 2016a: 19–20).

Det finns ett stort fokus på utveckling i planerna och begreppet tas upp i en mängd olika sammanhang. Bland annat vill man se en utveckling av näringar, ekonomi, energiteknik, havsanknuten transportsektor, turism och ekosystemtjänster. Utveckling av exempelvis marina näringar och turism förutsätter att havet används. Utveckling är därför ett tecken som ger innehåll till nodalpunkten använda.

Att använda handlar även om att göra avvägningar. Havet ska både skyddas och användas och det måste göras avvägningar mellan dessa mål. Det måste också göras avvägningar mellan de olika intressena som har anspråk på havet. Tankarna om avvägning är något tydligare i Västerhavsplanen och beskrivs på följande sätt:

”Kattegatt ställer krav på noggranna avvägningar för havsplaneringen, då många viktiga intressen ska samsas om mycket liten yta och frågan vad som är hållbar användning av

havet ställs på sin spets när skydd vägs mot användningar som innebär belastningar.”
(Havs- och vattenmyndigheten 2016a: 20)

Hållbarhet är således, enligt ovanstående citat, en balans mellan att använda och skydda/bevara. Ekosystem och naturvärden ska skyddas och bevaras men de ska också användas för tillväxtens och människans skull. De ska kunna användas nu men även i framtiden, varför det är viktigt att de inte förstörs. Det märks tydligt att avvägningar är centralt för att hantera balansen mellan att använda och bevara. Planparadigmet består av en filosofi om att det måste göras ständiga avvägningar mellan olika intressen, inte minst eftersom dessa intressen inte alltid går att förena (Emmelin & Lerman 2006). I HaV:s planer är det påtagligt att intressena naturvård och verksamhet ofta är oförenliga och att det därför måste göras avvägningar från fall till fall för att avgöra vilken användning som är mest lämplig för respektive område. HaV har ett starkt fokus på bevarande och att naturen ska sätta vissa gränser. Att naturen ska sätta gränser tillhör miljöparadigmets filosofi (Emmelin & Lerman 2006). I kapitel fem diskuteras det mer utförligt hur de olika kunskapssynerna miljöparadigmet och planparadigmet fått genomslag i havsplaneringen.

4.1.2 Intervjuer med Havs- och vattenmyndigheten

De åtta nodalpunkterna finns här samlade under två rubriker i stället för fem som ovan. Detta beror bland annat på att intervjupersonerna berättar om flera av nodalpunkterna samtidigt. Nodalpunkterna identifieras dock genom den diskursteoretiska analysen, det är inte intervjupersonerna som har identifierat nodalpunkter.

Hållbarhet och hållbarhetaspekterna

De två intervjuerna med Havs- och vattenmyndigheten bekräftar att hållbarhet/hållbar utveckling är ett mål med havsplaneringen. (informant 1, informant 2) Informant 2 lyfter att samexistens är ett sätt att arbeta mot hållbarhet, vilket syns i följande citat:

”Målet med havsplaneringen är ju att få till ett hållbart nyttjande av havet och i det jobba med att visa på möjlig samexistens samtidigt som man stärker skyddet av vissa områden då gentemot hur det är idag.” (informant 2)

Ovan framgår också att nyttjande av havet är centralt i HaV:s konstruktion av hållbarhet. Om detta sätts i relation till en tänkt motsatt konstruktion så skulle HaV kunna se hållbarhet som att helt och hållet skydda havet från att nyttjas *eller* att nyttja utan hänsyn till bevarande. Bevarande är ett centralt begrepp i konstruktionen, men nyttjande framhålls av lika stor vikt, varför det är tydligt att havet måste få användas, utifrån HaV:s synvinkel. Nyttjandet ska emellertid göras hållbart vilket innebär att skydda vissa området från verksamhet och i andra fall sträva efter samexistens.

Informant 1 berättar att hållbarhet kan uppnås genom att den rumsliga aspekten hanteras, men går inte närmare in på vad detta innebär.

Informant 1 berättar också att man ser den ekologiska hållbarheten som en ram för social och ekonomisk hållbarhet. Informanten berättar att synsättet kommer från FN:s arbete och att

HaV har tagit till sig detta synsätt. Ekosystemtjänsterna ses också som en pusselbit enligt informanten men detta förklaras inte närmare. Kanske menar informanten att ekosystemtjänsterna ger förutsättningar för hållbarhet ur alla aspekter. Informant 2 menar att den ekologiska hållbarheten sätter gränser för den ekonomiska hållbarheten. Detta förefaller vara två olika sätt att beskriva samma förhållningssätt.

Informant 2 menar att det kan ske avsteg från de ramar som den ekologiska hållbarheten sätter. Det finns sysselsättningsmål inom havsplaneringen och dessa hör till den ekonomiska aspekten. I och med dessa mål kan den ekonomiska hållbarheten ibland lämnas företräde, trots att den ekologiska hållbarheten generellt ses som en ram. Informanten menar också att det finns viss lagstiftning, både nationell och europeisk, som rör sjöfart och fiske. Lagstiftningen kan resultera i att den ekonomiska hållbarheten ibland blir överordnad den ekologiska hållbarheten. Informanten beskriver till exempel att den europeiska fiskförvaltningen bygger på nyttjande. Informanten menar förmodligen att nyttjande av fiskebestånd relaterar starkare till den ekonomiska aspekten än till den ekologiska aspekten. Genom ovanstående resonemang blir det synligt att sysselsättning, sjöfart och fiske är tecken som ger innehåll till nodalpunkten ekonomisk hållbarhet.

Det är inte helt självklart för de båda informanterna vad de tre hållbarhetsaspekterna innebär och innehåller. När det ställs en fråga om den ekologiska aspekten hänvisar informant 1 till miljökonsekvensbeskrivningen och att de ekologiska aspekterna tas upp däri. Informant 2 menar att naturvärdena ska sätta gränser när den ekologiska hållbarheten sätter gränser. Därför är naturvärden ett tecken som ger innehåll till nodalpunkten ekologisk hållbarhet. Att naturen ska sätta gränser är ett resonemang som är synligt i miljöparadigmet (Emmelin & Lerman 2006).

Vidare kommer informant 1 in på ekosystemansatsen, på ämnet den ekologiska aspekten. Ekosystemansatsen handlar bland annat om att ha en integrerad miljöbedömning i planeringsarbetet, menar informanten. Man arbetar med så kallad ”grön infrastruktur”, fortsätter informanten. Det är värdefulla naturområden som behöver bevaras och vars konnektivitet inte ska splittras. Informant 1 berättar att HaV utvecklar ett verktyg som heter Symphony, som är baserat på belastningar och kumulativ miljöpåverkan. Detta ska hjälpa dem att göra praktiska avvägningar. Ett verktyg baserat på miljöpåverkan är någonting som drar åt filosofin inom miljöparadigmet. Inom miljöparadigmet finns synsättet att påverkan på naturen kan mätas och att detta kan leda fram till beslut (Emmelin & Lerman 2006). Även Lee:s (2017) kunskapskategori teknisk kunskap/expertkunskap är synlig i och med det som beskrivs om detta verktyg. Informanten berättar också att diverse underlag används i planeringen. Till exempel har SGU [Sveriges geologiska undersökning] gjort bedömningar för var det är lämpligt att utvinna grus och sand.

Den sociala aspekten är, enligt informant 2, ännu svårare att definiera på grund av den svaga kustkoppling som de nationella havsplanerna har. Informanten försöker ändå förklara den sociala aspekten och lyfter framkomlighet och tillgänglighet för fritidsbåtar samt riksintresse friluftsliv och fritidsfiske. HaV hoppas kunna skapa sig en bild av i vilken omfattning allmänheten använder sig av havsytorna för friluftsliv och fritidsfiske för att på så sätt kunna konstatera om de ytor som nu är avsatta som riksintesse friluftsliv är adekvata. Detta kan göras genom kontakter med företag som kör ut fritidsfiskare. (informant 2) I planerna är det

svårt att utläsa vad *socialt hållbar sjöfart* innebär, därför ställs en fråga om detta. Informant 2 berättar att det innebär att beakta var fritidsfiske sker och ta hänsyn till det gällande sjöfartsstråkens bredd. Den sociala dimensionen relateras i övrigt i hög grad till frågor på land, enligt informant 2. Ett exempel tas upp om ett Unesco-skyddat område vid Ölandskusten, som tillhör den sociala dimensionen i och med sina upplevelsevärden för allmänheten. Även om havsplanerna inte behandlar markanvändning så kan planerna komma att påverka detta Unesco-område indirekt. (informant 2)

Det ställs en fråga om vad som anses vara ohållbart i havsplaneringen. Informant 1 anser att det innebär att ekosystemen inte klarar en sådan användning som sker idag. Övergödning är ohållbart, en del beror på sjöfarten medan mycket beror på utsläpp från land. Utsläppen från land är inte någonting som HaV kan hantera i havsplaneringen, men de måste ändå förhålla sig till det och planera utifrån dessa förutsättningar, menar informant 1. HaV måste balansera upp den påverkan på havet som redan sker och informanten menar att detta kan vara en anledning till att havsplanerna har ett stort fokus på naturvärden. (informant 1)

Gällande ekosystemansatsen så är det en utgångspunkt som Havsplaneringsförordningen anbefaller och som Havs- och vattenmyndigheten har omfamnat, enligt informant 1. HaV har också tagit fram en så kallad ”check list tool box” för hur man kan arbeta utifrån ekosystemansatsen både nationellt och internationellt. (informant 1)

Informant 1 säger att ekosystemen ses som det viktigaste intresset. När det gäller mer konkreta prioriteringar för olika specifika intressen menar informanten att det är svårt att göra en prioriteringsordning. För att ta beslut om lämpliga användningar och prioriteringar använder HaV de underlag som finns för varje plats. Myndigheten gör avvägningar för vilka intressen som är lämpliga på varje plats och beaktar även riksintresseanspråk. (informant 1) Havsplaneringen hanteras till stor del genom avvägningar, i enlighet med planparadigmets filosofi. Beslut måste, enligt ovan, tas genom avvägningar mellan de många intressen som ska samsas om havets ytor. Samtidigt verkar ambitionen vara att många av dessa beslut ska tas utifrån mätningar och uträkningar, i enlighet med miljöparadigmets filosofi. Det är således tydligt att båda paradigmen är synliga och detta diskuteras vidare kapitel fem.

Eftersom planerna uttrycker att havsplaneringen ska sträva efter samexistens mellan naturvård och andra intressen så ställs en fråga om *hur* detta ska uppnås. Informant 1 svarar att en integrerad miljöbedömning är väldigt viktig. Informanten förklarar även att HaV har en bred och tidig dialog med olika intressenter för att få in ett så stort underlag som möjligt att ta beslut utifrån. Att få in underlag efterhand ger HaV möjligheten att göra olika utredningar efterhand. HaV gör en miljöbedömning och en hållbarhetsbedömning som en del i arbetet med att naturvård och andra intressen ska kunna samexistera. (informant 1)

Informant 1 berättar också att HaV arbetar för att olika verksamheter och intressen ska kunna samsas på samma plats. HaV vill främja samexistens och det är därför det finns platsspecifika rekommendationer som inte är bindande.

I planerna kopplas begreppen *hållbar* och *tillväxt* samman. I följande citat berättare informant 1 om hur HaV ser på tillväxt.

”Det är fokus på blå tillväxt i Europa och i den europeiska politiken. Vi behöver hitta sätt att nyttja havet på ett sätt så att vi inte förstör det. Det är ju ett allmänt fokus i samhället att man ska hitta jobb och sysselsättning, att man ska nyttja de resurser och tillgångar som finns.” (informant 1)²

Informanten menar att havet ska nyttjas för sysselsättning och att dess resurser och tillgångar ska nyttjas för tillväxtens skull. Det hållbara handlar om att havet inte får förstöras. Det som utgör det hållbara i begreppet hållbar tillväxt är, enligt intervju med informant 1, att inte överskrida de ekologiska ramarna och att inte förstöra havet. I följande citat berättar informant 2 om hållbar tillväxt:

”...Så att hållbar tillväxt blir både att visa på att det inte får finnas överallt men sedan är det andra också att i de här N2-områden exempelvis att tydliggöra åt vilket håll ska man styra verksamheternas utövande så att det inte utmanar naturresurserna, naturvärdena, mer än nödvändigt.” (informant 2)

Genom citatet kan det utläsas att verksamheter bidrar med tillväxt. Det hållbara handlar om att verksamheterna inte ska utmana naturresurserna och naturvärdena mer än nödvändigt.

Att använda och bevara samt att använda havet effektivt och hållbart

Havet ska både användas och bevaras enligt de två nationella havsplanerna. Därför ställdes en fråga under båda intervjuerna om hur HaV hanterar att havet både ska användas och bevaras. Informant 1 berättar att de måste titta på den användning som finns idag inom de olika sektorerna, men att det också är viktigt att ha ett framtidsperspektiv för att kunna göra avvägningar i planeringen. Horisont-åren för havsplaneringen är nämligen 2035 och 2050. Man analyserar också utifrån ekosystemtjänster och Nordiska ministerrådet har tagit fram en metodutveckling för hur man kan ska kunna analysera ekosystemtjänster i havsplaneringen. (informant 1)

Informant 2 beskriver att havsplaneringen möjliggör starkare skydd av naturen än vad Natura 2000 gör. Havsplaneringen bedömer fler verksamheters påverkan på naturen än vad som görs i och med Natura 2000, därför anger havsplanerna större geografiska områden som skyddsvärda. Om ett viktigt naturområde har en negativ status så ska det tydligt visas i havsplanerna att det ska bevaras, det vill säga skyddas från verksamhet. Det är viktigt att det finns tydliga rumsliga avgränsningar för detta. Samtidigt ska havsplanerna ta hänsyn till att många intressen finns och att olika sektorer ska kunna nyttja havet. HaV utgår också ifrån att framtiden kan komma att innebära starkare lagstiftning för bevarande vilket är en anledning till att vissa områden inte rekommenderas för sjöfart även om det utifrån dagens lagstiftning är tillåtet att röra sig ”som man vill”, som informant 2 uttrycker det. Att inte rekommendera sjöfart inom vissa områden är ett exempel på att bevara/skydda natur. (informant 2) Det kan utläsas att beteckningar för naturens värde, så som Natura 2000 och Unesco, ses som indikatorer för att ett område är värdefullt. Detta är någonting som Lee tar upp i och med kunskapskategorin ”prior institutional knowledge claims” – kunskap som är absorberat inom

² På grund av önskemål från informant 1 är citat från denne språkligt tillrättalagda och således inte i sin ursprungliga form.

systemet. Denna kunskapskategori får genomslag i HaV:s bedömning av hur hållbarhet och havsplanering ska hanteras.

Informant 2 menar att HaV ibland skulle behöva rekommendera ännu större områden för bevarande än vad de gör. Ibland kan andra angelägenheter bedömas vara viktigare utifrån de större perspektiv och de riktlinjer som HaV ska rätta sig efter. Sjöfarten är viktig ur ett större klimatperspektiv. Om fler transporten sker via sjöfart än via lastbil så kan det ge mindre klimatpåverkan. Därför är sjöfarten viktig även om naturvärden kan påverkas. Även förnyelsebar energi är viktigt ur ett större perspektiv och detta större perspektiv måste ibland få vara överordnat även om det har en påverkan på bevarandet, menar informant 2.

Vindkraftverken stör miljön på havsbotten genom att fundament slås ner och arter påverkas. Trots att havsmiljön påverkas negativt kortsiktigt kan vindkraften ge positiva effekter långsiktigt. (informant 2)

En hållbar och effektiv användning av havet är ett mål enligt planen. Informant 1 menar att för att uppnå en effektiv och hållbar användning, såväl som bevarande av havets tillgångar, är samarbete med grannländerna en förutsättning. Det effektiva kopplas också samman med att ha en lämplig användning. Det kan förklaras utifrån exemplet att sjöfarten ska ledas på ett sådant sätt att det får så positiva effekter som möjligt och så lite negativ påverkan som möjligt:

”Är det mest effektivt att gå i djupfarleden i stället för att gå precis över Hoburgs bank söder om Gotland, där det finns naturvärden som skadas av att sjöfarten går där. Eller blir det andra typer av påverkan som gör att det inte är, vad ska man säga, lönt. Att det inte är lämpligt att göra en sådan rekommendation.” (informant 1)³

I detta exempel handlar det om att, utifrån ekosystemansatsen, göra konsekvensbedömningar av olika planalternativ och bedöma om en användning ger en sådan nytta att det är ”en bättre hållbarhet än att låta bli”, som informant 1 uttrycker det. Informant 2 lyfter ett exempel från Västerhavet. Det är en liten yta som olika intressen ska samsas på och sjöfarten måste få komma fram till Skandinavien största hamn – Göteborg. Därför ges effektivitet en annan innebörd i planering av Västerhavet. Eftersom utrymmet är så litet är det svårt att visa på att ett stråk är viktigare än ett annat eller mer eller mindre lämpligt. Dessutom beskrivs ett starkt nyttjande-perspektiv bland annat i och med orden ”sjöfarten måste ju fram” (informant 2). Informant 2 lyfter även bevarande av naturvärden som en viktig komponent att ta in i beräkningen, då HaV har angett många så kallade N2-beteckningar i Västerhavet, som innebär samexistens mellan naturvård och andra intressen. (informant 2)

Sjöfarten återkommer således som det tydligaste exemplet på vad effektivitet innebär för HaV, så som i planerna. Med exemplet från Östersjön tas det upp att effektiviteten bland annat har att göra med att hitta ett stråk som i möjligaste mån inte skadar naturvärden samt är bränsleeffektivt. Men det finns många frågor att räkna in när det gäller effektivitet och sjöfart, så som utsläpp, typ av bränsle, invasiva arter, hantering av barlastvatten, olycksrisk samt hur

³ På grund av önskemål från informant 1 är citat från denne språkligt tillrättalagda och således inte i sin ursprungliga form.

rakt mot målet man går. (informant 1) Informant 2 beskriver att det görs en prioritering om sjöfartsstråket i Östersjön utifrån följande kriterier:

”Både utifrån högre naturvärden och naturskydd men även om man ser till en hållbar effektiv sjöfart. Och i effektiv kan man då lägga också bränsleeffektiv så att säga. Som en del i det.” (informant 2)

Senare beskrivs:

”Men, det är därför jag tog ett exempel från Östersjön där, där det ändå blir tydligt att vi ser ett sjöstråk som möjligen ganska olämpligt då, i en framtid när det *finns* ett annat alternativ som är bättre både ur effektivitet och miljömässiga faktorer.” (informant 2)

I och med ovanstående formuleringar tycks det hållbara relatera till effektivitet och miljömässiga faktorer/skydd av naturvärden. Skydd av naturvärden är en komponent för hållbarhet men relateras inte till effektivitet. Effektiviteten har att göra med så låg bränsleförbrukning som möjligt i förhållande till tidsåtgång. Denna konstruktion står dock i motsats till den som framkommer genom intervju 1 där även skada på naturvärden räknas in i effektivitet. Ovanstående två citat, från informant 2, visar så tydligt på ett synsätt där naturvärden inte har att göra med effektivitet att det måste lyftas. Det är oklart om det finns en enighet inom HaV kring innebörden av effektivitet, som utgör ett centralt begrepp för konstruktionen av hållbarhet.

Vidare berättar informant 2 att effektivitet är samexistens mellan olika verksamheter. En yta kan ha flera användningar, så som energi och yrkesfiske:

”Men då kan alltså energiområdena som jag ser det användas effektivt, man kan både ha energi och man kan öka en viss typ av fiske som vi då ser som, återigen, miljömässigt hållbart. Ett effektivt sätt att använda den ytan. Det kan också handla om vattenbruket då som idag kanske inte har jättestora anspråk ute i det havsplaneområde vi planerar, men som på sikt då, att visa på, om det är lämpligt då utifrån hur havsmiljön och naturvärdena *är* runtomkring de här energiområdena så kanske det inte bara ska vara energi som ritas in i de E-områdena som det är nu i det här utkastskedet utan också att vi, att vi visar på att yrkesfiske inom vissa E-områden kan finnas då. Och då blir det två, då blir det en samexistens där då.” (informant 2)

Det finns en viss otydlighet i vad effektivitet innebär och hur det relaterar till hållbarhet. Informant 1 räknar in påverkan på naturvärden i begreppet effektiv, medan informant 2 inte gör det.

4.1.3 Sammanfattningsvis

Att ta vara på ekosystemen och dess ekosystemtjänster så att de kan användas både nu och i framtiden är centralt i HaV:s konstruktion av hållbarhet. HaV ser hållbarhet som att både använda och bevara havets resurser, men detta måste utläsas implicit. Att göra avvägningar mellan olika intressen samt att i möjligaste mån främja samexistens är också hållbarhet för HaV. Många beslut måste skjutas på framtiden och fler utredningar måste göras för att HaV ska kunna veta vilken konkret användning som är mest lämplig för varje område. Områden

med starka naturvärden har identifierats och för vissa av dessa områden kan även andra verksamheter tillåtas. Vilka verksamheter som kan tillåtas och vilken omfattning som kan tillåtas måste utredas vidare, enligt såväl planer som intervjuer.

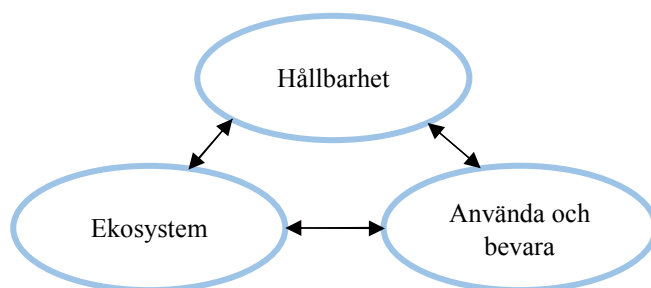
Planerna beskriver inte explicit att den ekologiska aspekten ska vara en utgångspunkt, men informant 1 berättar att den ekologiska hållbarheten ses om en ram som omgärdar de andra två hållbarheterna. Informant 2 berättar att den ekologiska hållbarheten ska sätta gränser. Även om den ekologiska aspekten inte uttryckligen utgör en ram enligt planerna så finns samma övergripande syn på hållbarhet i planerna som på intervjuerna. Genom intervjuerna förtydligas det synsätt som faktiskt finns implicit i planerna. Den ekologiska aspekten och ekosystemen är det viktigaste intresset som ska utgöra ramen för övriga hållbarheter.

Att den ekologiska aspekten anges som en ram innebär inte, enligt HaV, att all påverkan på naturen är otillåten. Den negativa påverkan ska dock vara liten, i möjligaste mån. Sysselsättningsmål såväl som nationella och internationella riktlinjer kan också göra att naturen kommer i andra hand. Andra intressen och andra aspekter ses således som överordnade den ekologiska hållbarheten, i vissa specifika fall.

Det framkommer en viss osäkerhet och oenighet gällande innebörden av nodalpunkten effektiv. Enligt intervju med informant 1 räknas hänsyn till naturvärden in i begreppet effektiv. Informant 2 skiljer på effektivitet och hänsyn till naturvärden.

De båda målen om att använda havet effektivt respektive hållbart går in i varandra. Det finns en större tydlighet i vad hållbarhet innebär än vad effektivt innebär, men samtidigt liknar konstruktionen av effektivitet och hållbarhet varandra. Att konstruktionen av effektivitet ändå berör synen på hållbarhet i stort talar för att det finns en enighet inom HaV kring havsplaneringens mål på ett mer övergripande plan. Både hållbarhet och effektivitet beskrivs övergripande och inte detaljerat, vilket kan vara anledningen till att beskrivningarna går in i varandra.

Konstruktionen av hållbarhet genomsyrar hela havsplaneringen och det är därför svårt att skilja olika begrepp och argument från varandra eftersom de alla bottnar i synen på hållbarhet. Att innebörden av de olika begreppen går in i varandra är tydligt i analysen ovan. Nedan visas ett exempel på hur de olika begreppens innehåll går in i varandra. Ekosystem ska både användas nu och bevaras inför framtiden. Att använda och bevara ekosystemen är hållbarhet. Hållbarhet är också att ekosystem finns nu och i framtiden. Betydelserna går in i varandra, ofta blir det ett cirkelresonemang.

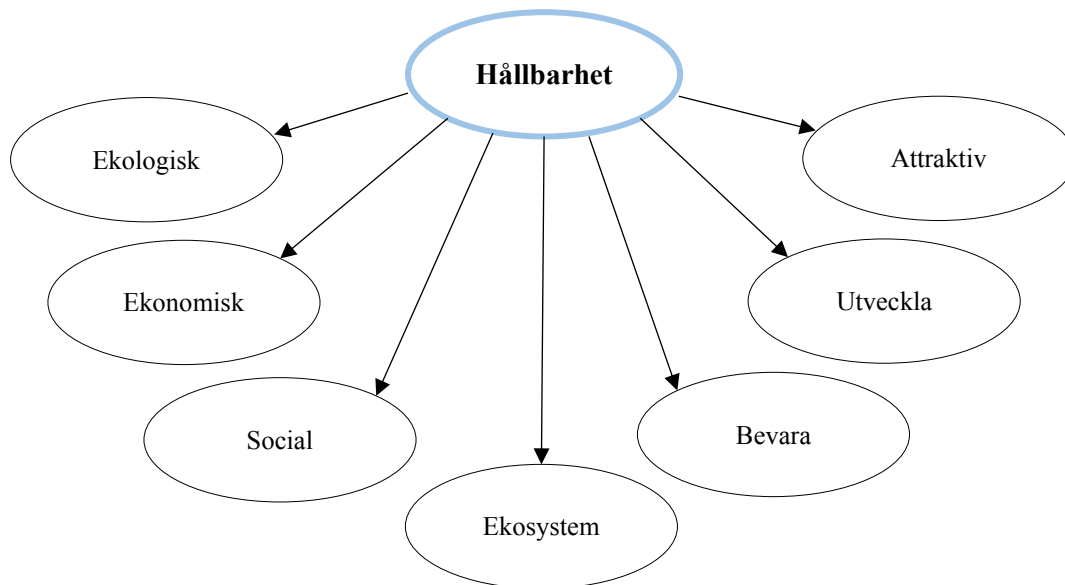
Figur 13: Några av nodalpunkterna och deras relation till varandra.

4.2 Kristianstads kommuns konstruktion av hållbarhet

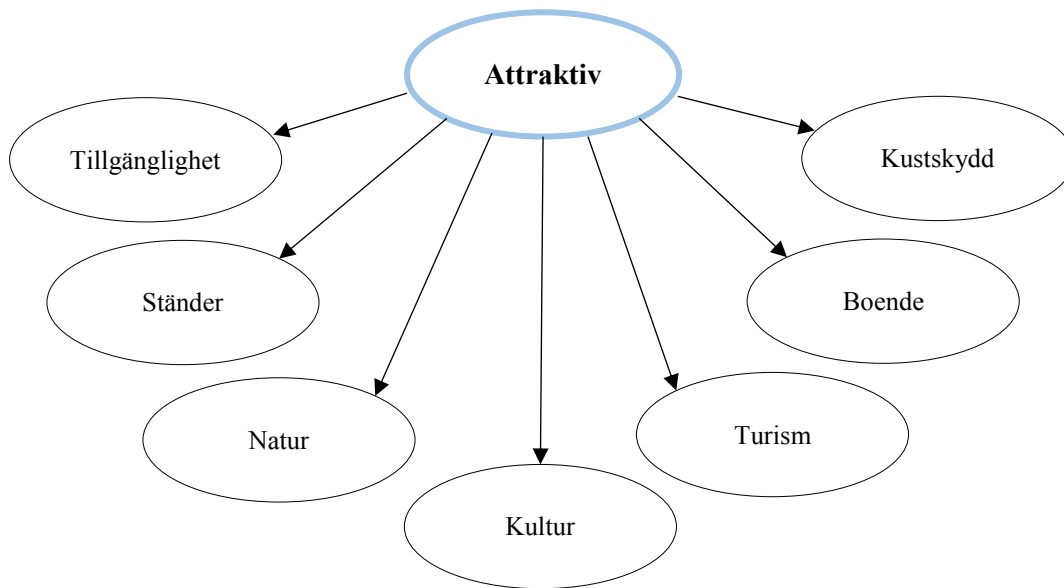
Planen skiljer sig från övriga i denna studie då den behandlar både kusten och havet. Analysen av Kristianstads kommuns Kust- och havsplan presenteras tillsammans med analysen av intervjun med en tjänsteman.

Kristianstads kommuns konstruktion av hållbarhet byggs upp av nodalpunkterna *ekologisk, ekonomisk och social hållbarhet* samt *bevara, utveckla, ekosystem och attraktiv*. *Hållbarhet* är den nodalpunkt som samtliga ovanstående begrepp ger innehåll till. Därför börjar analysen med en beskrivning av hur hållbarhet presenteras i materialet.

Figur 13 illustrerar vilka tecken som ger innehåll till nodalpunkten *hållbarhet*.

Figur 14. Nodalpunkt och tecken. Hållbarhet är ekonomiska, ekologiska och sociala aspekter. Hållbarhet är att ekosystemen och tillhörande ekosystemtjänster finns att tillgå nu och i framtiden. Hållbarhet är också att bevara och utveckla naturen samt attraktivitet.

Figur 15. Nodalpunkt och tecken.

4.2.1 Kust- och havsplanen "Attraktiv kust, livskraftigt hav" och intervju med Kristianstads kommun

Hållbarhet

Begreppet hållbarhet förekommer ofta i olika former i planen – hållbar, hållbarhet, hållbar utveckling. En sökning på ordet "hållbar" genererar totalt femtio träffar. Hållbar utveckling anges som ett mål med kust- och havsplaneringen. (Kristianstads kommun 2016: 7) Det är således tydligt att hållbarhet är en inriktning för Kristianstads kommuns kust- och havsplanering. Det finns även vissa explicita definitioner och förklaringar till vad hållbarhet och en hållbar utveckling innebär för Kristianstads kommun. De explicita förklaringarna är fler än i de nationella planerna. Samtidigt är förklaringarna korta och övergripande, varför det ändå krävs en analys av det implicita innehållet i planen. Intervjun med en tjänsteman på Kristianstads kommun ger ännu större möjlighet att ta reda på vad hållbarhet innebär för kommunen.

Hållbarhet handlar om att värna om ekosystemen och att ta hänsyn till ekonomiska, ekologiska och sociala aspekter medan den ekologiska aspekten är överordnad. Dessa definitioner syns genom följande två citat:

"Att planera för kust och hav med hållbar utveckling som utgångspunkt innebär att det är värnandet om de friska ekosystemen som är grunden i de ställningstaganden som görs." (Kristianstads kommun 2016: 13)

"Det innebär också att den ekologiska hållbarheten ses som en utgångspunkt för en ekonomisk och social hållbarhet." (Kristianstads kommun 2016: 13)

Ytterligare en definition av hållbarhet är att "balansera de olika intressen och anspråk som finns längs kusten" (Kristianstads kommun 2016: 13). Det finns en mängd intressen och intressenter vid kust och hav och kust- och havsplaneringen handlar, enligt planen, om att ge

plats för olika intressen (Kristianstads kommun 2016: 7–8, 13). Under intervjun ställs en fråga om vilka de största intressena är och hur dessa hanteras. Informant 3 menar att kommunen inte varit tillräckligt tydliga i sina ställningstaganden. Det berättas att det är en svår fråga då det både finns enskilda intressen och ett starkt allmänintresse för kusten. Om kommunen är tydlig så kan det som det uttrycks ”komma att skava lite” (informant 3). Detta förklaras inte närmare, men en tolkning är att intressenter kan uppleva missnöje om kommunen är tydliga i vilket intresse som är viktigast.

Informant 3 menar att det måste ske avvägningar mellan enskilda fastigheter i relation till den allmänna tillgängligheten av stranden. Kommunen har dock inte tagit någon tydlig ställning utöver att man har sagt att man förutsätter att allmänintresset för stranden väger tungt. Hur detta ska lösas har man skjutit på framtiden och det måste utredas vidare hur dessa avvägningar ska göras. (informant 3) Planparadigmets filosofi om avvägningar mellan olika intressen (Emmelin och Lerman: 2006) är tydlig i Kristianstads kommuns planering.

Att hantera effekterna av framtida havsnivåhöjningar och ge förutsättningar för friska ekosystem beskrivs också som hållbarhet. (Kristianstads kommun 2016: 13) Att kommunen måste ta hänsyn till klimatförändringar, som kan resultera i havsnivåhöjningar, är ett genomgående tema i planen. Hållbarhet handlar således bland annat om att skydda från översvämning, enligt kommunen. (Kristianstads kommun 2016: 32) Kommunen uttrycker också att en långsiktigt hållbar utveckling uppnås genom att lösa de stora miljöproblemen. (Kristianstads kommun 2016: 14) Under intervjun ställs en fråga om vad hållbarhet i havsplaneringen är och informant 3 svarar:

”Det är väl att vattenkvaliteten kan utvecklas på ett bra sätt och att vi får ett renare hav... och sedan är det att vi får en stranderosion som är hanterbar, utan att det krävs för stora åtgärder som förändrar för mycket.” (informant 3)

Stranderosionen är en stor utmaning för kommunen. Naturvärden, kulturvärden och fastigheter måste skyddas. (Kristianstads kommun 2016: 29) Informant 3 uttrycker också att målet med Kust- och havsplanen har varit att belysa behovet att gå vidare med planering av kust och hav, men att det tyvärr inte blev ett sådant fokus på havet som man hade önskat. Informanten ser det som naturligt att fokus hamnade på kusten, ”där människorna bor och uppehåller sig” (informant 3). Men det fanns ändå en önskan från kommunen att planen skulle behandla den långsiktiga hållbarheten för havet mer.

Det ställs även en fråga om vad som anses vara ohållbart i kust- och havsplaneringen. Informant 3 menar att hårda erosionsskydd har visat sig vara ohållbart då det förstör naturen. De har byggts för att skydda fastigheter, men all typ av byggnation på stranddynorna är ohållbart, enligt informanten. Kommunen tror inte på byggnation i stor utsträckning vid kusten överlag. Informant 3 berättar att kommunen har tagit tydlig ställning och anser att det är olämpligt. Det finns några föreslagna områden för nybyggnation vid kusten i översiktsplanen från 2013. I Kust- och havsplanen har dessa förslag tagits bort på grund av att deras lokalisering anses olämpligt. Lokaliseringen anses inte vara långsiktigt hållbar eftersom området kan komma att översvämmas i framtiden, säger informanten.

Det finns trots detta många byggrätter vid kusten, på ställen där det kan komma att översvämmas. Informanten betonar att ställningstagandet i översiktsplaneringen (Kust- och havsplanen) inte alltid resulterar i att det inte byggs. Det går inte att styra bebyggelsen utifrån Kust- och havsplanen och intresset att bygga kustnära finns kvar, trots riskerna. Kommunens plan kan enbart vara rådgivande och tydlig kring riskerna med att bygga, men den kan inte reglera att det inte byggs. Därför finns det problem med bebyggelsen och vad som kommer att byggas och inte återstår att se, menar informanten. I detaljplaneringen ska man förhålla sig till översiktsplanen och därför hoppas kommunen att det ändå kommer att efterlevas, säger informanten. (informant 3) Angående framtida förankring av Kust- och havsplanen i detaljplaneringen säger informant 3:

”Vi har väl en tanke om att vi ska ta reda på bästa sättet att få fram en långsiktig hållbar utveckling som hanterar stranderosionen. Och då utifrån naturens villkor och utifrån de allmänna intressenas villkor, men samtidigt såklart så att enskilda fastigheter kan känna sig trygga. Vi *har* en förhoppning om att vi ska finna en sådan lösning men vi vet att det krävs mycket underlag och kunskap för att hitta den lösningen och vi har påbörjat ett utredningsarbete kring det men (.) också fått veta att det kommer att ta några år innan man har sådana tillstånd och förslag framme så det är en lång process.” (informant 3)

Återigen lyfts stranderosionen. Förutom det faktum att kommunen är van att planera kust och land så skulle stranderosionen kunna vara en anledning till att planen behandlar kusten mer än havet. I citatet ovan kopplas hållbarhet ihop med att genomföra åtgärder utifrån naturens villkor och de allmänna intressenas villkor, samtidigt som de enskilda fastigheternas trygghet vägs in. Det lyfts att det kommer att behövas underlag, kunskap och utredningsarbete för att komma fram till beslut för dessa olika intressen. Kommunen kommer inte hinna att ta med några riktlinjer i planen, då det lyfts att det är en lång utredningsprocess.

Hållbart nyttjande är någonting som tas upp i Kust- och havsplanen i samband med ekosystemansatsen. Under intervjun ställs en fråga om vad detta innebär och informant 3 svarar:

”Det innebär ju att man helt enkelt inte kan, att det är en verksamhet som inte påverkar området på sikt.” (informant 3)

Ett exempel tas upp om att kommunen har tankar på att utveckla camping vid kusten. Det har bedömts att camping inte nödvändigtvis kommer att påverka området i någon avgörande utsträckning på sikt, berättar informanten. Informanten menar att kommunen ser rekreation och friluftsliv som viktigt. Naturens värden behöver bevaras men utifrån kommunens synvinkel så är det också väldigt viktigt att de används. Detta är således innebörden av hållbart nyttjande. Att använda kusten, naturen, utan att den långsiktiga påverkan på områdena är stor. (informant 3) Därför kan det uttolkas att en camping som inte har någon avgörande påverkan ses som hållbar. Men det preciseras inte vad en stor påverkan är.

Hållbarhetsaspekterna

Flera gånger tas dessa tre hållbarhetsaspekter – ekonomisk, ekologisk och social – upp i samma mening. Det visar på att det finns en önskan om att kunna kombinera samtliga

aspekter i kust- och havsplaneringen, även om den ekologiska aspekten lämnas företräde. Det beskrivs också uttryckligen att det ska finnas en samverkan mellan aspekterna. (Kristianstads kommun 2016: 37) Nedan följer ett exempel på när de tre aspekterna tas upp tillsammans:

”En samverkan mellan det ekonomiska, ekologiska och sociala perspektivet är nödvändigt för en hållbar tillväxt och ett bärkraftigt näringsliv.” (Kristianstads kommun 2016: 37)

Näringsliv, exploatering, handel och turism är tecken som ger nodalpunkten ekonomisk hållbarhet sitt innehåll. Ekonomisk hållbarhet handlar således om att dessa aspekter ska kunna ta plats vid kust och hav. Havet och kusten har ett ekonomiskt värde enligt kommunen. (Kristianstads kommun 2016: 18, 24) Ekonomiska aspekter relateras också i hög grad till ekosystemtjänster och att se till att dessa bevaras genom att ekosystemen skyddas. Att skydda ekosystemen kan kosta på kort sikt men anses vara ekonomiskt lönsamt på längre sikt. (Kristianstads kommun 2016: 81) Den ekonomiska aspekten har också att göra med tillväxt (Kristianstads kommun 2016: 24):

”Hållbar tillväxt innebär att den ekonomiska tillväxten ska samspela med miljömässig och social utveckling.” (Kristianstads kommun 2016: 24)

Enligt ovanstående citat ska miljömässig och social utveckling räknas in om tillväxten ska kunna ses om hållbar. Under intervjun ombeds informanten förklara vad detta innebär. Informanten beskriver att det handlar om att åtgärder inte ska vara på någons bekostnad. Informanten menar att det är en svår balans att utföra åtgärder som inte är på någons bekostnad, men att det trots detta är viktigt att kommunen har den ambitionen. I planeringen är det en hög ambition att åtgärder ska utföras utan att det är på någons bekostnad, menar informanten.

Den ekologiska hållbarheten ses som en ram enligt Kristianstads kommun. Anledning till detta uttrycks enligt följande under intervjun:

”Ja och det är ju för att om man ser på rekreation och sådant, så har vi inte en ekologibalans och en ren miljö och en livskraftig miljö så har vi inte de andra värdena heller.” (informant 3)

En ren och livskraftig miljö ses således som en förutsättning för nyttjande i form av exempelvis rekreation. En ren miljö och en livskraftig miljö är i detta sammanhang tecken som ger innehåll till nodalpunkten ekologisk hållbarhet.

Under intervjun ställs vissa frågor om det som framgår i planen. Det är exempelvis tydligt att den ekologiska hållbarheten ses som en utgångspunkt för de andra två hållbarheterna. Det ställs en fråga om hur de tre aspekterna hanteras tillsammans, för att få detta ställningstagande förtydligt av informanten. Informant 3 berättar:

”Alltså, som du sa själv innan så är ju den ekologiska det som ska liksom egentligen omsluta både den sociala och den ekonomiska, och det är ju liksom en tanke vi har, sen hur det ska fungera när man står och ska göra avvägningar, då är det ju inte så väldigt

enkelt att man säger 'nej men ur den här sociala aspekten så kan vi inte föreslå detta'." (informant 3)

Det blir således tydligt att kommunen inte alltid delar in intressen utifrån de tre aspekterna, i det praktiska arbetet. Att den ekologiska hållbarheten ska omsluta de två andra hållbarheterna ska dock finnas med som en riktlinje i arbetet.

Citatet "För att kunna leva i naturen är det vi som behöver anpassa oss, och inte tvärtom." (Kristianstads kommun 2016: 77) säger mycket om kommunens inställning, då den ekologiska aspekten värderas högt i sammanhanget. Miljömässig är ett begrepp som används några gånger i stället för ekologisk och kommunen lägger ofta samma innebörd i dessa begrepp. I vissa fall handlar dock miljömässig om miljön och klimatet, medan ekologisk har att göra med ekosystem och natur. Friska ekosystem och ekologisk funktion kopplas samman. Detta kan förklaras med hjälp av ett citat. Under rubriken *Sammanfattning, strategier för att bevara och utveckla friska ekosystem* skriver kommunen att:

"Åtgärder som riskerar att påverka områdets ekologiska funktion ska inte tillåtas." (Kristianstads kommun 2016: 39).

Citatet nedan visar att miljömässig hållbarhet har att göra med miljö och klimat:

"Kust- och havsplanen har positiva effekter på klimatet och miljön, till exempel om godstransporter flyttas från land till sjöss och transportererna är miljömässigt hållbara." (Kristianstads kommun 2016: 73)

Sammanfattningsvis är den ekologiska faktorn en utgångspunkt, människan måste anpassa sig efter de ekologiska förutsättningarna, enligt Kristianstads kommun. Förutom att skydda och bevara ekosystem och ekosystemtjänster så är klimatförändringar en stor del i att ta ekologisk hänsyn enligt kommunen. Kristianstads kommun är i ett mycket utsatt läge för framtida havsnivåhöjningar och erosion.

I planen tas den sociala aspekten upp i mindre utsträckning än de andra två aspekterna och det är svårt att utläsa dess innebörd. Begreppet social tas upp i sammanhanget "social service". Det beskrivs att kust- och fritidsfiske ger förutsättningar att kunna bibehålla social service. Förutom service handlar den sociala aspekten också om människors möjlighet till god hälsa, säkerhet samt ekonomisk och social trygghet. (Kristianstads kommun 2016: 35, 80) Under intervjun berättar informanten att det sociala handlar om den allmänna tillgängligheten till stranden och naturområdena längs havet, som har stora värden. Det uttrycks att det också finns ett privatintresse vid dessa områden som måste hanteras. Privatintresset hör också till den sociala aspekten. Sammanfattningsvis handlar den sociala aspekten om tillgänglighet och service för människorna i kommunen.

Ekosystem

Ekosystemansatsen tillämpas i kust- och havsplaneringen. Det är ett direktiv som ska appliceras i all samhällsplanering i Kristianstads kommun och ansatsen anses lättappliceras i kust- och havsplaneringen, enligt informant 3. Ekosystemansatsen handlar om

ekosystemtjänsternas nytta för människans skull, enligt informanten, vilket syns i följande citat:

”Men det handlar ju om att man ska kunna se flera nyttor, med (.) att ekosystemtjänster är ju till lite också för människans nytta av det. Och det kan man ju ha olika synpunkter kring men det är ju då sagt också att vi ska lyfta fram det. Är man ren naturvårdare så kan man ju tycka att naturen har ett egenvärde för sig och den behöver inte vara nyttig för människan så den synpunkten finns ju också i det.” (informant 3)

I Kust- och havsplanen skriver kommunen om ekosystemen på följande sätt:

”Biologisk mångfald och friska ekosystem är grunden för naturens nytta för oss människor, ekosystemtjänsterna.” (Kristianstads kommun 2016: 77)

Ekosystemen bidrar enligt citatet med ekosystemtjänster och nytta för oss människor. Naturvårdsverket skriver att vi människor är beroende av ekosystemtjänster (Naturvårdsverket 2007: 8). Detta synsätt finns således hos Kristianstads kommun. Ekosystem har bland annat att göra med naturen och det naturliga och det beskrivs att de till exempel bidrar med ekosystemtjänsterna syre, jordarnas skördar samt naturens förmåga att rena vatten. Fisk är ytterligare någonting som ekosystemen bidrar med. Det beskrivs att levande ekosystem kan gynna fiskerinäringen. Kommunen menar att fisket är viktigt för turism, rekreation och som kulturarv. (Kristianstads kommun 2016: 34)

Ekosystem och ekosystemtjänster relaterar också till ekonomi enligt kommunen. Att skydda ekosystem och bevara ekosystemtjänster kan ge kortsiktig ekonomisk förlust för verksamheter och privatpersoner men beräknas innebära vinst i förlängningen. Vinsterna är såväl ekonomiska som bättre välbefinnande, hälsa och trygghet för befolkningen. (Kristianstads kommun 2016: 8, 15, 17, 81)

Slutsatsen som kan dras av detta avsnitt är att människan måste få nyttja ekosystemen och ekosystemtjänsterna, men att det ska göras på ett medvetet sätt. Kommunen önskar att ekosystemen ska vara i så bra skick som möjligt för att man ska kunna utnyttja dem.

Bevara och utveckla

Att bevara och utveckla kopplas samman med hållbarhet och kan tolkas som ett övergripande förhållningssätt till hur kust och hav ska hanteras, vilket syns bland annat genom detta citat:

”Långsiktig hållbarhet är en förutsättning för att mark- och vattenområden ska kunna utvecklas, användas och bevaras för framtida generationer.” (Kristianstads kommun 2016: 13)

Citatet skulle kunna innebära att kommunen ser hållbarhet som att mark- och vattenområden kan utvecklas, användas och bevaras för framtida generationer. Denna definition liknar den klassiska definitionen från Brundtlandrapporten men med fokus på mark- och vattenområden. Kommunen beskriver att Kristianstads kommuns ”Vattenrike” har blivit utnämnt till biosfärområde av Unesco. Biosfärområdet ska hanteras genom att ”bevara, utveckla och

stödja”. Detta har också varit en utgångspunkt i arbetet med Kust- och havsplanen. (Kristianstads kommun 2016: 13–14) Det beskrivs inte närmare vad det innebär att dessa begrepp har varit en utgångspunkt. *Bevara* och *utveckla* identifieras som nodalpunkter, eftersom de två begreppen tas upp så ofta. Det krävs dock vidare diskursteoretisk analys för att begreppens innebörd ska förstås.

Begreppen *bevara* och *utveckla* används dessutom ofta i samma mening. Två exempel tas upp genom dessa citat:

”Översiktsplanen är inte juridiskt bindande utan syftar till att ge vägledning och stöd i beslut om hur mark och vattenområden ska användas och hur den redan bebyggda miljön ska utvecklas och bevaras.” (Kristianstads kommun 2016: 9)

”Naturvårdsavtalet är ett civilrättsligt avtal som tecknas mellan skogsstyrelsen och naturvårdsintresserade markägare. Syftet är att bevara och utveckla områden med höga naturvärden.” (Kristianstads kommun 2016: 50)

I planen lyfts naturvärden som någonting som både ska utvecklas och bevaras. (Kristianstads kommun 2016: 50) Under intervjun berättar informant 3 att kommunen har tittat på möjligheten att utveckla reträttytor inför framtida havsnivåhöjningar. Anledningen till att både bevarande och utveckling tas upp samtidigt är att utveckling av reträttytor innebär bevarande av naturvärden. Kommunen vill bevara de värden som finns genom att utveckla reträttytor, enligt informant 3. Därför är bevarande och utveckling ungefär samma sak just avseende reträttytorna.

Att bevara och utveckla handlar också om att de värden som finns ska bevaras, men att tillgängligheten till dem ska utvecklas. Den tillgänglighet till stranden som redan finns ska bevaras, men den ska också utvecklas eftersom det finns vissa brister, menar informant 3. Det handlar om att återställa värden till den större kvalitet som de hade tidigare och det handlar om att utveckla en rekreativmiljö så att ytornas värde är tydliga och kan försvaras i framtiden, berättar informanten.

I planen framstår det som att utveckling innebär byggande, om än att bygga med måtta och med hänsyn till förutsättningarna. Detta stämmer inte överens med innebörden enligt intervjun. Det är natur och kultur som ska utvecklas för att kustens attraktivitet ska stärkas, enligt informant 3. Informanten säger:

”Vi ser väl inte riktigt det som att byggnationen är utvecklingen utan det som utvecklas är väl att när natur och kultur utvecklas på det sättet så blir rekreativvärdena starkare och attraktiviteten genom en allmän tillgänglighet kan stärkas. Och det kan då bli en utveckling på sikt för kommunen.” (informant 3)

Informanten beskriver, som tidigare nämnt, att kommunen vill utveckla camping vid kusten. Detta är således ytterligare en innebörd av att utveckla. Att utveckla camping kan tolkas som en del i att utveckla tillgängligheten till kusten.

Bevarande handlar om att ekosystemen ska behålla en god status, att fler naturreservat ska skapas och att naturmarksstråk, grönområden, biologisk mångfald och det öppna landskapet

ska få finnas kvar. (Kristianstads kommun 2016: 39, 77, 89–91) Men det är inte enbart sådant som har att göra med naturvärden som ska bevaras. Även hamnen, verksamheter och bostäder samt medeltidskaraktären i Åhus ska bevaras, enligt kommunen (Kristianstads kommun 2016: 76).

Begreppet bevara tas upp i samband med riksintresse naturvård, naturreservat och Natura 2000. Beteckningar som dessa är vad Lee (2017) syftar på som kunskap som är absorberat inom systemet. I Kristianstads kommuns kust- och havsplanering har denna kunskap fått genomslag genom att beteckningarna visas på karta och att det beskrivs att kommunen tar hänsyn till dem. Bland annat används orden:

”Kommunen godtar riksintressets avgränsning och avser att undvika åtgärder som kan innebära att riksintresset påtagligt skadas.” (Kristianstads kommun 2016: 42)

Beteckningarna beskrivs utförligt och det är tydligt att de anses vara viktiga.

Attraktiv

Attraktivitet bedöms vara en nodalpunkt eftersom attraktivitet är det mål som kommunen strävar mot när det gäller främst kusten. Detta framgår då visionen för 2030 är ”En attraktiv kust och ett livskraftigt hav” (Kristianstads kommun 2016: 17). Kustskydd och hållbar planering bidrar till en attraktiv kust, enligt kommunen (Kristianstads kommun 2016: 29). I och med detta kopplas attraktivitet till hållbarhet.

Planen förväntas leda till att kusten upplevs som attraktiv (Kristianstads kommun 2016: 82). Närhet till kusten är i sig attraktivt, det betonas att om bostäder ligger nära kusten så är detta attraktivt boende. Kusten är även attraktiv för turismen. Det är de höga och unika natur- och kulturvärdena som gör att kusten är attraktiv. (Kristianstads kommun 2016: 7, 17–18, 30)

Under intervjun med kommunen betonas strändernas värde för kommunens attraktivitet. Informanten uttrycker att stränderna har ett ”allmänt värde” (informant 3). Att allmänheten kan använda kusten och dess stränder nu och i framtiden är viktigt och attraktivt för kommunen. Även under intervjun kopplas attraktivitet till natur och kultur. Det är således allmänhetens tillgänglighet till naturen och kulturen som finns vid kusten som är attraktivitet.

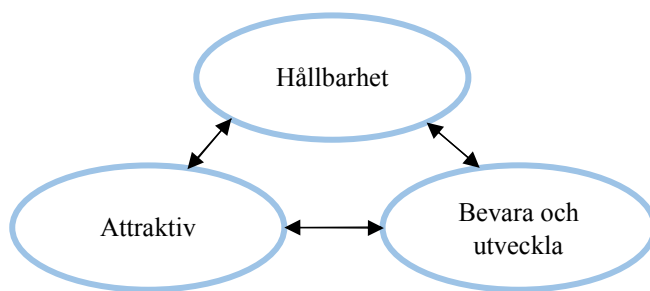
4.2.2 Sammanfattningsvis

Konstruktionen av hållbarhet för Kristianstads kommun är således att sammanväva ekologiska, ekonomiska och sociala aspekter medan den ekologiska aspekten är överordnad. Att utveckla och bevara naturen är också hållbarhet och attraktivitet är hållbarhet. Allmänheten ska ha tillgång till kust och hav och den attraktiva naturen ska bevaras och utvecklas så att den kan fortsätta användas. Ekosystemen ska skyddas och bevaras så att också dessa kan utnyttjas nu och i framtiden.

Kommunens kust- och havsplanering går ut på att både utveckla och bevara. I planen framstår det som att begreppet utveckla innebär byggande. Därför ställs frågor under intervjun om den motsättning som det innebär att både bygga och bevara. Informanten menar dock att

kommunen inte syftar på byggande i samband med begreppet utveckling. Kommunen syftar snarare på att naturen ska utvecklas. Utveckling innebär, i detta sammanhang, att se till att naturen behåller eller får tillbaka en god status. Byggande är inte önskvärt i någon hög grad vid kusten, enligt intervjun. Informanten berättar att kommunen har problem med bebyggelse och byggande vid kusten. Detta kan vara en anledning till att det upplevs som otydligt vad kommunen menar med utveckling. Det framgår att kommunen vill bygga, men att det samtidigt är olämpligt med byggnation på vissa platser.

Även här består konstruktionen av hållbarhet av begrepp som hänger ihop som i ett cirkelresonemang. Det finns kopplingar mellan de centrala begreppen, på grund av hållbarhetsbegreppets otydlighet. De begrepp som ger hållbarhet innehåll är inte tydligt skilda från varandra. Hållbarhet är bevarande och utveckling. Att bevara och utveckla natur och kultur är i sin tur attraktivt. Hållbarhet bidrar till attraktivitet. Detta illustreras i figuren nedan.

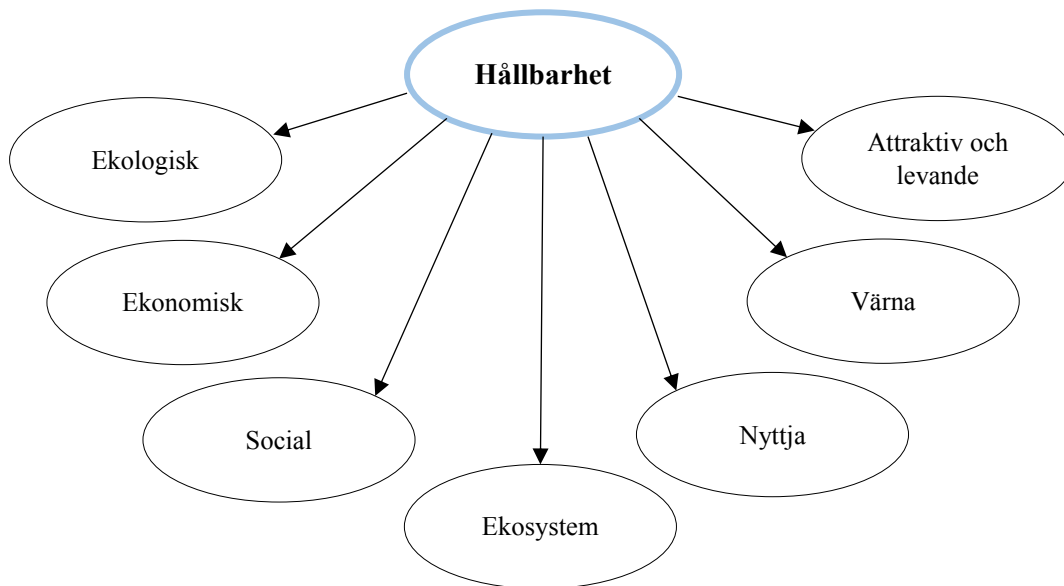

Figur 16: Några av nodalpunkterna och deras relation till varandra.

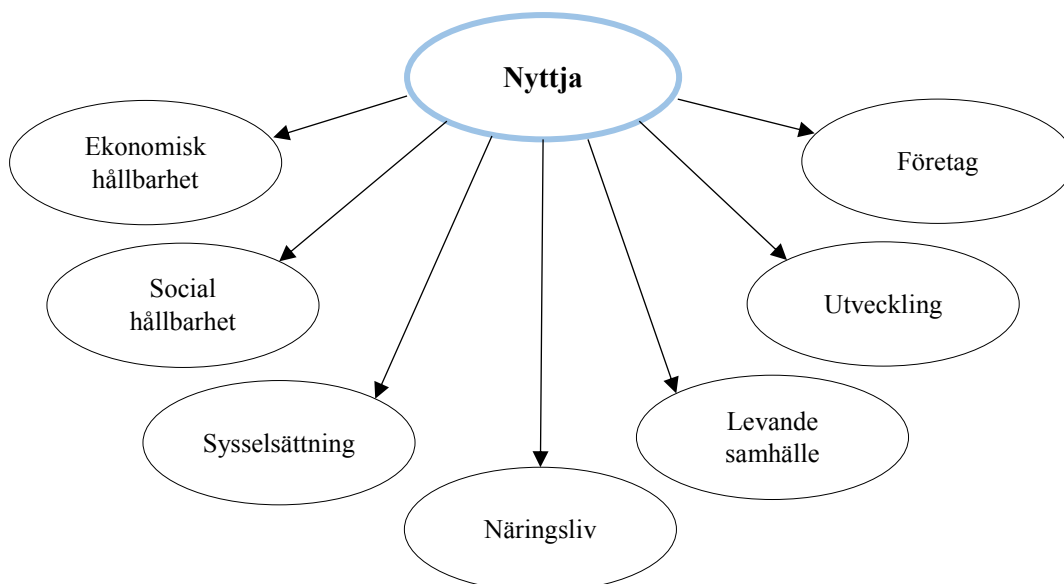
4.3 Norra Bohusläns konstruktion av hållbarhet

Den blå översiktsplanen har tagits fram genom ett samarbete mellan fyra kommuner i Norra Bohuslän. Detta har gjorts med hjälp av Tillväxt Bohuslän, som benämns som ”en arena för samverkan” (Tillväxt Bohuslän 2017). Kommunerna är Strömstad, Tanum, Sotenäs och Lysekil. I texten nedan kommer samarbetet benämnas ”Norra Bohuslän”. Planen kommer ibland att kallas för Blå ÖP. Detta är en förkortning av Blå översiktsplan som används på Tillväxt Bohusläns hemsida (Tillväxt Bohuslän 2017). Analys av plan och analys av intervju presenteras tillsammans.

Norra Bohuslän lyfter, så som övriga aktörer i denna studie, att hållbarhet är ett av målen för havsplaneringen. Nodalpunkterna är *ekonomisk, ekologisk och social hållbarhet, ekosystem, nyttja, värna, attraktiv* och *levande*. Hållbarhet är den nodalpunkt som samtliga ovanstående begrepp ger innehåll till. Därför börjar analysen med en beskrivning av hur hållbarhet presenteras i materialet.

Figur 17. Nodalpunkt och tecken. Hållbarhet är ekonomiska, ekologiska och sociala aspekter. Hållbarhet är att ekosystemen och tillhörande ekosystemtjänster finns att tillgå nu och i framtiden. Hållbarhet är också att nyttja havet och att värna naturen och ekosystemen. Hållbarhet är ett attraktivt och levande samhälle.

Figur 18. Nodalpunkt och tecken.

4.3.1 Blå översiktsplan för Norra Bohuslän och intervju med Tillväxt Bohuslän

Hållbarhet

I Norra Bohuslänns blå översiktsplan används begreppet hållbarhet i en förhållandevis liten utsträckning. Begreppet ”hållbar” i olika former förekommer endast sexton gånger. Detta kan jämföras med Kristianstads kommuns Kust- och havsplan där begreppet förekommer femtio gånger och de två nationella havsplanerna där det förekommer trettiofyra gånger vardera.

I Blå ÖP uttrycks ambitionen att nyttja och använda havet hållbart. Detta exemplifieras i citaten nedan:

”Denna översiktsplan är nyckeln till att nyttja vår kust och vårt hav hållbart, nu och i framtiden.” (Norra Bohuslän 2017: 4)

”Den innehåller rekommendationer (tematiska och geografiska) för hur havs- och skärgårdsområdena långsiktigt ska användas för att säkerställa en hållbar användning och nyttjande av våra gemensamma resurser. Målbilden är att planen skall vara långsiktig med ett tidsperspektiv på 15-20 år.” (Norra Bohuslän 2017: 6)

Det kan utläsas att hållbart nyttjande innebär att använda havets resurser idag samtidigt som de ska kunna fortsätta användas. Havet ska användas hållbart nu, men också i framtiden. Att överutnyttja resurserna är ohållbart, vilket blir tydligt när informant 4 sammanfattar Norra Bohusläns synsätt med orden:

”...såga inte av den gren du sitter på.”

Informanten utvecklar inte detta uttryck, men det kan tolkas som att resurserna inte bör överutnyttjas.

I såväl planen som på intervjun lyfts långsiktighet som ett sätt att sträva mot hållbarhet i havsplaneringen. Kommunerna försöker skapa sig en så bra bild som möjligt av hur det kan komma att se ut ett eller ett par decennier framåt, säger informant 4. Detta är ett sätt att kunna vidta rätt åtgärder för att minska negativ påverkan på miljövärden eller på något näringslivsintresse. (informant 4) Utifrån ovanstående innebär positiv utveckling av miljö och näringsliv att hållbarhet uppnås.

Hållbarhetsaspekterna

De tre hållbarhetsaspekterna tas upp flera gånger och två exempel följer nedan:

”Utveckling av skärgård, kust och hav ska ske ekologiskt, socialt och ekonomiskt hållbart, med syfte att värna och stärka levande kustkommuner.” (Norra Bohuslän 2017: 21)

”Ett ökat nyttjande av havet innebär risk för krockar mellan anspråk och nyttjande, vilket i sin tur innebär en ökad risk för negativa konsekvenser såväl ekologiska som sociala och ekonomiska. Planförslagets rekommendationer för vattenanvändningen utgår övergripande för att begränsa konflikter och skapa förutsättningar för samutnyttjande inom vattenområdet.” (Norra Bohuslän 2017: 52)

Innebörden av de tre aspekterna förklaras inte i planen. Men informationen finns implicit och dessutom erbjuder intervjun mer utförliga beskrivningar av aspekternas innebörd. Ekologisk hållbarhet förknippas bland annat med att inte minska miljövärden enligt informant 4. Informanten menar att det ofta är tydligt hur detta ska hanteras, genom att det regleras i Miljöbalken. Det finns dessutom mycket information att tillgå inom miljöaspekten, mer än inom de andra två aspekterna, enligt informanten. Informanten förklarar även att miljöaspekten alltid finns med i bakgrunden och att hänsyn måste tas till naturen. I planen pekas områden ut där skydd av naturvärden rekommenderas som den prioriterade användningen. Dessa skydd bedöms ge positiva miljökonsekvenser och positiva konsekvenser

för arter och livsmiljöer. (Norra Bohuslän 2017: 57) Miljö och natur är således tecken som ger innehåll till nodalpunkten ekologisk hållbarhet. Att naturen ges stort värde i Norra Bohusläns havsplanering framkommer genom följande citat:

”Så i det här arbetet med att ta fram programmet [programmet inför Blå ÖP] så identifierade vi 14 stycken blå samhällsbyggnads mål, inom ett antal olika fokusområden kan man säga. Och alla de målen är formulerad med naturen i centrum kan man säga. Att man vill åstadkomma de här olika sakerna men man vill inte göra det på naturens bekostnad. Utan naturen är en naturlig förutsättning för nuvarande och framtida verksamhet på havet.” (informant 4)

Social hållbarhet är den hållbarhetsaspekt som är svårast att definiera utifrån analys av Blå ÖP. Informant 4 menar att det är naturligt att den sociala aspekten inte förklaras utförligt och använder följande ord för att motivera detta:

”Människan är på något sätt inte riktigt lika närvarande på den fysiska platsen havet som hon är uppe på land liksom.” (informant 4)

I planen kan det tolkas som att den sociala aspekten har att göra med arbetstillfällen. Intervjun bekräftar denna tolkning. Informant 4 lyfter att näringslivsperspektivet och det sociala perspektivet kan ses som starkt sammankopplat när det handlar om arbetstillfällen och ett så kallat ”levande samhälle”. I planen finns en rubrik som heter *Sociala och ekonomiska konsekvenser* som tar upp arbetstillfällen, upplevelse och god tillgänglighet, turism samt rekreation och livskvalitet för de boende i Norra Bohuslän. (Norra Bohuslän 2017: 58, 61, 63) Utifrån ovanstående information innebär arbetstillfällen både social och ekonomisk hållbarhet. Social och ekonomisk hållbarhet relaterar också starkt till varandra, eftersom de två aspekterna tas upp under samma rubrik. Citatet nedan visar att Norra Bohuslän anser att fler arbetstillfällen är viktigt:

”Ett ökat nyttjande av havet ger möjlighet till fler människor att arbeta inom maritima branscher vare sig det är turism, fiske, vattenbruk, sjöfart eller energi. Det ger i sin tur möjligheter för fler människor att bosätta sig i norra Bohuslän.” (Norra Bohuslän 2017: 73)

Hållbarhet handlar således till stor del om att upprätthålla en levande region med fler arbetstillfällen, enligt Norra Bohuslän. Därför finns ett starkt fokus på näringslivsutveckling. Tillväxt Bohuslän har även tagit fram en maritim näringslivsstrategi som har stark koppling till Blå ÖP (Norra Bohuslän 2017: 6).

Under intervjun ges ett exempel på den sociala aspektens förhållande till de övriga två hållbarhetsaspekterna. Exemplet är ursprungligen berättat av en person från Sveriges landsbruksuniversitet och informant 4 menar att det är ett bra exempel på både havsplanering i stort och deras egen havsplanering. Exemplet lyder att en effektivisering av fisket kan göra att många små fiskebåtar förlorar möjligheten att fortsätta med sin verksamhet. Möjligheten till småskaligt fiske kan räknas inom den sociala aspekten. Samtidigt kan effektiviseringen ha positiva verkningar ekonomiskt och miljömässigt. Positiv utveckling av samtliga aspekter uppnås således inte i detta fall. Informanten menar att det ena inte är bättre än det andra.

Kontentan är att det inte är lämpligt att bortse från det sociala perspektivet. Samtliga aspekter måste beaktas.

Varken i planen eller under intervjun uttrycks ett tydligt ställningstagande om att någon av hållbarhetsaspekterna skulle vara överordnad. Samtliga aspekter ska beaktas. Olika intressen kan dock inte alltid tillgodoses samtidigt och därför måste avvägningar göras för varje fall.

Den ekonomiska aspekten har berörts ovan, men kommer nu att utvecklas. Den ekonomiska aspekten kopplas samman med utveckling, enligt intervjun. Norra Bohuslän vill se en utveckling av kommunerna och av verksamheter i och vid havet. Informant 4 lyfter att det finns en politisk vilja och även en vilja från företag, som spelar in i detta.

I planen kopplas den ekonomiska aspekten ihop med tillväxt och marina/maritima näringar genom följande citat:

”Värnande och utveckling av värdefulla naturområden är avgörande för norra Bohusläns identitet och dess attraktivitet som livsmiljö för både boende och besökare. Att formellt skydda fler områden kan innebära en begränsning i möjligheterna till ekonomisk tillväxt genom begränsningen av vissa marina näringar. Nya skyddade områden innebär dock ett skydd av ekosystem och ett värnande av ekosystemtjänster, vilket långsiktigt är samhällsekonomiskt fördelaktigt.” (Norra Bohuslän 2017: 58–59)

Ekonomisk och tillväxt används som ett sammansatt begrepp i ovanstående citat. Det anges, indirekt, att marina näringar bidrar till ekonomisk tillväxt.

Tillgängligheten till de strandnära lägena ska bevaras trots att det finns andra ekonomiska intressen, så som bostadsbyggande. I förlängningen anses nämligen tillgängligheten ge ett samhällsekonomiskt värde. Att farlederna kan nyttjas anses också viktigt för den ekonomiska aspekten. I övrigt har ett starkt fiskebestånd ett ekonomiskt värde. (Norra Bohuslän 2017: 48–51)

Ekosystem

Ekosystem och ekosystemtjänster genomsyrar Norra Bohusläns havsplanering och begreppen förekommer ofta i planen. Nedan följer ett exempel:

”All maritim utveckling i våra kommuner är grundade i en förståelse för den centrala betydelsen av ekosystemens tjänster och de därtill kopplade naturvärdena. Det är med denna utgångspunkt som samhällsbyggnadsmålen för respektive fokusområde för blå ÖP är formulerade.” (Norra Bohuslän 2017: 20)

Informant 4 berättar att Norra Bohuslän hela tiden har utgått ifrån vilka ekosystemtjänster som varje fokusområde är beroende av och vilka ekosystemtjänster de eventuellt kan påverka när miljökonsekvenserna har bedömts.

Blå ÖP skiljer sig från övriga havsplaner i studien då det inte tas upp att det används en ekosystemansats. Informant 4 verkar osäker när det ställs en fråga om ifall Norra Bohuslän

utgår ifrån ekosystemansatsen. I planen och under intervjun är det ändå tydligt att ekosystemen och ekosystemtjänster har varit närvarande i framtagandet av planen och inte minst i arbetet med miljökonsekvensbeskrivningen. Huruvida arbetet är i enlighet med ekosystemansatsen är svårt att avgöra inom ramen för denna uppsats.

Nyttja och värna

Begreppet nyttja är en av nodalpunkterna i Norra Bohusläns konstruktion av hållbarhet och begreppet tas upp i betydligt högre utsträckning än begreppet hållbarhet. Nyttja kopplas ihop med hållbarhet då det beskrivs att syftet med planförslaget är att möjliggöra ett ”långsiktigt hållbart nyttjande” (Norra Bohuslän 2017: 57). Norra Bohusläns syn på hållbarhet och havsplanering är att havet ska fortsätta nyttjas och att det ska nyttjas mer samt att det ska göras på ett genomtänkt sätt så att ekosystemtjänster kan nyttjas långsiktigt och så att negativ påverkan begränsas. Detta har kunnat utläsas genom planen och intervjun i sin helhet.

Kommunerna vill att havet ska nyttjas utan att dess resurser förbrukas (Norra Bohuslän 2017: 19). Det konstateras dock att ökat nyttjande medför slitage och påfrestning på naturområden och ekosystem (Norra Bohuslän 2017: 46). Då nyttjandet lyfts i så stor utsträckning uppkommer empirisk mättnad. Därmed bedöms det tillräckligt att lyfta några exempel för att visa vad nyttjande innebär för Norra Bohuslän och vilka tecken som nyttjande kopplas ihop med. Följande citat visar Norra Bohusläns inställning till nyttjande:

”Vi skall nyttja våra resurser så att norra Bohusläns kust och hav även i framtiden kommer vara attraktivt och blomstrande för både boende, näringsidkare och besökare.”
(Norra Bohuslän 2017: 5)

Nyttjande kopplas ovan ihop med att använda resurser på ett sådant sätt att attraktiviteten i området består för boende, näringsidkare och besökare. I planen beskrivs även att nyttjande handlar om att förvalta resurser och ekosystem så att det finns en långsiktig möjlighet att nyttja de ekosystemtjänster som naturen tillhandahåller (Norra Bohuslän 2017: 24). Detta ska göras genom att vissa områden lämnas orörda:

”Utveckling av naturvärden och marina ekosystemtjänster kräver till viss del att vi lämnar områden i fred. Orördhet inom ett område kan innebära ökad produktivitet av t ex livsmedel, råvaror mm i närliggande områden.” (Norra Bohuslän 2017: 24)

Avvägningar är ett tecken som kopplas ihop med nyttjande, vilket syns i följande citat:

”Planering av hur vi långsiktigt kan och bör nyttja havet innebär avvägningar av vilka områden som är bäst lämpade för olika anspråk.” (Norra Bohuslän 2017: 20)

Planen lyfter att det finns en konflikt mellan ett ökat nyttjande och skyddad natur. Kommunerna menar att de vill nyttja *och* värdesätta den skyddade naturen. I skyddade naturområden ska ett hållbart nyttjande ske, skriver Norra Bohuslän, men det framgår inte vad det hållbara innebär. (Norra Bohuslän 2017: 46) På följande sätt beskriver kommunerna sin syn på nyttjande av havet:

”Generellt innebär planförslaget en positiv inställning till ett ökat nyttjande av havet och de marina resurserna vilket kan leda till ökad aktivitet inom planområdet, med ökad andel transporter till havs och ökad persontrafik med båt i kustzonen. Detta kan på sikt innebära större påfrestningar på miljön i form av ökat buller och ökade utsläpp från båtar. Det kan även innebära större risker för olyckor kopplade till sjöfart och båtliv.” (Norra Bohuslän 2017: 64)

Nyttjandet är således förknippat med vissa risker och påfrestningar på havet – men det bedöms ändå vara viktigt att havet nyttjas.

Det starka nyttjande-perspektivet som finns i planen förklaras under intervjun med att kommunerna vill kunna utvecklas och använda sig av sina ytor. Blå ÖP ska användas tillsammans med den maritima näringslivsstrategin och det finns ett fokus på att utveckla det havsanknutna näringslivet i Norra Bohuslän (Norra Bohuslän 2017: 6). Näringslivet vid havet har en viktig roll i regionen. Havet är också viktigt för friluftsliv, turism och identitet, utöver näringslivet. (Norra Bohuslän 2017: 10, 28) Att ett ökat nyttjande har påverkan är en självklarhet som kommunerna är medvetna om:

”Jag tänker att, vi har ju en påverkan i och med att man vill ha mer utveckling liksom, så det kanske kommer leda till, och det ligger ju i det här att ha möjlighet att påverka sin landsbygd och förbättra den, i det här ”levande kust och skärgård” liksom. Att det kan ju också leda till mer rörelse, men då får vi ju kanske ändra lite på det sättet utav båttrafik till exempel. Man skulle kunna göra det på ett mycket mildare och snällare sätt mot miljön exempelvis då.” (informant 4)

Under intervjun lyfts också att kommunerna inte kan föreställa sig att utveckling och större nyttjande av havet inte påverkar miljön. Ambitionen är att mildra påverkan på miljön, exempelvis genom att göra förändringar i båttrafiken. Norra Bohuslän utgår ifrån målet ”levande kust och skärgård” berättar informant 4. Informanten menar att utveckling hör till för att främja detta mål. Det långsiktiga perspektivet är också en faktor för att hantera nyttjandet på bästa sätt:

”...men havsplaneringen som sådan och det vi håller på med, det är ju att försöka se framåt i kristallkulan, vad är det som kommer hända utifrån en bra bild av det vi har idag och utifrån det vi har idag och vad vi ser är på väg och vad vi vill ska hända försöka planera så att placering utav de saker som behöver placeras och sättet att agera till havs kan anpassas.” (informant 4)

Med en hänvisning till programmet inför Blå ÖP säger informanten att det är mycket man vill göra på/i havet, men med hänsyn till miljöaspekten. Miljöaspekten ska hela tiden finnas med i bakgrunden.

Verksamhet på, i och vid havet är naturligt, menar informanten, och det är också därför Norra Bohuslän/Tillväxt Bohuslän har tagit fram den maritima näringslivsstrategin. Kommunerna vill ha en utveckling och en ekonomiskt hållbar verksamhet. Informanten berättar också att det inte är självklart att all verksamhet inom turism är ekonomiskt hållbar. Verksamheterna kan vara årstidsberoende eller helt enkelt tillfälliga, vilket inte ger den positiva effekt på samhället som man hoppas att verksamheterna ska göra.

I planen kan det utläsas att Norra Bohuslän vill nyttja havet och samtidigt bevara/värna dess resurser. Därför ställs en fråga om hur Norra Bohuslän ser på detta och hur det ska kunna göras. Informant 4 svarar enligt följande:

”Jag är ju, jag tillhör ju de som tycker att, vår region här är fantastiskt fin, vi har massa naturliga resurser, vacker natur och fint klart vatten och massa möjligheter. Vi torde kunna fortsätta att använda de resurserna på ett bra sätt, då innebär ju det att man behöver värna om det på olika sätt och anpassa sitt nyttjande av resurserna.” (informant 4)

När det gäller exempelvis turismen så kan den utvecklas samtidigt som en utveckling mot mindre och tystare båtar skulle kunna göra båtturen mer hållbar, säger informant 4. Även sjöfarten anses vara hållbar i sig, då fordon på land ger mer utsläpp, som informanten uttrycker det. Hållbart nyttjande är för Norra Bohuslän att både ”utveckla, nyttja och värna”, enligt plan och intervju i sin helhet. Detta innebär sammanfattningsvis att ta hänsyn till resurserna som finns samtidigt som det sker en utveckling. Kommunerna vill utveckla och utvecklas och att detta får ta plats är en förutsättning för att Blå ÖP har kunnat tas fram:

”För jag tror inte man kan, man får inte glömma bort att det här hade nog inte gjorts utav de här kommunerna om vi inte hade ett utvecklings-/ nyttjandeperspektiv på det hela.” (informant 4)

Värna är en nodalpunkt. Begreppet tas upp i hög utsträckning och nedan följer ett exempel:

”Värnande och utveckling av värdefulla naturområden är avgörande för norra Bohusläns identitet och dess attraktivitet som livsmiljö för både boende och besökare.” (Norra Bohuslän 2017: 48)

Värna tas dock inte enbart upp i samband med natur, utan även hamnar och verksamheter med mera ska värnas (Norra Bohuslän 2017: 49). Värnande kopplas indirekt samman med att bevara. I citatet ovan kan det utläsas att värdefulla naturområden är avgörande. Utifrån citat som detta och planen i sin helhet kan det uttolkas att natur, och även ekosystem, måste värnas. Detta innebär i många fall att bevara, i och med att vissa områden ska lämnas i fred (Norra Bohuslän 2017: 24). Men det innebär också att på ett mer generellt plan ta hänsyn till naturområden och havets resurser. Det tas också upp att planen ska:

”...ligga till grund för en hållbar ekonomisk utveckling och en hållbar resursanvändning med nationella miljö- och kvalitetsmål i fokus, genom en gemensam tydlig långsiktig styrning av planarbetet.” (Norra Bohuslän 2017: 11)

I citatet syns indirekt avvägningen mellan att nyttja och värna. Detta kan utläsas eftersom ”ekonomisk utveckling” innebär nyttjande och ”hållbar resursanvändning” innebär att värna. Genom detta märks således att Norra Bohusläns havsplanering genomsyras av planparadigmet. Planparadigmets filosofi handlar om avvägningar mellan olika, ofta oförenliga, intressen. Att använda havets resurser och samtidigt bevara dem är två oförenliga intressen. Därför tar Norra Bohuslän beslut genom avvägningar, vilket kan utläsas utifrån planen och intervjun i sin helhet. Vissa avvägningar har redan gjorts, men många avvägningar

måste göras senare, inför konkreta beslut. Planparadigmets kunskapssyn kommer att diskuteras vidare i kapitel fem.

Attraktiv och levande

Attraktivitet är ett av målen med Norra Bohusläns havsplanering, vilket syns i följande citat:

”Arbetet med den blå översiktsplanen syftar till att säkerställa en god planering av de gemensamma marina resurserna och skapa förutsättningar för att behålla vår attraktivitet på lång sikt.” (Norra Bohuslän 2017: 11)

Bland annat kopplas attraktivitet till människornas tillgång till havet och tillgänglighet till kust och skärgård.

”Tillgången till havet och tillgängligheten till kust och skärgård är avgörande för attraktiviteten inom vårt område.” (Norra Bohuslän 2017: 20)

”Vi skall nyttja våra resurser så att norra Bohusläns kust och hav även i framtiden kommer vara attraktivt och blomstrande för både boende, näringsidkare och besökare.” (Norra Bohuslän 2017: 5)

Naturvärden, marina miljöer samt ett hållbart fiske med kringnäringar är övriga tecken som ger innehåll till nodalpunkten attraktiv. (Norra Bohuslän 2017: 24, 28) Marinor och kommunala hamnar ska vara attraktiva platser och den visuella attraktiviteten anges som viktig för turism och rekreation, enligt Norra Bohuslän. (Norra Bohuslän 2017: 33, 37)

Attraktiviteten, som är centralt i planen, tas upp även under intervjun. Att det inte ställs någon direkt fråga om vad det innebär för kommunen kan påverka att det inte tar upp någon större plats. Men att informant 4 ändå kommer in på ämnet visar att attraktivitet är av stor vikt för kommunerna. Informanten säger att regionen är fantastiskt fin och att det finns många möjligheter. Detta kan tolkas som attraktivitet. När informanten berättar om ”möjligheter” så syftas det förmodligen på användning, både i form av verksamheter och turism. Informanten tar också kort upp att Norra Bohuslän är en attraktiv plats.

Följande citat visar att Norra Bohuslän ser det ”levande” som ett mål:

”Miljömålet hav i balans och levande kust och skärgård sammanfattar det övergripande målet för en blå översiktsplan för norra Bohuslän.” (Norra Bohuslän 2017: 20)

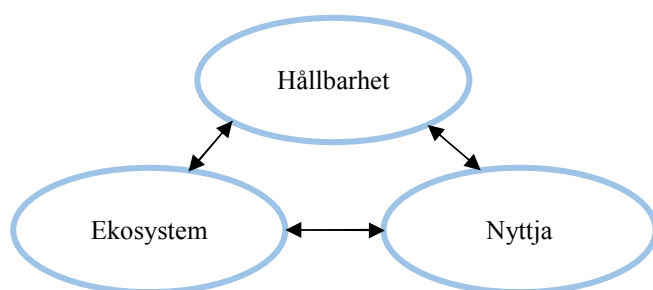
Levande kustsamhällen är centralt för Norra Bohuslän. Det levande innebär att det finns möjlighet till verksamheter och i sin tur sysselsättning för de som bor i regionen. Regionen ska kunna dra nytta av närheten till havet. Det kan tolkas som att det attraktiva och det levande är sammankopplat, eftersom attraktivitet ger förutsättningar för ett levande samhälle. Kopplingen till hållbarhet finns implicit i materialet, då attraktivitet och ett levande samhälle möjliggör den ekonomiska och sociala hållbarhet som Norra Bohuslän strävar efter.

4.3.2 Sammanfattningsvis

De resurser som finns ska användas, men de måste också värnas, enligt Norra Bohusläns syn på hållbarhet. I praktiken innebär detta att göra avvägningar från fall till fall. Enligt informant 4 har Norra Bohuslän ett synsätt som sammanfattas genom orden ”såga inte av den gren du sitter på” (informant 4). Informanten motiverar inte vad detta innebär. Det kan tolkas som att det kommunerna har och använder sig av också måste tas tillvara, eller *värnas*, utifrån intervjun och planen i sin helhet. Att både nyttja och värna är hållbarhet för Norra Bohuslän. Det är dock inte självklart vad det innebär att värna. Det framstår som att Norra Bohuslän vill att naturen, resurserna och ekosystemen ska hanteras varsamt och att man ska ta hänsyn till dem. I vissa fall ska naturen bevaras och förbli orörd. Men även innebörden av begreppet orörd är otydligt. Norra Bohuslän menar nämligen att vissa ”orörda” områden samtidigt kan nyttjas (Norra Bohuslän 2017: 61). Det är tydligt att konkreta beslut om bevarande måste tas längre fram. Det går ännu inte att avgöra exakt i vilken utsträckning naturen ska bevaras.

De tre aspekterna ges lika stort värde när informanten beskriver dem. Implicit verkar dock utveckling och nyttjande vara det viktigaste för Norra Bohuslän. Detta har generellt sett positiva verkningar på den sociala och ekonomiska aspekten men negativa verkningar på den ekologiska.

Även i Blå ÖP går nodalpunkternas innehåll in i varandra. Det cirkelresonemang som begreppen utgör i Blå ÖP syns bland annat genom följande: Hållbarhet är att nyttja, då det bidrar till ekonomisk tillväxt och ett levande samhälle. Ekosystemen kan nyttjas för detta ändamål. Att ekosystemen finns kvar är hållbarhet. Detta illustreras i figuren nedan.

Figur 19: Några av nodalpunkterna och deras relation till varandra.

4.4 Att samarbeta för överensstämmelse

Under intervjuerna framkom att det har funnits kontakt och möten mellan såväl Kristianstads kommun och HaV som Norra Bohuslän och HaV. Kontakten förefaller ha varit betydligt större mellan Norra Bohuslän och HaV. Under intervju med Kristianstads kommun berättar informanten att kommunen påbörjade arbetet med Kust- och havsplanen innan de nationella planerna var påbörjade. Det är ett arbete som kommunen genomfört för sin egen skull eftersom det anses vara viktigt för dem. (informant 3) Det framgår inte hur HaV förhåller sig specifikt till Kristianstads kommuns plan. Men informant 1 berättar att HaV överlag behöver input från kommunerna, för att kunna göra bra avvägningar på den nationella nivån.

Informant 4 berättar att Norra Bohuslän har varit med i processen när den nationella Västerhavsplanen tagits fram, genom att lämna synpunkter. Informanten ser det inte som att HaV har haft åsikter kring förändringar av Blå ÖP i sin tur. Norra Bohuslän har redan arbetat med havsplanering sedan ett tag tillbaka, därför kan HaV dra nytta av det arbete som redan finns, berättar informant 2 under intervjun. HaV har till exempel anpassat sin plan utifrån Norra Bohuslänns bedömningar av lämplig lokalisering för vågkraft. Informanten berättar att HaV utgår ifrån att de ska anpassa sig till Norra Bohuslän, i det skede som de är i nu:

”...nu framöver så kommer vi ju titta på det utifrån att vi ska anpassa oss i ganska hög grad till *dem* så att säga, de ligger ju före oss så att säga i sin plan...” (informant 2)

Det uttrycks överlag en stark vilja, från HaV:s sida, att stämma överens med kommunala planer. Informant 2 menar att det är kommunerna som har planmonopol och att de också har kunskap om områdena, som kan komma till användning för HaV. Informanten menar också att det är viktigt att det skapas en acceptans mellan kommunerna och HaV.

5.0 Synsätt i havsplaneringen – Analys & diskussion

I kapitlet analyseras resultaten utifrån teorier och tidigare forskning.

5.1 Synen på hållbarhet

De tre myndigheterna, som representerar två olika planeringsnivåer, har en likartad syn på vad hållbarhet är. De centrala begrepp som ger innehåll till begreppet hållbarhet är ofta samma eller liknande. *Ekosystem* är en nodalpunkt som förekommer hos samtliga. Även *ekologisk, ekonomisk och social hållbarhet* är nodalpunkter hos samtliga. Vissa andra nodalpunkter liknar varandra i sin innebörd – så som *använda* (hos HaV), *utveckla* (hos Kristianstad) och *nyttja* (hos Norra Bohuslän). Begreppen använda och nyttja har i stort sett samma innebörd enligt denna studie. Begreppet utveckla relaterar till begreppen använda och nyttja. Enligt intervju med Kristianstads kommun handlar utveckling om att utföra åtgärder i naturen. Detta ska göras bland annat för att naturen ska kunna användas.

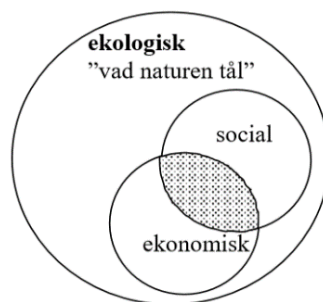
Samtidigt anser samtliga myndigheter att havet och dess natur måste bevaras eller värnas. Hos HaV och Kristianstads kommun identifieras nodalpunkten *bevara*. Bevara innebär att det ska finnas en liten påverkan på naturen eller att verksamheter ska undvikas. Naturen ska bevaras för att den bidrar med ekosystemtjänster. Hos Norra Bohuslän är *värna* en nodalpunkt. Att värna innebär delvis att naturen ska bevaras, men det innebär också att man ska ta allmän hänsyn till naturen.

Det finns således vissa skillnader i innehåll för de nodalpunkter som identifierats. Men det finns också många likheter. De resonemang som förs av de olika aktörerna är mycket likartade. Hållbarhet handlar om att bevara de resurser, ekosystem och ekosystemtjänster som kust och hav bidrar med samtidigt som man i stor utsträckning vill använda dem. Begreppen kan skilja sig åt, men att bevara/värna och använda/nyttja är den konstruktion som är

gemensam för samtliga aktörer och således för båda nivåer. Därför liknar konstruktionerna av hållbarhet varandra.

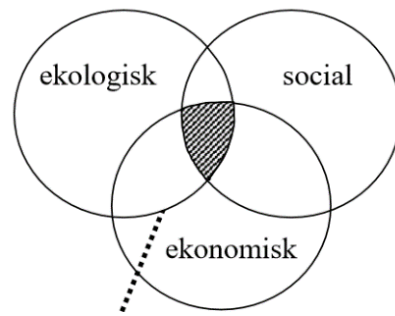
Attraktivitet har identifierats som en nodalpunkt i kommunernas konstruktion av hållbarhet. Begreppet förekommer ofta även i HaV:s planer, men bedöms inte utgöra en nodalpunkt. Bedömningen har gjorts bland annat utifrån *hur* aktörerna talar om attraktivitet. Ett exempel på detta är att Kristianstads kommun anger attraktivitet som ett mål att sträva efter gällande kusten. Ett annat exempel är att begreppen *attraktiv*, *fin* och *vacker* tas upp under intervjun med Norra Bohuslän. Begreppet bedöms inte vara lika viktigt för HaV. Därför är attraktiv en nodalpunkt i kommunernas konstruktion av hållbarhet men inte i HaV:s konstruktion av hållbarhet.

Även om det finns många likheter i konstruktionerna av hållbarhet så finns det skillnader i aktörernas syn på de tre hållbarhetsaspekternas relation till varandra. I Kristianstads kommuns plan finns det ett tydligt förhållningssätt som innebär att aspekterna ska samverka, men att den ekologiska aspekten är en utgångspunkt. Inställningen till hållbarhetsaspekterna är inte lika tydlig i de nationella planerna. Men på intervjuerna uttrycker informanterna att HaV ser den ekologiska hållbarheten som en ram för de två andra hållbarheterna. Denna hållbarhetsmodell dominerar miljöparadigmet enligt Emmelin & Lerman (2006: 23). Synsättet kan illustreras genom den ekologistiska modellen:

Figur 20. Den ekologistiska hållbarhetsmodellen. Källa: Emmelin & Lerman 2006

Norra Bohuslän ser inte den ekologiska hållbarheten som en ram utan har ett synsätt som liknar Brundtlandkommissionens modell där samtliga aspekter måste utvecklas i lika hög grad för att hållbarhet ska uppnås (Emmelin och Lerman 2006: 22). Hos HaV och Kristianstads kommun tillämpas ekosystemansatsen, men hos Norra Bohuslän görs inte detta uttryckligen, även om det eventuellt sker ett arbete som är i enlighet med denna. Ekosystem och ekosystemtjänster har en viktig roll för Norra Bohuslän's havsplanering, det går alltså inte att utesluta att ekosystemansatsen tillämpas. Slutsatsen är dock att Norra Bohuslän inte anger att de använder sig av ekosystemansatsen, medan de två övriga myndigheterna gör det. Detta kan vara föranlett av att Norra Bohuslän inte ser den ekologiska aspekten inte ses som en ram. Figuren nedan visar hur Norra Bohuslän ser på hållbarhet:

Figur 21. Brundtlandkommissionens hållbarhetsmodell. Källa: Emmelin & Lerman 2006

Emmelin och Lerman (2006: 21) lyfter att hållbarhetsbegreppet har sitt ursprung i att konsumtion inte ska överstiga systemens långsiktiga förmåga. Det är ett synsätt som ligger nära synsättet inom såväl den ekologiska modellen som Brundtlandkommissionens modell. I uppsatsens studie finns ett liknande synsätt hos samtliga myndigheter trots att det finns olika inställning till hållbarhetsaspekterna. Den användning som myndigheterna vill se i havet ska inte överstiga systemens långsiktiga förmåga. Detta synsätt är gemensamt oavsett om den ekologiska modellen eller Brundtlandmodellen är utgångspunkten. Därför blir det återigen påtagligt att hållbarhetsbegreppet är otydligt.

Det finns också skillnader i planernas fokus. Även om samtliga aktörer riktar in sig på att både bevara och använda ekosystemen och dess tjänster så finns det ett starkare fokus på nyttjande av havet hos Norra Bohuslän. Detta förklaras också under intervju genom att det förmodligen är en stark anledning till att planen överhuvudtaget har tagits fram. Det har varit en motivation för kommunerna. (informant 4) Planen började utarbetas innan de nationella planerna påbörjades och innan kommunerna motiverades att engagera sig i havsplaneringen. Därför kan strävan mot näringslivsutveckling och ett ”levande samhälle” ses som en drivkraft för att ta fram en kommunal havsplan före alla andra. Även Kristianstads kommun har varit tidig med kust- och havsplanering. Allmänhetens tillgänglighet till kusten samt hantering av erosionsrisk verkar vara de allra starkaste drivkrafterna. Att använda hav och kust beskrivs som en självklarhet för de båda kommunala aktörerna i denna studie. I de nationella planerna finns ett något större fokus på bevarande och skydd. Havs- och vattenmyndighetens stora fokus på skydd av naturvärden motiveras av informant 1 enligt följande:

”Hade vi haft en god havsmiljö, en god ekologisk status i havet idag, då skulle det finnas mer utrymme för annan verksamhet och användning.” (informant 1)⁴

Därför är det viktigt för HaV att bevara havet. Men det ses samtidigt som viktigt att havet används. Kommunerna lyfter i större utsträckning än HaV hur viktigt det är att människorna får tillgång till havet/kusten. Det är tydligt att HaV ser frågan utifrån ett annat perspektiv. Kommunernas konstruktion innehåller frågor som attraktivitet, människornas tillgänglighet och ett ”levande samhälle” i större utsträckning än HaV:s konstruktion. Detta kan ha att göra med att HaV inte har samma närhet till frågorna som en kommun har, vilket den lokala nivån generellt sett har enligt Emmelin och Lerman (2006: 14–15).

⁴ På grund av önskemål från informant 1 är citat från denne språkligt tillrättalagda och således inte i sin ursprungliga form.

Trots olika resonemang kring hållbarhetsaspekterna så har samtliga myndigheter gemensamt att beslutsfattandet bygger på avvägningar från fall till fall. Hållbarhetsaspekternas relation till varandra är inte hugget i sten för någon av dem. Även om HaV ser den ekologiska hållbarheten som en ram så måste det kunna ske avsteg från detta, menar informant 2.

Överlag finns det starka likheter mellan Brundtlandkommissionens definition och samtliga tre myndigheters konstruktioner av hållbarhet. Trots att definitionen för hållbarhet togs fram för 30 år sedan så består synsättet att använda världens/havets resurser samtidigt som de bevaras för framtida användning. Angående hållbarhetsaspekterna så tas de ofta upp alla tre tillsammans vilket också visar på Brundtlandrapportens och Agenda 21:s genomslag. Dessa tre aspekter ter sig självklara, hegemoniska, när det talas om hållbarhet. I denna studie framstår det ibland som att alla aspekter tas upp även om samtliga inte passar in i sammanhanget. Eventuellt av den anledning att myndigheterna vill visa att hänsyn finns till alla tre aspekter.

5.2 Hållbarhet – ett fuzzy concept

Analysen i kapitel fyra presenteras genom att varje nodalpunkt utgör en rubrik. Under rubrikerna beskrivs nodalpunkten samt de resonemang som relaterar till respektive nodalpunkt. Analysen innehåller många upprepningar och det är svårt att skilja de olika nodalpunkterna åt. Bevarande är hållbart och hållbarhet är bevarande, att utveckla är också hållbart och hållbarhet är utveckling. Ekosystemen är attraktiva och attraktivitet är att ekosystemen finns. Utifrån det material och den metod som använts finns det ingen möjlighet att presentera en tydligare konstruktion av begreppet hållbarhet. Detta beror med stor sannolikhet på att hållbarhet är ett otydligt begrepp, som De Roo och Porter (2007) beskriver. Trots stora ambitioner att finna en noggrann definition av hållbarhet så blir resultatet av studien en övergripande konstruktion innehållandes många cirkelresonemang.

Utifrån planerna är det svårt att utläsa vad hållbarhet innebär även om hållbarhetsbegreppet och de tre aspekterna förekommer ofta. Det definieras och utvecklas sällan av myndigheterna. Det framgår tydligt i planerna att hållbarhet är ett fuzzy concept. Det framgår att man vill arbeta mot hållbarhet men det är svårt att uttyda vad som ingår i begreppet och vilka åtgärder som faller inom ramen för att uppnå hållbarhet. Genom att intervjua tjänstemän om hållbarhet i havsplaneringen blev det lättare att förstå vad hållbarhet innebär för respektive myndighet. Det ska dock tilläggas att även informanterna verkar tycka att en definition för hållbarhetsbegreppet är svår att finna och förklara. Det finns en allmän inställning att begreppet och de tre aspekterna kan ses på flera sätt. Informanterna verkar anse att det finns olika synsätt och olika perspektiv. Intervjuerna bekräftar ytterligare hållbarhetsbegreppets otydlighet. I kombination med planerna har det dock ändå varit möjligt att skapa sig en bild av myndigheternas synsätt.

När otydliga begrepp, så som hållbarhet, används måste inblandade aktörer förklara och diskutera de föreställningar, begrepp och mål som de ser och så långt det är möjligt enas om en gemensam förståelse. Detta måste göras inför varje problem eller fråga, menar De Roo och Porter. (De Roo och Porter 2007: 10) Kommunerna och Havs- och vattenmyndigheten ska

planera samma havsområden och hållbarhet är ett mål för både den kommunala och statliga havsplaneringen. I enlighet med De Roo och Porters teori bör aktörerna således sträva mot en gemensam förståelse av begreppet hållbarhet. De olika myndigheterna har inte gemensamt definierat hållbarhet men definitionerna är så pass likartade att det finns någon form av gemensam förståelse.

Det kan konstateras att det finns förutsättningar för planeringen att stämma överens, eftersom kommuner och stat har en liknande syn på hållbarhet enligt denna studie. De Roo och Porter menar dock att önskade resultat inte uppnås i den utsträckning som förväntas när ett begrepp är ett fuzzy concept (De Roo och Porter: 1). Enligt denna studie finns likartade definitioner av hållbarhet, men de är inte noggrant beskrivna. På denna övergripande nivå är konstruktionerna av hållbarhet på de två planeringsnivåerna likartade. Men det går inte att avgöra om konkreta åtgärder och beslut kommer att stämma överens. Hur väl planerna kommer att harmoniera återstår därför att se.

Samtliga planer i studien är vägledande planer vars rekommendationer inte är bindande. Detta kan vara ytterligare en anledning till att hållbarhet endast förklaras på en övergripande nivå. Inga konkreta beslut måste tas i detta skede. Studien visar tydligt att myndigheterna ser det som att planerna kommer att konkretiseras i nästa steg, längre fram, när fler utredningar har gjorts och man vet mer. Myndigheterna har därför svårt att definiera vad som är hållbart i detta skede.

De Roo och Porter (2007: 8–9) lyfter också att alla inte ser eller förstår problemet som finns framför dem på samma sätt när det gäller otydliga begrepp som hållbarhet, vilket denna studie bekräftar. De olika myndigheterna definierar själva vilka som är de största utmaningarna med planeringen av kust och hav. De har olika perspektiv och olika kontexter att ta hänsyn till. Kristianstads kommun har en erosionsrisk som gör att hållbarhetsåtgärder ofta relateras till att minska denna. Norra Bohuslän vill se en ökning i verksamheter och en mer levande region. Havs- och vattenmyndigheten har ett bredare perspektiv där allt ifrån sjöfartsrutter till skydd av naturvärden ska räknas in. Dessa olika utmaningar påverkar myndigheternas havsplanering och gör att begreppet hållbarhet relateras till olika åtgärder.

De exempel som ges ovan har delvis att göra med de olika kontexter som myndigheterna måste ta hänsyn till. Markusen (2003, s. 704) lyfter att olika aktörer också kan *välja* att förmedla olika definitioner av otydliga begrepp, baserat på den egna agendan. Norra Bohuslänns havsplanering kan ges som ett exempel på detta. Det finns en politisk vilja att främja näringslivet i regionen och därför finns ett stort fokus på nyttjande av havet i Blå ÖP. Agendan kan påverka vad som anses vara hållbart. Eftersom Norra Bohuslän strävar mot ett växande näringsliv så är bland annat ekonomisk tillväxt, utveckling och turism hållbarhet enligt Norra Bohuslän.

5.3 Relationen mellan kommunal och nationell nivå

Som Emmelin och Lerman (2006) tar upp så finns det ofta meningsskiljaktigheter kring huruvida beslut bör fattas av den lokala nivån, som har en närhet till frågorna, eller den centrala nivån, där man har en överblick. Genom uppsatsens två fall visas att en närhet till

frågorna värderas högre *i det skede som havsplaneringen befinner sig i nu*. Men det går att skönja att en central överblick kan komma att utgöra en grund för beslut längre fram i processen.

Kommunerna och HaV har olika relationer till det område som de planerar. HaV ska täcka ett större geografiskt område, vilket kan förklara att myndigheten antar ett mer övergripande perspektiv. För kommunen ligger frågorna nära, man är välbekant med de lokala förutsättningarna. Avvägningar mellan olika lokala intressen är en ständigt närvarande del av det kommunala arbetet. Detta tas även upp av Emmelin och Lerman (2006) samt av Larsson (2014) gällande planparadigmet, som domineras av avvägningar och där konsensus och demokrati är viktigt. Den demokratiska aspekten märktes tydligt under intervjun med Kristianstads kommun. Informanten berättade återkommande att olika aktörers önskemål vägs in. Det finns till exempel möjlighet för invånare att bygga och bygga ut längs kusten, trots att kommunen avråder från detta.

Det finns en utmärkande faktor som gör att exempel som detta är mer synligt hos Kristianstads kommun än hos Lysekil, Strömstad, Tanum och Sotenäs kommuner (Norra Bohuslän), nämligen att Kristianstad har ett större fokus på kusten. Men även Norra Bohuslän visar en annan närhet till sina frågor än vad HaV gör. Norra Bohuslän's havsplanering har ett fokus på näringsliv och ett levande samhälle. Närheten till frågorna märks av eftersom vikten av att det "levande samhället" beskrivs ofta under intervju.

Både Lee (2017) och Larsson (2014) tar upp hur åsikter från den lokala nivån ofta hamnar i skymundan för centrala policys. Den centrala nivån anses ha en överblick som gör att de lokala åsikterna får mindre genomslag. I denna studie märks inte detta av, snarare tvärtom. HaV har starka intentioner att beakta lokala intressen och samla in arbete och åsikter från kommunerna. HaV har tagit till sig av Norra Bohuslän's arbete och gjort vissa anpassningar utifrån detta. Generellt anser HaV att det är mycket viktigt att beakta kommunernas ställningstaganden. Det anses nyttigt att få information från kommunerna och man önskar skapa en acceptans mellan den statliga och den kommunala nivån.

Det visar sig dock att den nationella nivån, eller kanske den nationella hänsynen, ibland kan komma att lämnas företräde i besluten. Under intervju med informant 2 framkommer att HaV ser nationella mål för klimatet som viktiga. Exemplet vindkraft tas upp. Etablering av vindkraftverk i havet kan ha negativ påverkan på havsmiljön på kort sikt medan det anses ge positiva effekter i förlängningen och ur ett större perspektiv. Det större perspektivet och nationella mål måste då få styra, enligt HaV:s synsätt. Lee (2017: 4) skriver att vindkraft är ett belysande exempel där den lokala nivån ofta förbises. Genom denna studie är det dock inte synligt hur den lokala nivån kan komma att reagera på dessa ställningstaganden.

Ett annat exempel är att både den nationella nivån och den kommunala nivån (Norra Bohuslän) strävar efter att öka sjöfarten för att minska transporter på land. Detta kan leda till att naturen bevaras i mindre utsträckning än vad som egentligen vore önskvärt, menar HaV. Strävan mot en mindre klimatpåverkan anses samtidigt viktigt ur ett större perspektiv.

5.4 Kunskapssyner i havsplaneringen

Utifrån frågor om hållbarhet har även svar om aktörernas kunskapssyner framträtt. Havsplaneringsprocessen är fortfarande i ett tidigt skede och består av översiktliga/strategiska planer, där åtgärder ännu inte skett. Detta gör att genomslag av olika kunskapssyner i havsplaneringen kan diskuteras, men inte avgöras helt och hållet utifrån denna undersökning.

5.4.1 Lees kunskapskategorier

Lee (2017) lyfter att flera kunskapskategorier har haft genomslag i beslutet i det fall som hon studerar, men att de haft olika starkt genomslag. På ett liknande sätt framträder flera kunskapskategorier i denna uppsats två fall. Flera kunskaper har fått genomslag, men i olika hög grad.

Under en av intervjuerna framkom att HaV inte är främmande för att den lokala nivån, som har en närhet till frågorna, tar många beslut. På HaV har man en större distans till vissa av de frågor som berör havsplaneringen. Att planerna är översiktliga och berör ett så stort område kan ha en stor roll i detta resultat. Det kan vara därför det anses lämpligt att många beslut tas lokalt. Det är således tydligt att den kunskapskategori som Lee (2017) beskriver som lokal kunskap har fått genomslag.

Beteckningar för ett landskaps värde ingår i Lees kunskapskategori ”prior institutional knowledge claims”. (Lee 2017: 13) I havsplaneringen i denna studie lyfts dessa beteckningar i hög grad. Natura 2000-områden såväl som områden av riksintresse återkommer ofta i planer och intervjuer. Kunskapskategorin får störst genomslag på den nationella nivån. Den är dock även synlig på den kommunala nivån. Kristianstads kommun skriver om naturreservat, Natura 2000 och riksintressen och använder då orden:

”Kommunen godtar riksintressets avgränsning och avser att undvika åtgärder som kan innebära att riksintresset påtagligt skadas.” (Kristianstads kommun 2017: 42 m.m.)

Det framgår därmed att hänsyn tas till riksintressen när beslut ska fattas. På den nationella nivån förefaller utnämningar för naturvärden vara ännu viktigare än på den kommunala nivån. HaV anger att havsplanerna dessutom möjliggör ett starkare skydd av natur än vad Natura 2000 gör. HaV har också fått kännedom om att deras omläggning av sjöfartstråk kan innebära negativa konsekvenser för ett Unesco-område vid Ölands kust, enligt informant 2. Hur man ska ta hänsyn till detta är inte beslutat, men det är tydligt under intervjun att en Unesco-utnämning väger tungt.

Som Lee (2017: 22) uttrycker det så ger denna kunskap en viss stabilitet i den typ av beslutsfattande som handlar om värderingar, genom att till exempel bevarande och hänsyn till naturen ses som en självklarhet om det finns någon form av beteckning som säger att området är värdefullt. I havsplaneringen märks det tydligt att det är en självklarhet att ta hänsyn till naturområden som anses ha ett särskilt värde. Detta ger en tydlighet i hur havsplaneringen ska hanteras. Att naturvärden måste beaktas och bevaras ses som en självklarhet och det ges därför stor plats i planerna, särskilt på den nationella nivån. Regeringen har möjlighet att ange

förbud eller begränsningar utifrån de nationella havsplanerna (SFS 1998:808). En beteckning för viktiga naturvärden är av stor vikt för HaV och dessa nationella intressen kan därför komma att prioriteras i beslutsfattandet i framtiden.

Även kunskapskategorin teknisk kunskap/expertkunskap visar sig tydligare på den nationella nivån än på den kommunala. Kunskapskategorin förklaras genom att det i Storbritannien finns ett verktyg för att bedöma inverkan på landskapet (Lee 2017: 17–18). Att HaV har ett verktyg för att bedöma miljöpåverkan och belastningar i havet visar att denna kunskapskategori är synlig på den centrala nivån i denna studie. Detta är en kunskapssyn som också är synlig i det svenska miljöparadigmet och detta kommer därför att diskuteras vidare under nästa rubrik.

5.4.2 Miljöparadigmet och planparadigmet

Enligt intervjuer med HaV kan diverse uträkningar och information från sektorer som har specialistkunskaper inhämtas och ge svar på hur avvägningar och ställningstaganden ska hanteras. Informant 2 tar upp ett exempel om att fiskförvaltningen kan behöva titta vidare på hållbara metoder, *om* man inte väljer att specificera det redan i planen/planerna. Uträkningar från experter har redan legat till grund för beslut – till exempel SGU:s bedömningar om var det är lämpligt att utvinna grus och sand. Man håller också på att ta fram ett verktyg för att avgöra belastningar och miljöpåverkan, som ska vara ett stöd för avvägningar. Enligt HaV går ekosystemansatsen bland annat ut på att räkna ut verksamheters påverkan på naturen. På grund av detta syns miljöparadigmet på den nationella nivån i havsplaneringen. Miljöparadigmets filosofi utgår ifrån att expertkunskap ska leda fram till beslut (Emmelin & Lerman 2006).

I den nationella havsplaneringen finns även planparadigmets avvägningstänk och det finns vissa tydliga exempel på avvägningar som HaV gör. Ett exempel gäller en omläggning av ett sjöfartsstråk i Östersjön. I denna bedömning måste det ske en avvägning mellan sjöfartens framkomlighet, den tid och de resurser som går åt samt hur naturvärdena påverkas. Med hänsyn till dessa aspekter föreslås ett annat stråk än det som finns nu. Avvägningar görs också gällande sjöfartens framkomlighet i relation till annan verksamhet så som fritidsfiske. I HaV:s utkast till planer görs många avvägningar mellan olika intressen och man ser gärna att intressena i så hög grad som möjligt ska samsas om utrymmet och fungera i synergi.

Överlag är avvägningar mellan olika intressen och verksamheter det centrala hos samtliga aktörer i studien. Kristianstads kommun tar ofta upp att de måste göra avvägningar mellan allmänhetens tillgänglighet och skydd av natur. Dessutom måste de väga mellan allmänna och enskilda intressen. I Norra Bohuslän välkomnas ett nyttjande av havet i form av ett mer omfattande näringsliv. Detta vägs samtidigt mot påverkan på naturvärden.

Det är tydligt att den kommunala nivån genomsyras av planparadigmet och även att de specifika lokala önskemålen och målen spelar stor roll när det görs avvägningar mellan olika intressen. Men mer än vad som förväntades inför undersökningen så märks planparadigmet även på den nationella nivån i det att avvägningar är mycket centralt. Det faktum att samexistens är ett så starkt tema i den nationella havsplaneringen är ett bevis för att planparadigmet får stort genomslag som kunskapssyn. Det är inte bara naturvärdena som är

viktiga. På den kommunala nivån är planparadigmet således mest synligt, på den nationella nivån förefaller de båda paradigmen vara lika synliga. Den demokratiska aspekten syns mest genom exemplet Kristianstad. På den kommunala nivån ges nyttjandet en något större roll än på den nationella. Även om områden måste bevaras så ses också nyttjandet som ett måste.

Planparadigmet genomsyrar generellt sett inte den nationella nivån (Emmelin & Lerman 2006). Att planparadigmet har stort genomslag på den nationella nivån i denna undersökning skulle kunna bero på att havsplanering inte är en traditionell uppgift på nationell nivå. Tankesätt och styrfilosofi skiljer sig därför från det som brukar vara dominerande centralt. Planparadigmets genomslag kan också bero på hållbarhetsbegreppets otydlighet. Det är inte helt tydligt vad som är hållbarhet på en konkret nivå och HaV ser därför att avvägningar måste göras i detta skede. Det finns inte en mängd gränsvärden som innebär hållbarhet och som kan göra det tydligt vad det innebär att arbeta mot hållbarhet, därav avvägningsspektivet. Hållbarhetsbegreppet är otydligt och inte helt självklart, tillämpningar som ska leda till hållbarhet lämnas till framtiden. Först i och med framtida beslut kan det också bli tydligare vilket paradigmet som dominerar.

Även Lees kunskapskategori ”professionell planerarkunskap” är synlig i havsplaneringen. Detta kan vara ännu en anledning till att planparadigmet är så tydligt. Planeraryrket genomsyras av planparadigmets tankemönster och styrfilosofi som handlar om avvägningar mellan olika – ofta oförenliga – intressen (Emmelin & Lerman 2006). Planerarna har ett eget sätt att göra bedömningar menar Lee (2017). I uppsatsen har översiktsplaner och strategiska havsplaner studerats och personer med ansvar för planeringen har intervjuats. Samtliga kan inte tituleras ”planerare” – men den verksamhet de utför är planering. Havsplaneringen handlar om avvägningar och att beakta de olika intressen som handlar om såväl nyttjande som bevarande. Därför har denna kunskapskategori förmodligen påverkat havsplaneringen.

Den ekologiska aspekten, vilken kopplas samman med naturvärden och ekosystem, ska vara överordnad de andra aspekterna, för två av myndigheterna i studien. Men planeringen genomsyras likväl av avvägningar mellan diverse intressen. Det är inte alltid tydligt att man låter de ekologiska frågorna ha företräde. Verksamheter så som sjöfart och turism ses som viktiga, trots att de påverkar naturen.

Det är förstås svårt att avgöra vad det borde innebära att den ekologiska aspekten har företräde, men för Havs- och vattenmyndigheten och Kristianstads kommun handlar det inte om att undvika all påverkan på natur och ekosystem. Det betyder snarare att de intressen som finns ska störa i så liten grad som möjligt. Enligt Emmelin och Lerman (2006: 23) så innebär hållbarhetsmodellen där den ekologiska aspekten är en ram att naturen sätter gränser och att man utgår ifrån vad naturen tål, vilket är det tankesätt som också finns i miljöparadigmet. Inom miljöparadigmet ses naturen och miljön delvis som ett egenvärde och delvis som en kollektiv nytthet (Emmelin och Lerman 2006: 12–13). För dessa två myndigheter ses det främst som en kollektiv nytthet.

Det som gör att miljöparadigmet inte är det dominerande synsättet i havsplaneringen är att det finns så många andra intressen för användningen av havet än miljön och vad naturen tål. Havsplaneringen handlar både om att värna naturen och att kunna utnyttja havet för

människans verksamhet. Det sker ständiga avvägningar kring hur detta ska kunna göras på bästa sätt.

Naturligtvis är såväl Plan- och bygglagen som Miljöbalken närvarande i de kommunala planerna, det är lagar som havsplaneringen bygger på och hänsyn finns till dem båda. Miljöbalken och dess normer och regler styr även den kommunala planeringen även om miljöparadigmet generellt genomsyrar den centrala nivån. För Havs- och vattenmyndigheten är Miljöbalken och Havsplaneringsförordningen det som anger formerna för arbetet.

Oavsett om miljö- eller planparadigmet genomsyrar havsplaneringen så ser synen på hållbarhet och synen på planeringen förhållandevis likartade ut på de olika nivåerna. Planerna liknar traditionella översiktsplaner. Planeringen innebär avvägningar mellan en mängd intressen som ska samsas och naturvård är ett viktigt intresse. Samtidigt poängteras att många konkreta beslut och ställningstaganden måste tas längre fram och inte i översiktsplaneskedet.

6.0 Slutsats

Hållbarhet konstrueras på likartade sätt av de tre myndigheter och två planeringsnivåer som studeras i denna uppsats. Syftet har varit att ta reda på hur de två nivåerna konstruerar och definierar hållbarhet för att få reda på hur väl de två nivåerna stämmer överens. Båda nivåer ser hållbarhet som att både bevara och använda/nyttja naturens resurser utan att förbruka och förstöra dem. Ekosystemen ses som mycket viktiga för samtliga. Naturen och ekosystemen ger människan möjlighet att nyttja kust och hav. Konstruktionen av hållbarhet kan sammanfattas enligt följande: Havet måste bevaras, men det måste också kunna användas.

Det har emellertid krävts en djupdykning för att hitta dessa konstruktioner av hållbarhet. Att komplettera analys av planer med analys av transkriberade intervjuer har varit en förutsättning för att svara på frågeställningen. Att konstruktionen av hållbarhet varit svår att hitta enbart genom planerna beror på att hållbarhet är ett fuzzy concept, vilket innebär en inneboende otydlighet. I planerna förekommer några explicita definitioner, men i stort erbjuds mycket få förklaringar till vad hållbarhet innebär. Informanterna har bidragit med fler definitioner. Trots att analysen i kapitel fyra är utförlig så resulterar den i övergripande definitioner och konstruktionen av hållbarhet är ytlig. Hållbarhetsbegreppets otydlighet är därför påtagligt i denna studie. Detta kan leda till otydlighet kring hur beslut för att uppnå hållbarhet ska tas i framtiden. Det kan också leda till att olika åtgärder ses som hållbara, trots att samtliga aktörer arbetar mot hållbarhet.

Havsplaneringen på lokal nivå domineras av kunskapssynen planparadigmet, där ständiga avvägningar mellan olika intressen är centralt. Hela havsplaneringen, på båda nivåer, är uppbyggd genom avvägningar mellan naturvård och andra intressen och i sin tur mellan dessa övriga intressen. Både miljöparadigmet och planparadigmet är synligt hos Havs- och vattenmyndigheten – den centrala nivån. Trots att den centrala nivån traditionellt genomsyras av miljöparadigmet är även planparadigmet mycket synligt på den centrala nivån i denna uppsats.

Att myndigheterna har ett avvägningsperspektiv enligt denna studie kan bero på att hållbarhetsbegreppet är otydligt. Det är inte tydligt och självklart vilka åtgärder som är hållbara. Hållbarhet innebär därför att göra avvägningar från fall till fall, enligt de olika myndigheterna. Att hållbarhet är ett otydligt begrepp har också visat sig genom att de olika begreppen ofta utgör ett cirkelresonemang och att konstruktionen av hållbarhet hamnar på en övergripande nivå.

Naturvärden och diverse beteckningar för naturens värde är av stor vikt, främst för HaV. Trots liknande synsätt på hållbarhet på de olika nivåerna så märks starkare intentioner att bevara havet på den nationella nivån. Att detta skiljer sig något mellan den nationella och kommunala nivån är något som skulle kunna innebära meningsskiljaktigheter i framtiden. Om de två nivåerna inte kommer överens kan nationella prioriteringar lämnas företräde utifrån Miljöbalkens bestämmelser. I det skede som havsplaneringen befinner sig i nu är dock lokala prioriteringar och ställningstaganden viktiga för den nationella nivån.

Det finns en osäkerhet kring den nya havsplaneringen, där det är väldigt påtagligt att två nivåer ska komma att samagera om ansvaret och makten över samma område. Hur denna dynamik kommer att fortlöpa inom havsplaneringen är ännu oklart. Utifrån undersökningen i denna uppsats är synsätten förhållandevis likartade, vilket skulle kunna båda gott för det framtida samarbetet mellan kommunal och nationell nivå för planering av havsområdena. När det gäller fuzzy concepts är det dock inte självklart att de konkreta åtgärderna blir i enlighet med förhoppningarna. Att synsätten på denna övergripande nivå är likartade kan fortfarande innebära otydlighet i den praktiska implementeringen. Det finns även vissa skillnader i synen på hur nyttjande och bevarande ska hanteras. Detta kan innebära att myndigheterna kommer att se olika åtgärder som lämpliga.

7.0 Källförteckning

7.1 Tryckta källor

- Bergman, M. & Bylund, J. (2012). Komplexitet, kreativitet och konflikt i planeringspraktiken för hållbar utveckling: Hamnomvandlingar i tre svenska städer. I Tonell, L. (red.) *Hållbar utveckling: Samhällsplanering, lokala villkor och globala beroenden*. Stockholm: Svenska sällskapet för antropologi och geografi, ss. 220–239
- Bergström, G. & Boréus, K. (red.) (2012). *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*. (3., [utök.] uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Bryman, A. (2002). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (1. uppl.) Malmö: Liber ekonomi.
- Bryman, A. (2012). *Social research methods*. (4. ed.) Oxford: Oxford University Press.
- Denscombe, M. (2009). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. (2. uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Denscombe, M. (2016). *Forskningshandboken: för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. (3., rev. och uppdaterade uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Emmelin, L. & Lerman, P. (2006). *Styrning av markanvändning och miljö*. Stockholm: Ansvarskommittén
- Havs- och vattenmyndigheten (2016a). *Havsplan – Västerhavet*. Göteborg: Havs- och vattenmyndigheten
- Havs- och vattenmyndigheten (2016b). *Havsplan – Östersjön*. Göteborg: Havs- och vattenmyndigheten
- Healey, P. (2006). Rethinking key dimensions of strategic spatial planning: Sustainability and complexity. I Roo, G.D. & Porter, G. (red.) (2006). *Fuzzy planning: the role of actors in a fuzzy governance environment*. Aldershot: Ashgate. ss. 21–41
- Keskitalo, C. & Liljenfeldt, J. (2012). Erfarenheter från hållbarhetsprocesser i svenska kommuner. I Tonell, L. (red.) *Hållbar utveckling: Samhällsplanering, lokala villkor och globala beroenden*. Stockholm: Svenska sällskapet för antropologi och geografi, ss. 100–114
- Kristianstads kommun (2016). *Attraktiv kust, livskraftigt hav*.
- Larsson, S. (2014). *Law and spatial planning: socio-legal perspectives on the development of wind power and 3G mobile infrastructures in Sweden*. Diss. Karlskrona: Blekinge Tekniska Högskola, 2014. Karlskrona.

Lee, M. (2017). Knowledge and landscape in wind energy planning. *Legal studies*, 37(1), ss. 3–24. DOI: 10.1111/lest.12156

Länsstyrelserna (2017). *Sammanställning beviljade KOMPIS-ansökningar 2016-mars 2017*.

Markusen, A. (2003). Fuzzy concepts, scanty evidence, policy distance: The case for rigour and policy relevance in critical regional studies. *Regional studies*, 37(6–7), ss. 701–717 DOI: 10.1080/0034340032000108796

Meadowcroft, J. (2007). Who is in charge here? Governance for sustainable development in a complex world. *Journal of environmental policy and planning*, 9(3-4), ss. 299-314. DOI: 10.1080/15239080701631544

Persson, C. (2013). Deliberation or doctrine: Land use and spatial planning for sustainable development in Sweden. *Land use policy*, 34. ss. 301-313
DOI: 10.1016/j.landusepol.2013.04.007

Roo, G.D. & Porter, G. (red.) (2006). *Fuzzy planning: the role of actors in a fuzzy governance environment*. Aldershot: Ashgate.

Rydin, Y. (2007). Re-examining the role of knowledge within planning theory. *SAGE publications*, 6(1), ss. 52-68. DOI: 10.1177/1473095207075161

Taylor, N. (1998). *Urban planning theory since 1945*. London: SAGE

Tillväxt Bohuslän och Strömstads, Tanums, Sotenäs och Lysekils kommuner (2017). *Blå översiktsplan för Norra Bohuslän*.

Yin, R.K. (2007). *Fallstudier: design och genomförande*. (1. uppl.) Malmö: Liber.

7.2 Internetkällor

Boverket (2015). *Havsplanering är en nationell och kommunal fråga*.
<http://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/sa-planeras-sverige/planering-av-mark-och-vatten/havsplanering/> [2017-03-07]

Boverket (2015). *Begreppet hållbar utveckling*. <http://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/planering/oversiktsplan/hallbar-utveckling-i-oversiktsplaneringen/begreppet-hallbar-utveckling/> [2017-06-04]

Boverket (2016). *Hållbar utveckling – FN*. <http://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/oversiktsplan/hallbar-utveckling-i-oversiktsplaneringen/begreppet-hallbar-utveckling/fn/> [2017-03-08]

Havs- och vattenmyndigheten (2016). *Havsplanering*.
<https://www.havochvatten.se/hav/samordning--fakta/havsplanering.html> [2017-03-07]

Havs- och vattenmyndigheten (2015). *Havsplanering nuläge 2014* (Rapport 2015–02). Göteborg: Havs- och vattenmyndigheten
<https://www.havochvatten.se/download/18.772f702614b8ada6d53edbf5/1426235818425/rapport-2015-02-nulage-havsplanering.pdf>

Havs- och vattenmyndigheten (2015). *Havsplaneringsdirektivet*.
<https://www.havochvatten.se/hav/samordning--fakta/miljomal--direktiv/havsplaneringsdirektivet.html> [2017-03-07]

Havs- och vattenmyndigheten (2017). *KOMPIS-bidraget för kommunal planering i havet i statlig samverkan*. <https://www.havochvatten.se/hav/samordning--fakta/havsplanering/om-havsplanering/sok-pengar-for-havsplanering.html> [2017-03-08]

Länsstyrelsen Skåne (2017). *Underlag för havsplan i Öresund*.
<http://www.lansstyrelsen.se/skane/Sv/nyheter/2017/Sidor/F%C3%B6rslag-till-havsplan-f%C3%B6r-%C3%96resund.aspx> [2017-04-05]

Nationalencyklopedin. (2017). *Hållbar utveckling*.
<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/hållbar-utveckling>. [2017-05-22]

Naturvårdsverket (2007). *Ekosystemansatsen – en väg mot bevarande och hållbart nyttjande av naturresurser*. (Rapport 5782). Stockholm: Naturvårdsverket
<https://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer/620-5782-4.pdf>

Naturvårdsverket (2016). *Ekosystemansatsen – en arbetsmetod för att bevara och hållbart nyttja naturresurser*. <http://www.naturvardsverket.se/Stod-i-miljoarbetet/Vagledning/Samhallsplanering/Ekosystemansatsen/> [2017-05-20]

Tillväxt Bohuslän (2017). *Välkommen till Norra Bohuslän*. <http://www.tillvaxtbohuslan.se/> [2017-06-05]

7.3 Lagar, direktiv & förordningar

Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/89/EU av den 23 juli 2014 om upprättandet av en ram för havsplanering

SFS 1998:808. *Miljöbalk*. Stockholm: Miljö- och energidepartementet

SFS 2010:900. *Plan- och bygglag*. Stockholm: Näringsdepartementet

SFS 2015:400. *Havsplaneringsförordning*. Stockholm: Miljö- och energidepartementet

7.4 Intervjuer

Informant 1 – tjänsteman på Havs- och vattenmyndigheten, intervjuad 2017-04-06

Informant 2 – tjänsteman på Havs- och vattenmyndigheten, intervjuad 2017-05-02

Informant 3 – tjänsteman på Kristianstads kommun, intervjuad 2017-04-03

Informant 4 – tjänsteman på Tillväxt Bohuslän, intervjuad 2017-04-21

7.5 Figurer

Figur 1: Boverket <http://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/sa-planeras-sverige/planering-av-mark-och-vatten/havsplanering/> [2017-05-21]

Figur 2–6: Emmelin, L. & Lerman, P. (2006). *Styrning av markanvändning och miljö*. Stockholm: Ansvarskommittén

Figur 7–19: Egna

Figur 20–21: Emmelin, L. & Lerman, P. (2006). *Styrning av markanvändning och miljö*. Stockholm: Ansvarskommittén

8.0 Bilagor

8.1 Intervjuguide (en av de fyra)

- Vad är din roll i arbetet med havsplanen? Och hur fungerar samarbetet inom Tillväxt Bohuslän/Norra Bohuslän?
- Vad är det övergripande målet med Blå ÖP/ Med havsplaneringen?
- Vad är hållbarhet i havsplaneringen?

Vad är ekologisk hållbarhet?

Vad är ekonomisk hållbarhet?

Vad är social hållbarhet?

- Hur hanterar ni dessa aspekter separat och tillsammans? Hur resonerar ni kring dem? Är någon aspekt överordnad? Är något intresse överordnat?
- Vad betyder till exempel ”socialt hållbar sjöfart”?
- Vad innebär ett hållbart nyttjande i havsplaneringen?
Hur ska det nyttjas?
Hur ska det göras hållbart?
- Hur hanterar ni balansen mellan att nyttja havet mer och bevara resurser? Samt att begränsa negativa miljökonsekvenser/miljöpåverkan.

Hur vill ni se att detta sker? (Som det står som en avslutande exempel fråga i planen ”Hur kombinerar vi verksamhet och orörd natur?”)

- Vad är ett hållbart fiske?
- Vad är ett hållbart båtliv? (Besvaras delvis i planen)
- Vad är ohållbart? Motsatsen till hållbarhet.
- Hur förhåller ni er till den nationella planen för Västerhavet?
- Tillämpas ekosystemansatsen? I så fall hur?
- Hur kommer planerna förankras på detaljplane- och bygglovsnivå?
- Hur förhåller sig planen till översiktsplaner?
Hur jobbar ni ihop det med den övriga översiktsplaneringen?

- Hur förhåller ni er till kusten i planen och tankar kring planens anknytning till kust och land?